

واریق

مجله ماهانه فرهنگی فارسی و ترکی آذری
 آیلیق تورکجه و فارسجا فرهنگی نشریه

اوچونجو ایل صایی ۲ (آردیجیل صایی ۲۵)
 سال سوم شماره ۲ (شماره مسلسل ۲۵)

اردیبهشت ۱۳۶۰
 (شماره امتیاز ۷۵۳۸)

VARLIQ

Monthly
 PERSIAN AND TURKISH JOURNAL
 3rd Year No.2 (Serial No. 25)
 May 1981

Adress: Mossadegh Ave. Bidi Str. No. 17
 Tehran, Iran

قیمت ۲۰ ریال

ایچینده کیلر

(فهرست)

صفحه

- ۱- دیلیمیزده چتینلیک و آسانلیق مسئلهسی: دوکتور حمید نطقی ۳
- ۲- آذربایجان ادبیات تاریخینه بیرباخیش (۲۱): دوکتور جواد هیئت ۱۴
- ۳- استاد شهریار: پرفسور غ. بیگدلی ۲۲
- ۴- حضرت علی (ع) نین اوگودلریندن: ج. ۵. ۳۷
- ۵- آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی (۲): دوکتور جواد هیئت ۳۹
- ۶- آزیاشلی کرپیش کسنلر: میرهدایت حصاری ۴۵
- ۷- قره قوش-شاهین در موزه: سؤنمز-حامد ۴۷
- ۸- یئنی تاپینتی لار ومدنی اریتمیزه بیر نظر: پرفسور غ. بیگدلی ۴۹
- ۹- تئلیم خان: علی کمالی ۵۰
- ۱۰- قور خماز: رحیم دقیق ۵۹
- ۱۱- اوگوندن بری قرخ باشینی اوجاتوتدی: ع. منظوری خامنه ای ۶۶
- ۱۲- ایستکلی بالا لار صحیفهسی ۷۱
- ۱۳- آذربایجان خلق شاعری رسول رضائین وفاتی. ۷۴
- ۱۴- رسول رضا: دوکتور حمید نطقی ۷۶
- ۱۵- سیدحسین خان عدالت: صمد سرداری نیا ۷۸
- ۱۶- گولوش: یحیی شیدا ۸۳

وارلیق

آیلیق تورکجه و فارسجا فرهنگي نشریه
مجله ماهانه فرهنگي فارسي و ترکی آذری

اوجونجی ایل مایی ۲ اردیبهشت ۱۳۶۰

دوکتور حمید نطقی

دیلیمیزده

چتینلیک و آسانلیق مسئلهسی

آذربایجان تورکوسونده، یازانلارین مشترک بیرمشکلری وار: اوخو - جولاریله مناسبتلری مسئلهسی، بومناسبتلره ایکی عمده شرط حاکمدیر: (۱) ۵۰ - ۶۰ ایلیک شووهن لرین خلقیمیزین دیلینی قدغان اقله مک لری - یله توره دیلمیش (یا زادیلمیش)، آذربایجان تورکوسونون ادبی و یازی دیلینی بیلمه یین، حتی ضیالی (روشنفکر)، ساوادسیزلار اوردوسو ۲ هم شمال آذربایجاندا وهم تورکیه ده، عصریمیزین ۲۰ - نجی ایللریندن بویانا الفبالارین عرب الفبا سیسته میندن لاتین وینا کیریل (اسلاویان) الفبا سیسته مینه کچمه لری و بواوزدن آرتیق اورالازدان، اسکسی کیمی کتاب مجله و روزنامه (ژورنال و قزفت) لرین گهنیش اوخوجو کوتله سسی ایچه ریسینده یاییلماسی نین آسان اولما ماسی حالی، بوعلته گوره ایندی "اؤز یاغیمیزدا قوورولماق" دان باشقا چاره میز یوغبور.

لکن بوا یکی شرط نتیجه سینده آذربایجان - تورکوسونده چیخان "اؤچ جوت - بیر تک" نشریه نی اوخویانلار اکثر یا یازیلاریمیزی آنلاما قدا چتینلیک چکیرلر و بیزدن داها آسان یازما غیعیزی ایسته بیرلر، بوندا دا حق لری وار ولکن

ایکی جور آسان یازماق واردیر: بیرینجی نوع "سیک" لردن و بقله جه ده یازیچینین شاعرین "شخصیت" یندن آسیلی اولان آسانلیق دیر، بو "آسان یازماق مهارتینه" یا خود "سهل و ممتنع" دخیلن بویوک بدعی ناغلیته

(موفقیته) هرکس صاحب اولای بیلمز، بو " موهبت " آنجا ق فضولی لره (بخصوص لیلی و مجنون دا)، واقف لره، و سایر لره خاص بیرمزیت دیر. بیلدیگنیز کیمی بدیعی صنعت لرده مجبوری دگیل، هئج شاعری نییه مثلاً " تجنیس " لر دوزه تلمه بیر، یا خود " رسول رضا " کیمی نه دن زنگین خیال لار لره درین معنا - لی سؤزلر دوزه بیلمه بیر دئییه صورغو - سئوالا چکمک اولماز. هابئله " سهل و ممتنع " صنعتیندن استفاده ائتمگی شاعرویا زیچیلارا ایچون مجبوری ائتمک اولماز. بوسبک و شیوه یه عاید (مربوط) اولان مزیت و اونون خصوصیت لریندن بورادا بحث ائتمک مجالیمیزیوخدور.

ایکینجی نوع " آسانلیق " سا وادسیزلار، و اوشاقلار ایچون، اونلار ادیل لرینی اؤگره تمک قصدی ایله ترتیب ائدیلن یازی و نشریات داکی خصوصی سبک دیر. بونوع یازیلاردا، آشاغیداکی خصوصیتلرین اولماسی گره کدیر:

۱ - بونلاردا ایشله دیلن کلمه صایی چوخ محدود اولور و اوخوجونون سا واد درجه سینه گؤره عیارلانیلر. مثلاً " اوشاقلارین دیل ایدمانی (تمرینی) ایچون آنجا ق ۵۰۰، یا خود ۱۰۰۰ و ۲۰۰۰ کلمه نین کؤمکچیلگی ایله ترتیب اولونموش کتابلار واردیلر، ایشله دیلن کلمه صایی آزا ولدوقجا کتایبسن مندرجه سی ده (محتوی سی ده) بیراوقدر آشاغی اولور.

۲ - بومحدود و معدود کلمه لر بیرینجی - ایکینجی - اوچونجو و سایر - " اوخوما کتابلاری نین) اؤگره تدیگی کلمه لردن تشکل ائدر، و اونلاری ن نادرا " خارجینه چیخار. کلمه و تعبیر محدود و لوغو، طبعاً " موضوع دادا محدود - لوق، سطحی لیک و چوخ زامان مطلب لرین حقینی ادا ائتمکده عاجز لیک کتیریر، دئمک اوچونجو خصوصیت ده بئله اولور.

۳ - آنجا ق چوخ ساده موضوعلارا توخونماق ممکن اولور و یا زیچی، نهجه دئیرلیر، " معقولاتا وارد " اولای بیلیمیر.

۴ - جمله لزاغلب قیصا و ابتدائی اولور. آذربایجان - تورکوسو ده اوبیری تورک دیل لری کیمی اوزون جمله لر یاراتماق ایچون چوخ ال - وئریشلی دیر. بئله بیر دیلده، سا وادسیزلارین خاطر ایچون قیصا و ابتدائی جمله شکل لری دوزه لتمک مجبوریتی، آنجا ق معین نشریات ایچون بیر قایدا کیمی قبول ائدیله بیلیر، بئله بیر عمومی حکم و شرک، مثلاً، " بوتون شاعر - لری آنجا ق " رباعی " یا زماغا مجبور ائتمک کیمی معنا سیز بیر تدبیر - اولار، بئله بیر تکلیف (پیشنهاد) قایدا. حالینا گلسه ایدی، ایندی نه

"سهند"ین "سازیمین سۆزو" وارایدی ونه ده "شهریار"ین "حیدر با بایا" سلام"ی! البته هئج کیمسه "رباعی" وعمومی له شدیرمک، قیصا جمله قا- پیرماغی قاید ا اولاراق قبول ائتمک قدر عبث وغیرمنطقی دیر.

۵- آ ز سا وادلی لارین خاطر ایچون کلمه لرین سئچمک ایشینده ده

ایکی محظورلو مسئله چیخار:

الف) دیل لرین زنگین لیگی بیرنئجه عامله باغلی دیر. بونلارین با- شیندا کلمه ذخیره سی - خزینه سینین بوللوغو، ودیلین تازه کلمه دوزه لتمک ذه کی امکانلاری گلیر

بیزیم آذربایجان - تورکو موزده، سائرتورک دیل لری کیمی دونیانین ان مکمل دیل لریندن دیر. بونو ۱۵ - نجی عصرده (امیرعلیشیرنوائی زما - نیندان) بری رسما "بیلیریک، ایتدی بیز" ۵۰۰ یا خود ۱۰۰۰ کلمه لیک سا وادی اولانلارین "خاطرینه، هئج بیر بدیعی اثر یار اتماق، بوتون فیکر- بیزی ۱۰۰۰ کلمه لیک متن لریا زماغا وئرمک کیمی بیر حکم، آذربایجان - تورکو ادبیاتی باخیمیندان معذور گؤرولمه یه جک بیر معنا سیزلیق دیر. بو، دیلیمیزی "دالی قالمیش" لارین سویه ("قضیه" وزنینه - "سطح" معنا سینا دیر) سینه اندیرمک اولاجا ق دیر. البته بودالی قالمیشلار، سا وادسیز- لار ایچون تخصص صاحبی یا زیجی وشاعر لرین چالیشمالاری بیر احتیاج دیر. لکن هریا زیجیدان بونو ایسته مک، سا وادسیزلارین هئج بیر زمان سا واد- لانمایا جاقلاری دئمک اولور، بودیلیمیزی "دالی قالمیشلار دیلی" اولاراق همیشه لیک تثبیت ائله مک معنا سینا گلیر. بو، یا زیجی لاری/شاعر لری دقیق و گؤزهل کلمه لر سئچمکده محدودلاشدیرماق اولور.

ب) "سا وادسیزلارین بیلمه دیگی کلمه لری ایشلتمه یک" کیمی بیر- قرار وئرسک (تصمیم توتماق) باشقا بیر محظورلارا قارشیلانجا غیق، بو قرارلا، دیلیمیزین بنیه سینه اصلا اویمایان خارجی کلمه لرین دیلیمیزه دارا شماغینا رسما "اجازه وئریب و دیلیمیزی آریتماق و گؤزه لشدیرمک عوضینه، خرابلاتمیش و چرکین لشدیرمیش اولاجا غیق، یا ددان چیخارما یاق کی بیزده ایکی جور سا وادسیز واردیر، بیر یسی هئج درس اوخوما میش، الفبا بیلمه یین سا وادسیزلار بونلار بیزیم دیلیمیزین دشمن لری دگیل، لاپ بؤیوک نادانلیق و مدافعه چیلری دیرلر. بونلارین دیل لری اوره ک لری کیمی صاف و تمیز دیر، اولنلار اولما سایدی ایندی دیلیمیز یوخ ایدی، اولنلارین دیلی

"سهند" یین دیلی قدر زنگین دیر، اولارا اؤزدیلمیزده یازیب- اوخو- ماغی اؤگره ده بیلشک، ادبی- یازی دیلمیزده داهاغنی و بوتازا قانلا . داها دا جانلی اولار، لکن ایکینجی نوع سا وادسیزلاریمیز، فارسجا دا اوستا اولوب و اؤزدیللرینی همیشه فارسجا یا قیاسا، "ایکینجی دیل اولراق" ، قبول ائدنلر دیرلر، بوتلار کئچن رژیمده فارسجانی مکمل اؤگره نیشلر، اؤزدیللرینه قارشلی دا علاقه لری اولسا، دیل لرینی حتی ابتدائی مکتب حدودوندا اوخویوب بیللمه دیک لریندن، دیل لرینی اؤگره نه جک یئرده هر زمان تردیدسیز، فارسجا دان کؤمک آلماغا گئدیرلر. فارسجانی ها می اداری، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، نظامی و حتی ادبی اصطلاحلارینی اؤزلری - نین دئدیک لری کیمی "بدون چون و چرا"، "آذربایجان - تورکوسونسه منتقل ائلییرلر، یونلار، عموم ادبی یازی دیلی نین قایدالارینی بیلملر. بعضا "بیلک ده ایسته مزلر." واحد آذربایجان ادبی - یازی دیلی" مقابلینده جبهه آلیرلار. دیل ایشینده ده "محلہ داعواسی" چیخاریرلار. بومقاله ده، آشاغیدا، کتیره جگیمیز بیرنچه نقطه بومسئله نی آیدینلاتماق ایچون دور .

* * *

کولومبیا - اونیوه رسیتیه سینین رومانس فیلولوژی پروفئسور و ماریو- په یی PROF. MAIO PEI کتابیندا بیردیلمه سویه (سطح) باخیمیندان ۵ نوع استعمال شکللی اولدوغونو یازیر :

- (۱) ان آشاغی و قابا (خشن و بیلک سیز- تریبه سیزجه) دیل ایشله دین یلمه سی . بونا عامیانه دیل، "اسلنگ" ویا "آرقو" دادئییرلر .
- (۲) آشاغی سویه ده سوادسیزلارین محاوره دیلی .
- (۳) استاندارد دیل .
- (۴) دیل لرینی اؤگرنمیش و اوخوموشلارین دیلی . بونا "مدنی سویه" ده دئیرلر .

(۵) ادبیات ، یوکسک شعرو بدیعی دیل

باشقا بیر مؤلف ده بئله دئییر :

"سبک" لرده مختلف دیل سویه لرینی عکس ائتدیرلر و اکثر یا اوج عامله باغلی دیرلر

موضوع ، افا ده (بیان) واسطه سی ، دانیشانلا - ائشینده نین اجتماعی مناسبتلری

موضوع: بیرسنجگی نطقی ایله، فوتبال مسابقه سینیی آنلام ق دیلی
وسایره طبعا بیر- بیریتدن فرقلی اولار.

افاده واسطه سی: یازی ایله دانیشیق دیلی فرقلی اولار، یازی دیلی
دانیشیق دیلینه نسبت له ثابت وداها محافظه کار دیر، تلفظ فرقلری وار-
دیر، فارسجا دا "میره" دئییه ن شخص یازی دا "می رود" یا "آزار و اخور"،
فارسجا دا دانیشیق داکی "یالقوز، خیت، چا خان، الم شنگه" کیمی سؤزلر
یازی دا ایشله دیلمز، قرامهر (دستور) باخیمیتدان دا یازی ایله دانیشیق
- یین آراسیندا فرقلر واردیر: مثلا "فارسجا دا بیراسمی "معرفه" اشمک
ایچون بیر "ه" اضا فها ادرلر، دانیشیقدا مثال اولراق بقله دئییه رلر:
"کتابه اینجاست" یازی دا بوجمله بقله دیر: "کتاب اینجاست"....

اجتماعی مناسبتلر: دئییه ن له - اشمیدنلر آراسینداکی بقله جه،
دانیشدیغیمیز زامان کلمه لریمیزی اشمیده نین خصوصیتلرینه گؤره عیار-
لی بیریق، یازدیغیمیز زامان ایسه مخاطب لریمیز داها گئنیش وخصو-
صیتلری بیزجه مجهول بیرکوتله حالینا گلیور... بونا گؤره ده دانیشیقدا
ایشله دیلن کلمه لر یازماق ایچون عینا مناسب اولماز بورا دا دؤرت،
نوعو تشخیص و فرمک اولار:

۱- "عامیانه" ("آرقو" ویا خود "اسلنگ") نوعوتدان صابیلان کلمه
لرین عمومیت له یازی دایئری یوخدور، آکسفورد لغتینده "اسلنگ" بقله
تعریف اولور: "اولا، عمومیت له معنا لاری استان ندارد دیلین خارجینده
حساب اولان و محاوره دیلینده ایشله دیلن کلمه و جمله لر، ثابیا، معین صنف
(طبقه) ویا پئشه یه خاص اولان کلمه و عبارت لر"

تعریف ده مهم اولان جهت "استان ندارد دیلین خارجینده
حساب اولماق" قیدی دیر، استان ندارد دیلن مقصد "اودیلی اوخوموش
انسانلارین اکثریتی طرفیتدن آنلاشیلما سی دیر" اوغورلولارین اؤز آرا-
لاریندا جالب بیر "آرقو" لاری واردیر بو دیل بیریا زیجی ایچون آنجاق
استثنائی حاللاردا ایشه گلر، زیرا بودیل داربیر چرچیوه نین ایچینده
رایج دیر. "آرقو" کلمه و تعبیرلری آنجاق بیر تک حالدا استان دارد دیله
انتقال ادرلر:

دیلده بیر بوشلوقی دولدوردوقلاری ویا خودبیرا حتیا جا داها یا خشی جواب
وئردیکلری وقت اوزا ما ناقدر استان دارد دیله، گیرمک لرینه سبب یوخدور.

۲) معین ناحیه و جغرافیای محدود له ایچهریسینده ایشله دیلسن کلمه و تعبیر و جمله لرین ده عمومی یازی ایشلرینده بیثری یوخدور. سبب بیثنه عینی دیر، عمومی اولماق، بونلار بعضا "استاندارد دیلده کی مقابله لریندن داها دا جانلی و تاثیرلی اولا بیلرلر لکن محدود بیر ناحیه یه خاص اولماقلاری اوزوندن آنجا ق استثنایا حاللرینده یازی دیلینه کفچیرلر مثلا "اسکاتلند لیلر " wee " دفسه لرده یازی دیلینده استاندارد انگلیز - جه اولان " little " و یا خود " small " یا زمالی دیرلر ...

۳) خارجی کلمه و تعبیر و عبارت له الدن گلدیگی قدر آرز یخروفریلمه - لیدیر، بو کلمه، تعبیر و عبارت له لرین بعضی لری دیلیمیزه جذب واوندا حل اولوبدور، بونلارین ایشله دیلمه سینده بیر عیب یوخدور، مثلا "شوفور" لغتی فرانسوزجا دیر، اما کاملا دیلیمیزین تابعیتینه کفچمیشدیر ...

۴) تفکنیک کلمه لر گون کفچدیگجه یازیچیلارین نثرلرینه گیریرلر. البته تفکنیک بیر متنی بو کلمه لرا ولما سا یا زماق ممکن دگیل، لکن بو - نلارین بیر قسمی عمومی یازیلار ایچون مناسب دگیل دیر.

بو دؤرد نوع عمومی یازی دیلینده ایشلمک ده احتیاطلی اولماق گره کدیر. هابله ایشله دیله - ایشله دیله تاثیرینی ایتیرمیش تعبیرلر - بین تکراریندن دا احتراز اتمک لازمدیر.

بیرباشقا مؤلفه گوره : معین بیر دیلده، مشخص و قطعی بیر دانیشماق و یازماق استانداردی یوخدور. "دوغرو و دوزگون دانیشماق و یازماق مسئله سی نی قطعی بیر صورتده. اله آلماق بعضی لرینه گوره قبول ائدیله بیلمز انسان رسمی بیر مقاملا قارشیلایشینجا، رسمی بیر وضعیت ده دانیشماق ایجاب ائدینجه، البته رسمی دانیشار و غیر رسمی خاللاردا درجه - درجه غیر رسمی، صمیمی و "خودمانی" دانیشار. بیر پارا عالم "ایشلمه سویه لر" ی نظریه سی عنوانی آلتیندا، بو حادثه نی تدقیق ائتمیشلر، بونونلا دیلین واقعیت ده نه کیمی روللار اوینایا بیله جگی بطلی اولور... عمومیت له مختلف سطح لرده کی انسانلار اؤز سویه لرینه مناسب بیر دیل لری واردیر. یوخاری سویه ده کی لر رسمی و گئنیش وزنگین بیر دیل ایشله دیرلر و ان آشاغیدا کیلار ایسه؛ سهولره دولو، قرامه رجه (دستورجه تیندن) غلط، جمله ترتیبی و ترکیبی باخیمیندان عیبلی و ضعیف، کلمه انتخابی نظریندن چوخ فقیر و یا یاد دیل لرین استیلاسی و "کاپیتولاسیونونا" اوغرامیش (معروض

قالمیش) بیردیله، خلاصه ان آشاغی سویه ده دانیشارلار، بوایکی اوجون آراسیندا مختلف سویه لر... موجود دور... بونفطه نی یاددان چیخارما یاق کی، بیرشخص ده همیشه معین بیر اولگوده دانیشما ز، یئرینه گوره، مخاطب لرینه گوره و شرط لره گوره آز چوخ دکیشیک اسلوبلاری ایشله در، لکن اوخو- موش ودیلی نین اینجه لیک لرینه واقف اولموش بیرشخص هر حالدا کلمه لر- ینی مقصده او یغون شکیلده سچروان مناسب اسلوبلا مرامینی آنلادار .

عالمئر "استعمال سویه لر" حقیندا، بوفر قین، یال نیز مدنی (فرهنگی) سویه دن وجوده کلمه دیگینی دئییر لر، اولنلار گوره، دلیل سویه سی، حاکم اولان شرط لره باغلی دیر، یعنی مختلف یئرلرده، مختلف وضعلرده، مختلف فرصتلرده و مختلف، تصدرا یچون، بیرشخصین ایشله تدیکی دلیلن ده سویه- سی دکیشر .

بو یثنی فورمولون آیدین افاده سی (بیانی) جان اس، کئنیون *John Kenyon*، ک طرفیندن وئر یلمیش دیر، بو ذات، "فونه تیک" ده اختصاص صا- حبی دیر و "انگیلیزجه نین مختلف نوعلاری نین استعمالی ومدنی سویه لر" آدلی بیر یازی دا بقله دئییر :

سطح کلمه سی، دلیلن مختلف اسلوبلاری ایله علاقه لی اولراق ایشله- دیلیرسه، معناسی بیر دلیلن نه قدر عالی، یاخی، اورتا، آشاغی، ویسا نامناسب شکیلده استعمالینی گؤسته ریر... مدنی (فرهنگی) سویه لر (سطح لر) آراسیندا آشاغیلاردا سوادسیزلارین دانیشماسی دیر، بورادا محلی لهجه لر دن تاثیر، قرامره (دستورا) اورداد- بوردا او یما ماق، شدتله آرقو وکیچیک قروپلارین اصطلاحلاریله دولوسوز لر، کلمه تعدادی آز، اولان کلمه لرین انتخابیندا دقت سیزلیک، جمله بنا سینا اعتنا گؤسته ریمک تلفظ ده قاریشیق لیک گؤروروک، داها یوخاری سویه لرده اکثر ا اوخوموشلارین دلیلنده ایسه : قطعی لیک له دقت، قرامره او یغونلوق، تلفظ ده داها گفیش ساحه لرین دانیشمالارینا انطباقا شهادا ولوروق. مختلف دانیشما ویا زما اسلوبلاریندا "استاندارد" و "استاندارد آلتیندا" مختلف نوعلار واردیر، بوفر قترین ها میسینا "مدنی، فرهنگی سویه لر" دئییر لر .

"استعمال نوعلری" ایسه، مدنی سویه لر دن فرقلی دیر :

محاوره دیلی (محاوره دیلی نین ده. مختلف درجه لری واردیر: مؤز آرا - میزدا خصوصی دانیشما قلا ریمیز، خصوصی کاغیذلا شما ق بیر آزر رسمی صحبت

صمیمی بیرچرچیو ده قر و پ دانیشمالاری کیمی، قانونی، علمی و داها باشقا چیخیشلار ویا زیلار، ادبیاتا عاید (مربوط) نثرو نظم اثر، بو "استعمال نوع-ری" دا ایکی قسمه بؤلونه بیلر: خصوصی و رسمی .

بو ایکی بؤلگؤ ("مدنی سویه لره" گؤره و "استعمال نوعلاری" ناگؤره) عمومیت له ایکی اساس تمه له (بونؤره یه) دایانیر: مدنیت (کولتور) وایش - لتمه ده کی صدد (فونکسیون) . (۴)

یوخاریداکی فیکیرلری بوشکیلده داها گئنیش ایضاح ائتمک اولار: بیردیلیلین ایشله دیلمه سینده معمول اولان دؤرد درجه واردیر: (۱) رسمی صورت، بودیلده رسمی وضعیت لرده یا زیلیرو بعضا ده دانیشیلر، ایشله دیلن یئرلردن مثال:

- متخصص بیرمخاطب کوتله سینه خطابت ویا نطق .

- آکا دئمیک یا زیلار: مراجعه کتابلاری، بعضی علمی ویا عالی درس متن لری، تئزلیر،

- علمی ویا خود تشکینیک راپورتلار:

- اوخوموشلار ویا خود تخصص صاحب لرینه خطاب ائدن یا زیلار، مقاله لری تنقیدلر، عالی سطح ده، بدیعی اثرلر مثلا آسان اولمایان شعرلر، بعضی یوکسک حکایه، رومان و ثقافت اثرلری .

- تخصص صاحب لری و عالملرین مشغول اولدوقلاری مسئله لری بحث مو-ضوعو اولان مقاله و کتابلار،

- ژورنال و قزئت لرده یوکسک قیمتلی بعضی علمی - اجتماعی - اقتصا - دی مقاله لری .

۲) عمومی دیل

بو صورتده هم چوخ یا زیلار و هم چوخ دانیشیلار، دیل لرینی اوگره نیش و اوخوموش آداملارین هم خصوصی حیاتلاریندا و هم کوتله ایجه ریسینده دانیشما ویا زیما اسلوبلاری بودیلده اولار. ایشله دیلن یئرلردن مثال:

- صحبت لرده، عمومی بیرییغینجا قدا دانیشیق،

- عمومی و تجاری مکاتبه لرده،

- قزئت لرده خبرلر، جدی بحث لری، مقاله لری .

- ژورنال (مجله) لارین مختلف مقاله لری، عمومون علاقه سیننی چکن

موضوعلاردا یا زیلار

– حکایه، زومان و تئاتر اثر لرین اکثرینی، چوخ تیراژلی نشر و نظم اثر لر.

۳) خصوصی و فرد لر آراسیندا ایشله دیلن دیل

بو صورتده آریا زیلا روداها چوخ دوستلار آراسیندا دانیشیلار. صمیمی محیط ده و تانیشلار آراسیندا اوخوموشلارین دانیشیق و یازی دیلی، چانه وورماق، "آرقو" دان دا استفاده ائتمک، محلی لهجه و تعبیر لر ایشلمک بو نوع دا ممکن دور. ایشله دیلن یئر لر دن مثال:

- خصوصی و غیر رسمی صحبت لر،
- دوستلار و صمیمی حاللاردا مکتوبلار،
- شخصی گونده لیک لر (یا دداشت و خاطره دفتر لر)،
- بعضی حکایه ورومانلاردا، بخصوص محاوره لر ی عینا افاده ائتمک ایچون. غیر جدی، گولدور ووجو شعرو یا زیلا ر.

۴) استاندارد آلتیندا دیل

عمومیت له دانیشیغا مخصوص دور. مدرسه گؤرمه میش لرین دانیشیغی معین گروهلاردا تعلق آچیخلایان دانیشیقلار. ایشله دیلن یئر لر دن مثال:

- ائوده، یاخین دوستلاردا بعضی لر ی نین صحبت اسلوبو.
- بونوم صحبت لرین معین رنگ و ثرمک ایچون حکایه لره، تئاتر اثر – لرینه، فیلم لره، زملی حکایه لره (کومیک استریپ لره) و سایر وسیله لره انتقال.

بیر نچه نقطه

۱ – یوخاریدا قید ائتدیگیمیز "رسمی صورت"، "عمومی دیل" و "خصوصی و فرد لر آراسیندا ایشله دیلن دیل" نوعلارینا "استاندارد دیل" دئییر لر.

- ۲ – مختلط و قاریشیق متن لرده بعضا وجوده گتیریلیر،
- ۳ – بونوعلارین لاپ آلتیندا "مستهجن کلمه لر، غلط تلفظ لر، نامنا^{سب} ترکیب لر، غلط جمله لر" و لاپ اوستوره غلیظ و قاریشیق یا زیلا ر قرار توتور
- ۴ – فرق لر، اکترا، کلمه شکیل لرینده، محاوره دیلینه مثل شدتینده، ترکیب و "استروکتور" (ساخت) ده و تعبیر لرین کیفیت لرینده اؤزلرینی گؤستر لر (۵)

بیرده سؤزانتخابی، بعینیمیزده کی کلمه ذخیره سی مسئله لر ی وار

اینگلیز یا زیچیلاریندان بیرری، سیراثرنئست قا ورز، چوخ بؤیوک شهرت
قا زانمیش کتایبئین بئشینجی فصلینی باشلارکن، آیووربراون دان بو
سؤزلری نقل ائدیر:

" هر پئشه صاحبی اعز ایش واسطه لریندن غرور دو یاروا ونلاری سئچمک
ده چوخ دقت ائدر، مثلا بیجراج کهنه بیرا ولگوج (تیغ سلمانی) ایلشه
عملیاتا گیریشمز، هر ایدمانچی (ورزشکار) ورزش وسیله سی اولان ایسپ،
توپ و راکتت اوزه رینده چوخ دقت ائدر، اما تاسف کی، کلمه ایله چالیشا -
نلار - یا زیچیلار - ایش واسطه لرینی - کلمه لری - بیرا و قدر دقت له سئچمز
- لر، البته بؤیوک یا زیچی وشا عرلر بو ایش ده گره کن دقتی صرفا ائدرلر.
دقت سیزلیک ایله یا زیلیمیش جمله لرین قصورلارینی گؤسترک له فصل
دوام ائدیر، آنلاشیلیر فکری دوزگون و ثرمک ایچون کلمه لری دقتله سئچمک،
جمله لری صحیح بیر صورتده دوزه لتمک شرط دیر (۶)
بونودا علاوه ائتمک یفرینده اولار:

بیر موفق خطیبین (و یا زیچینین) توفیقی نین اساس سری نه دیر؟
کلمه خزینه سینین وسعتیندن داها زیاده او کلمه ذخیره سیننی نجه ایشلتمه
- سی دیر، مثلا اینگیلیزجه ده، اساس و غیرا اساسی لغت اولراق یوزمینلرجه
کلمه وار دیر وهئچ بیرا انگلیز بونلارین ها میسینی بیلمز و بیلمه ممز. اعوز
اعوزونوزدن صورتشا جاغینیز سوال بورادا، بلکه بودور: منیم مریسم
آلتیندا. نجه کلمه وار؟ (۷)
باشقا بیر مؤلفین فکری نجه ده:

شخصی کلمه خزینه میز (ووکا بوله ریمیز) بین وسعتی آدامدان - آداما
چوخ فرقلیدیر، لکن آن اوستاد یا زیچی ویا گؤزه ل دانیشان بیر شخص
بیلدیگی کلمه لرین اوچده - بیرری وحتی دؤرده - بیریندن بقله استفاده
اعتمز. پروفئسور " واتس " A.F. Watts این دئدیگینه گؤره مختلف
انسانلارین ایشله تدیک لری کلمه وسعتی هقله حسا بلانمیش دیر.
بیرکافه خدمتچیسینین ایشله تدیگی کلمه عددی (ووکا بوله ری): ۷۰۰۰ یا
۸۰۰۰ دیر، بیرسندیکا لیده رینین کی: ۱۰۰۰۰ دن ۱۵۰۰۰ کلمه یه قدر، وینستون
چرچیلین کی ایسه ۶۰۰۰۰ ایله ۸۰۰۰۰ کلمه آراسیندا دیر... انسانین ایشله
- تدیگی کلمه صایی تجربه و علمی نین گئنیشله مه سیله آرتار... متوسط بیر
شخصین ایشله تدیگی کلمه صایی - انگلیزجه ده، ۱۸۰۰۰ ایله ۲۰۰۰۰ آراسیندا دیر

انسانلار، گونلوک حیاتدا، اوز آرالارینداکی صحیت لرده آنجا ق ۴۰۰۰ یا ۵۰۰۰ کلمه دن استفاده اعلیرلر... ادبی اثرلرده ایشله دیلن کلمه لرین صایی بورقمین چوخ اوستونه چیخار. هابعله دیردقتلی وگکنیش موضوعلو یازیلار (۸)

سوزوموزوبیتیررکن، اوز- اوزوموزه بوسوالی سوروشما غیمیز یئرینده اولار :

"ساو ادسیز آدام ادبیاتی" ایله دیلیمیزه لایق اولدوغو مقامی وئرہ ییلک هئج ممکن دورمی ؟

صون

قیدلر

۱) Prof. Mario, "Language for Everybody"

(۲) محمد رضا باطنی . چهار گفتار دز باره زبان . صفحه ۶ ۸۰ تا ۹۲

۲) G. H. Thornton, K. Baron "Good English" p. 32-34.

۴) J. M. Nierzek "Macmillan Handbook" p. 14-16.

۵) P. G. Perin, G. H. Smith "Current English" p. 8-9.

۶) Sir Ernest Gowers, "The complete plain English" p. 69.

۷) R. B. Goodman, D. Lewin "New Ways to Greater

۸) Word Power. p. 14-15

۸) W. J. Ball, "Conversational English" p. 73.

آذربایجان ادبیات تاریخچه پیرباخیش

(۲۱)

یازان: دکتر جواد هیئت

عثمان - ماری وللی

عثمان ماری وللی ۱۹۰۵ ده قازاخ ما حالینین شیخلی کندینده بوخسول بیرچوبان اولان عبداله کیشینین عائله سینده آنادان اولموشدوره ایکی ایل تحصیلدن صونرا، بوخسوللوق اوزوندن ناخیرا گتتمگه مجبور اولدو .

عثمان ماری وللی ۱۹۲۰ ده قازاخ سمیناریا سینا داخل اولموش و آلتی ایل اورادا اوخوموشدور ، صونرا کاندملی اولموش و ۱۹۲۹ داباکی یابیرا پیل لیک کورسا گلیمیش وهمین ایله مسکوا یا اوخوما غا گتتمیشدیره ۱۹۳۲ ده ، باکی دا پداگوژی تکنیکوموندا معلم اولموشدوره عثمان ماری وللی، عینی زماندا ، اجتماعی ایشلرده یاخیندان فعال بیر صورتده اشتراک ائتمیش و محاربه ایلرینده (۴۵- ۱۹۴۱) ایراندا ، سئواستوپول و کوبان جبهه لرینده اولموش و سیاسی تبلیغات ایشلرینده چالیشمیشدیر .

عثمان ماری وللی نین مطبوعا تدا درج اولونان چوخلو شعرلریله یاناشی "دمیرسطنلریم" ، "بنفشه ۱۹۴۳" ، "کنجلیک عشقی ۱۹۴۶" ، "شعرلر ۱۹۴۸" "باها رچیچکلری ۱۹۴۹" ، "یئنی وفانین قاپی سی ۱۹۵۰" ، سئچیلیمیش اثرلر - (۱۹۵۴) ، "مای سحری ۱۹۵۶" ، "بالاجا دوستلار ۱۹۵۷" و داهایا بیرچوخ کتاب و اثرلری چیخمیشدیر .

کهنه کندین اورهک صیخان منظره لری عثمان ماری وللی نین ایلک شعرلرینده درین بیر حزنله تصویر اولونور .

شعرین مرکزینده دوران توت آغاجی ، همده شاه عرین حیات یولونون — باشلانقیجیندا بیتیمیشدیر . شاه عرین یولو ، هرگون بو آغاجین یانیندان — دوشور ، بورادا شاهرا یچون چوخ عزیزا ونودولما زبیر خاطره قالمیشدیر . ساچلارینا دن دوشموش شاه بو آغاجین یانیندان گئچنده :

اوزانیر قارشیمدا اگری بیر نولاق
اٹله ییل سؤزو وار ، کسیر یولومو
دینیب دانیشمیر ، دو یورام آتجاج
یاشیل گردنینه سالیب قولومو .

بو توت آغا جی شاعرہ حیاتِ قدر شیرین اولان معنالی بیر خادنه نی خاطر لادیرہ
 اوشا قلیق چاغیندا بیر دستہ یولدا شیلہ توت درمگہ گئده ن شاعر ، بیر قیـزا
 وورولورہ لاکن بوشیرین سئوگینی تئز ایتیریر ، آنجا ق ایلرله شاعری
 هیجانلاندیریر و شیرین بیر خاطرہ یه چئوریلیر . شاعرین محبتله ترم اثدیگی
 بو توت آغا جی ، ایتیریلن ، لاکن یا شایان بیر محبتین شاهی دیرہ
 عثمان صاری وللی شعرلرینده تورپاخ و وطن محبتینی وطبعی گؤزه لیگینی
 هیجانلی بیر افاده ایله ترم اثتمیشدیر . بوباره ده یازدیغی مشهور
 "گتیرا و غلوم گتیر" شعرئ اونون یارادیجیلیق استقامتینی تعین ائده ن
 اثرلردن بیریدیر . بوبدیعی پارچادا ، کهنه کندين دردلی ، آجی خاطرہ لری
 و مشقتلری تصویر اولونموشدوره شاعر حیاتین سووت حاکمیتینه قدرکی
 سزیلتلی و اضطراییلر زامانلاریندان دانیشاندان شعرینین مصراعلاریدا ،
 اوز قلبی کیمی اود توتوب یانیر لاکن بوتون آجی خاطرہ لردن یالنیز
 وطن محبتیله یانان تمیز اوره ک قالیر .

بیرجه گونول وئردی منه او یئرلر

اودورکی آدیم ، شاعر دئییرلر .

"گتیرا و غلوم گتیر" شعر صنتکارلیق باخیمیندان عثمان صاری وللی نین
 ان قوتلی و اجتماعی معنادا قیمتلی اثرلریندن دیر و آذری شعرینین همیشه
 پارلایان صاف بیر اینجی سیدیر . سووت آدامین آرزو ، ایش و دوغولاریدا
 عثمان صاری وللی نین آتشین بیر دیلله ترم اثدیگی اساس موضوعلاردان دیرہ
 یعنی دنیانی یارادان ، تکجه صوصوز چؤللرده ، داشلیق و قالیقلاردا دگیل
 همه احوال - روحیه لرده ، معیشتده ، مناسبت و ذوقلرده اساسلی بیـر
 دگیشیکلیک یارادان سووت آدامین پارلاق سیماسی " من سنی سچدیم"
 "بیری سن بیر من" ، "آغ سا چلی آدام" ، و "یولداش لنین" کیمی بدیعی جهتدن
 داها بیتکین (کامل) اولان شعرلرده ترسیم ائدیلمیشدیر .

عثمان صاری وللی نین شعرینده جنوب موضوعودا مهم یغرتوتور " آرازین
 اوتاییندا " باشلیغی آلتیندا یازدیغی بیردؤوره شعرلرینده مؤلف ، اساسا
 "جنوبون دردیندن" ، اورادا باش وئره ن قانلی خادنه لردن بحث ائتمیشدیرہ
 دنیا محاربه سی ایلرینده قیزیل اوردوا یله بیرلیکده جنوب آذربایجاندا
 گلن شاعر بیر مدت اورادا قالمیش و شخصاً شاهی اولدوغو حیات و خادنه لری
 حقیقته کی تأثراتینی "ده وه کروانی" ، "پانا مالی دیلنجی" ، "کؤرپه قوزو" ،
 "بیرنجی درس" ، "تبریز گؤزه لی" ، "صون قار" ، "محبوسلارین صحبتی" و سائر
 شعرلرینده افاده ائتمیشدیر .

جنوب موضوعوندا یا زدیغی شعرلرینده ده ، حیاتین تیپیک وکارا کتریستیک
جهتلرینی آلمیش ، عادی و ساده حادثه لرده بویوک بیرخلقین طالعینی و دردلر-
ینی معین ائدن حقیقتلری گؤسترمگه موفق اولموشدور .
ده وه کاروانی شعرینده ، یواش - یواش گئده ن بیرده وه کاروانی نی تصویر
اؤدیره بوکاروان عطالت و دورقونلوق ایچریسینه باتمیش قارانیق بیر
حیانتین تمثالی دیر .

بو حیانتین سکوتونو ، یالینیز زینقرو و سولری پوزور ، باشقا هر شئیده ایسه
درین بیر اولگونلوق وار دیره جینگیلتیله سله ن بو قومرو و^(۱) ظلم و
اسارت ایچریسینده اینله یین بیرخلقین اینیلتی سسی نی خاطرلادیره

گلیر قولاغیما با یا قدان بیرس ،

حزین حزین اوتن قومرو و سولری

خیالیماکهنه بیرجهان گلیر

توزلانا - توزلانا بیرکاروان گلیر .

مؤلف عینی زماندا ، عادی بیرکاروانین آستا حرکتیندن چیخاراج اوزاوزه
دایانمیش ایکی حیانتین ، پاسیو اولگون حیاتلا حرکت ائده ن و دائماییره -
لیله یین حیانتین مبارزه سینی نشان و ثرمگه چالیشیره شاعرین فکرینجه
غالب چیخماق ایچون آیلماق و مبارزه یه قوشولماق لازم دیره

قاپارلار قیشقیریب کئچمه سه اینان

یوزمین قافلده چکیسه بوردان

شهر ، مست اولاجاق بو توزدان آنجاق

یا تانلار یوخودان آیلما یا جاق

لاکن حیانتین دا اوز قانونو وار

آیلیر یوخودان آیاقلانلار !!!

"پانامالی دیلنچی" شعرینده شاعر احتیاج و سفالتین اجتماعی کؤکلرینی
تعیین ائده ن اساسی عامل لری آجیب گؤسترمگه چالیشیره شعرین صونوندا دا
بوتون یوخسول خلقی مبارزه یه ، آقارلار واستئمارچیلار صغینه قارشى قطعى
ووروشمالارا چاغیراراق دئیییر :

یغته ر سن نه ارباب ، نه آقا سؤیله

سؤیله سن دردینی تورپاغا سؤیله

آییلار بوتورپاق کئچدیگجه گونلر

یئرین قولاغی وار او سنی دینلر .

۱- بولون آزمیش - گراه

یالنیز "پانا مالی دیلنجی" ده دگیل، بوموضوعدایا زدیغی "بیرنجی درس"، و "تبریز قیزی" شعرلرینده ده، شاعرخلقی عصیان و استئما راقارشی مبارزه یه جاغیریره

جنوبی آذربایجاندا قورولان دموکرات فرقه سی حکومتی نین ایتکار یله آچیلان بیرنجی مکتبده بیرنجی درس آنا دیلینده وئرلییر، مکتب آل - الوان بز نمیشدره مکتبین اوطاقلارینی بیر - بیرگزه ن شاعرین قلبی افتخار حسی یله دولودور . چونکی مکتبین دیوارلاریندا آذربایجان خلقی نین اؤز بؤیوک اولادلارینین نظامی، فضولی، و صائب تبریزی نین شکیللری آسلیمیشدیرو آذربایجانلی بیر شاگرد آذربایجان مکتبینده ایلك دفعه اولاراق آنا دیلینده "وطن و آنا" سؤزلرینی یازمیشدیر .

جنوب موضوعوندا یازیلان شعرلر عثمان صاری وللی نین یارادیجیلیغیندا خصوصی بیر مرحله تشکیل ائتمیش و اونون پارلاماسینا وداها چوخ سئویلمه - سینه سبب اولموشدور . شاعرین مشهور شعرلریندن بیریده "آدگونو" آدلی شعریدیر . بوباره ده چوخلاری شعریا زمیش لکن صاری وللی نین شعری هامی نین خاطرینده قالمیشدیر ، زیرا شاعر بوشعیرینده کیچیک وعادی بیر حادثه دن فلسفی معنا چیخارماغی با جارمیشدیرو شعرین جوهرینی با بانین دبلیندن بئله بیان ائتمیشدیر :

منیمده بیرکیچیک نصیحتیم وار :

قوزوم، بوگون سنین آد گونوندور، آد !

نه اولار . . . خوشبخت اول ، بویا - باشاچات .

لاکن فایدا یوخدور بیز قویان آددان

اؤزون هنر گؤستر، اؤزون آدقا زان !

شاعرین "تقویمین صون ورقی" آدلی شعریده ، یعنی ایل مناسبتیله یازیل - میشان قوتلی وده گرتلی بیر صنعت نمونه سیدیر .

عثمان صاری وللی نین یارادیجیلیغیندا بیغجاملیق و کونکرثظلیق، دیلده ساده لیک، شعرده اینجه لیک و ظریفلیک بارز خصوصیتلردن دیره اونون شعر لری تئز ازیرلنیر، هئچده یاددان چیخمیر ، اونو اوخویارکن اوخوجو داریخمیر، بالعکس اوره گی گؤزل حسلرله دولور و شادلانیره

محاربه زمانیندا کی شعرلرین ان دگرلی لریندن اولان "بویئر، اونون یئری دیر" شعری بدیع مکمل لیگی و فکری محتواسی باخمیندان بوگون ده، اول قیمتینی ساخلا ماقداد، و اوخوجولاری هیجانلاندیرماقدادیر . محاربه نین عائله لره ووردوغو یارانی بیلن و حس ائده نلر بوشعیری داها یا خشی یا شاد و شرلره عثمان صاری وللی نین اوزون منظومه لری "آنا"، "اختیارین ناغیللاری" کیمی وازسادا شعرلی قدر قوتلی دگیل دیر .

نگار رفیع بیگلی ۱۹۱۳ء، گنجدہ بیر دوکتور عاٹلہ سیندہ آنادان

اولموش ویوکسک تحصیلیتی، مسکودا معلّم لرمکتببندہ ادبیات شعبہ سیندہ
آلمیشدر . ۱۷ یاشیندان شعریا زما غا با شلامیش ، اونون شعرلری نین بیر
قسمتی روسجا یا ترجمہ ونشرا ئدیلمیشدیر . گئچن آی آجی اولوم خبرین
آلدیغیمیز رحمتلی شاعر رسول رضانین حیات یولدا شی در ، وا و غلو آ نار
بوگون آذربایجان ادبیات و دراما تورگیاسی نین ان گورکملی سیما لارین
دان در . آ نارین " دده قورقود " پی یئسی ، سینما شکلینده ، آذربایجانین
گئچمیش تاریخ ، عنعنہ ، ملیتینی و بوتون وارلیغینی گوز قاباغیندا
جانلانديران افتخارلی سیرا ئدیر .

نگار رفیع بیگلی یارادیجیلیغا باشلا دیغیندان بری اونو علاقہ دار ائد
ان مہم مسئلہ قادین حقلری وقادین آزادلیغی وسعادتی اوغروندا مبارزہ
اولموشدور . ۱۹۳۴ءدہ چیخاردیغی " شعرلر " آدلی ایلک شعرکتا بیندا بو
موضوعلار باشلیجا یئرتوتور .

اثرلرینده فکرو مضمون وصنعت اعتباریلہ معاصر حیا تلایا غلی اولوب ،
اونولا ایاقلا شماغا چالیشان بیر شاعر دیر . اونون یارادیجیلیق موتیولر
قادینلارین سوسیالیزمین قوروجولوغوندا و دییاد اصلح ودوستلوق وقاردا
شلیق یارانما سیندا کی مبارزہ دہ اشتراک ائتمہ لرینی جانلی لوحہ لرلہ
گوسترمک . وعینی حالدا آزاد عشق ومقدس آنالیق محبتینی ترئم ائتمک
اولموشدور .

دنیا محاربه سیندہ چیخاردیغی " ظفر نغمہ سی " آدلی شعرکتا بیندا آذری قادین
وقیمزلارین وطنہ بسلہ دیکلری محبت وفدا کارلیقلارینی ترئم ائتمیشدیر . بو
کتا بدا ، چاپ ائدیلمیش " آل یایلیق " سرلوحہ لی شعریندہ بقلہ دئمیشدیر :

سن ای مہربان قادین

سن ای مقدس آننا

سن وطنداش حربی نین

کئچدین قاسیر قاسیندان (گرد باد)

غرورونو قییرمادی

نه آجلیق ، نه دہ زندان

کهنہ ، چوروک دنیا نین

چیخدین اسارتیندن

او وقت بیر عسکرایدین

ایندی بیر آناسان سن .

وطنداش مخابره سى نىن قاصىرقا سىندان چىخىمىش بوقهرمان ، مرد آنا
ايندى ده اوزا وغلونو جبهه گونده رىبا ، اوزو ، اونون يثرىنه
دزگاہ باشىندا قالىب :

سن مظفر قويموشدون
اىلك اوغلونون آدىنى
سنگرلده بله يىب
جبهه ده سود وقرديگىن
او مهربان سىنه نده
بىسله يىب ، يغتيرديگىن
اىلك اوغلونو بوگون سن
جبهه يه يولا سالدىن
اوزون اونون يثرىنه
دزگاہ باشىندا قالدىن .

نكارخانمىن اسپانيا آزادلىق خركاتى قهرمانلارىندان " دولورئس اىبارورى "-
يه حصراغىدىكى شعرى چوخ مازاقلى در :

اؤز عمرونو قربان وئره ن	من سنى هئچ گورمه دىم
ايگىت لىرىن صداسى در	اغتىتىدىم سسى نى
گورولدايان گورسىينده	بىس نه دىركى ،
.....	اؤز دوغما آنام كىمى
يانىر مادرىد ، يانىراسپانيا	ياشايىرسان خيالىمدا گئجه - گوندوز
گولله لرله اودلو بىر كلف كىمى	بىس نه دن دىر
دولاشاندا ها وادا	سنى مته خاطرلادر
اغتىتىدىم كى ، اىبارورى	صوسوز يانان
سن باغرىنا سلاح باسىب	هرچؤل ، هر دوز ؟ ! ...
ووروشورسان داعوادا	بوسؤالىن جوابى آيدىندر :
دىزلىينده يارالى بىر عسكرىن باشى	سن يارالى مادرىدىن
قورويوركىنىندن گوزونون باشى	يانقىن لاردان
اونون جان وئره ن دوداقلارى	گئجه لرى گوندوز اولان
چكىر آدىنى :	سینه سىنده
اىبارورى ، اىبارورى !	آزادلىق اوچون

نگار رفیع بیگلی یال نیز قهرمان قادینلاری دگیل، عادی حیات یا شایان، آنجاق حیاتدا هر جور زحمته دوزهن قادینلاری دا شعرلرینده تصویر ائتمیشدیر. "آغاچ کؤلگه سینده" و "اکتریسا" آدلی شعرلری بونون گؤزل نمونه لریندن دیر:

قارینین اوزونده کی چیزگیلر	لاکن بیرگون حیاتیندا
درین - درین	او، بوش - بقا زدا یا نمدی
نه بویوک دور معناسی	پوچور - پوچور توكولنده (۲)
یورغون قاپاقلاری اورتولموش	آلنیندا کی اینجی تری
چوخورد اکی گؤزلری	بیرفرحله گولومسه دی
	اونون قارا، صاف گؤزلری

قادین نه بوران بیلدی، نه قار
سؤنمده ن یاندی
آلشیدی قلبینده آرزولار
بیرالی بشیک بیرقالادی (۱)
بیری جورا ب توخودو
غصه لندی کونلو اونون
هردن نغمه اوخودو

نگار خانم قادین موضوعوندا ن باشقا بین الملل طح و آزادلیق -

حرکاتی "آغ گؤیه رچین"، "آنالارین سسی"، "آزادلیق بایراقی"، "هَندانی چیکلری"، "گنج نسلین کومونیزم روحوندا تربیه سی"، "دوشرکه لر نغمه سی"، "گونشین جوابی"، "حیات سسی"، و اوشاقلارا یچون بیرصیرا باشقا اثرلر، وطنه و طبیعته محبت آیریلیق، باهار گلیر، یول، مهستی و ناتوان خانم خاص لیریزمده "لاله، قرنفل و..."، صنعت و یارادیجیلیق مسئله لری "نظامییه، فضولی، شعرو حیات، آفرودیتا" باره سینده گؤزل شعرلر یازمیشدر.

نگار خانم "آوروپا سیاحت دفتریندن" آدلی شعرکتا یچا سیندا اوروپادا، گوردوگو ظاهری پارلاق حیات آرخا سیندا گیزلنن چوروک و چیرکینلیکلری بدیعی بیرلسانلا تصویر ائتمیشدیر. نگار خانم، روس و دنیا ادبیاتیندان کلاسیک و معاصر شاعرلردن دیلیمیزه منظوم و منشور ترجمه لرائتمیش، و ادبیاتیمیزی زنگین لشدیرمیشدیر.

۱۱نجى عصرىن محتشم شاعره سى مهستى خانمىن خيام ربا عيلرىنه برابر
 ربا عيلرىنى آنادىلىمىزه چئوپىرىب وبوربا عيلر، باكى دا دفعه لرله
 باسىلمىشدر. نظامى ونوائى غزلىرىنى آذرى توركجه سىنه چئوپىرىب ،
 پوشكىن ، نر مونتوف ، چخوف وشيلنرۇدن ترجمه لرا ئتمىشدير .
 نكار خانمىن مشهور منظومه لرىندن بىرى ده " فضولى ايله گكجه محبتى " آدلى
 پوقماسى در . بو اوزون منظومه بئله باشلايىر :
 عزومون ان دردلى ، غملى چاغىندا كُونول ربا بىمى چالماق ايسته دىم
 ائ بۇيوك اوستادىم ، سنىله بىردم باش - باشا يالقىز جا قالماق ايسته دىم

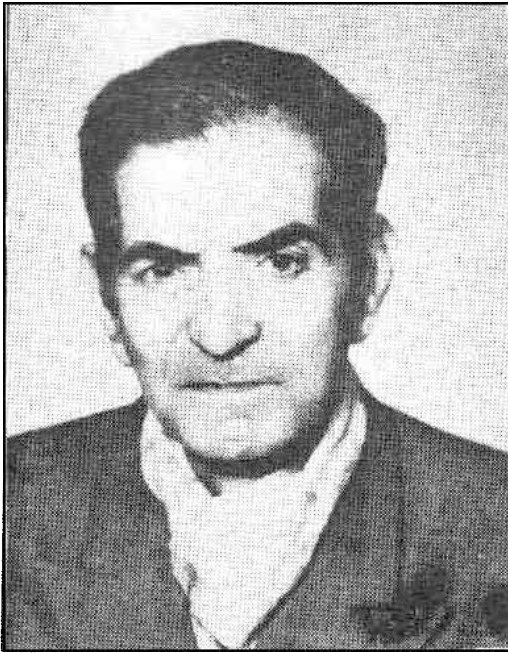
تسليم اولموشدورا شاعرىن سنىن الهام چشمه سىندن صولارا يچمىشم
 دىلىمده ان بۇيوك شعارىن سنىن من عومور يولونو ، بئله كئچمىشم
 باشقا " ايشىقلى دنيا " آدلى اثرىنده :

دنيا بىر سرىنى آشكاراغت منه نه دن پارلايىر سان ، نه لاسۇنورسن
 بو قده ر سىكلئتى^(۱) آليب آرخانا سن اوز محورىتدن نغجه دۇنورسن

كاش گولر ، چىچكلرا ولايدى يوكون آغير مرمىلرى (۲) داشىما يايدين
 شفقرا و پئيدى آلنىندان هرگون سىس دومان ايچىنده ياشا ما يايدين

افقلىرىن تمىز ، سحرىن آيدىن ابدى باهارلا گوزلىرىن آيدىن .
 دنيا گوزل دنيا ، ايشىقلى دنيا ابدى آيدىنلىق ايچره اولايدين
 ۱۹۶۹ دا " ناسسى " آدلى بىر شعر مجموعه سى چاپ اولموشدور .

۱ - يوك ۲ - گلولة

اگر خون ریخت دشمن شهر ما را
بخون دانی چه بنده نفس؟ ایراق
شهر ما
دکتر علامت حسین سگدلی - پروفسور

سید محمد حسین شهریار (بهجت تبریزی) معاصر شعریمیزین گورکملی نماینده لریندن بیر بلکه ان گورکملی سیدیر. انون تورک و فارس دیلینده یازدیغی اثرلرینین شهرتی آرتیق یاخین و اورتا شرق حدودلار-ینی آشیب، بوتون دنیا اهمیتینی و شهرتی کسب اتمیشدیر. دوغرودا نسدا شهریار بویوک سلفلرینین حقیقی خلفی، نظامی لر، سعدی لر، حافظ لر، فضولی لر و صائب لرین لیاقتلی وارثی دیر.

شهریار اورتا بویلو، قاینا ربا خیشلی، صون درجه تواضعکار و حرمتجیل بیر انساندیر. او اکثر تک لیکده یا شایبیر، تفکره دالیر، ظاهرًا توتقون و مکدرگورونور، دانیشیقی توخداق، آیدین و ساده دیر. شاعرین اساس فکری و دوشونجه سی خلقی و اولکه سی اوچوندور. سومزیت لرا ونون شعرینده ده اؤز عکسینی تاپیر. بودورکی، بواندازه خلق شهریار ی سئویر. شعرلرینی ورق-دن - ورقه، سینه دن - سینه یه کؤچورور.

شاعرین فارسجا دیوانی ایران دا دفعه لرله باسیلیب، آنا دیلینده یازدیغی مشهور "حیدر بابا یا سلام" اثری ایسه تهران دا، تبریزده، باکی دا و استانبولدا دفعه لرله نشرا دیلمیش، فرح و روح بویوکسک لیگیله قارشیلانمش دیلار ازیری اولموشدور. ملی آئیده یه جئوریلیمیشدیر.

شهریارین یارادجیلیغی هم مضمون، همی ده فورم اعتباری ایله چوخ زنگین و رنگا رنگ دیر. محض بیرچوخ اوستونلوک لرینه گؤره دیرکی، معاصر دنیا ادبیاتی سیراسیندا اؤزونه مخصوص گورکملی یثرتوتوموشدور.

شهریارین فارس و نادیلینده یازیلیمیش یوکیمی محزون غزللری و

باشقا ژانردا یازیلاری آز دگیلدير. آنجا ق شاعرین یارا دیجیلیقیندا
اساس یئری اونون اجتماعی - سیاسی شعرلری توتور. او دائما وطنی، خلقی
حقینده دوشونوب قلم چالیمیش دیر

مثال اولاراق اونون آذربایجان آدلی شعرینی خاطرلایا ق:

پرمیزند مرغ دلم با یا د آذربایجان * خوش با دوقت مردم آزاد آذربایجان... .

وطنپرور شاعرین بو آلولو و درین معنالی شعرینده یانار بیر اوره -
گین چیرپینتییسی ایله یاناشی، آزادلیقا چا غیریش، خلقی ظلم و اسارت زنجیر
- یندن آزاد گورمک، شن و فرحلی حیات سورمک آرزو سوترنما ائدیلمیش دیر.
همین موضوعدا شاعرین دیگر بیر شعرینه دقت یئتیره ک. او، ایرانین و
جمله دن آذربایجانین باشینا اولما زین بلالاری کتیره ن طاغوت رژیمینی
قا مچیلایر و پهلوی سلاله سی نین دایاناجاغی اولان "هزار خانوادہ" نین محو
- ینی دیله بیر و داها دوغروسو طلب ائدیر :

روزجا نیا زیست ای بیچاره آذربایجان * سرتوباشی درمیان هر جا که آید پایجان

شهریارین سیاسی - اجتماعی مضمونلو شعرینده تکجه آذربایجان
دگیل وطنی ایران دایاشایان دیگر خلق لرین دا آغیر و دوزولمه ز وضعیتی
نظرده توتولور. شاعر بوتون اولکه مظلوملاری نین قایقی سینا قالیر، شاه -
سیق رژیمی و طاغوت قدرتی ایله ازیلن، اسارت و استثماری کو آلتیندا ایکی
قات اولان بوتون محروم انسانلارین دردینی چکیر :

رودایرانی سرگشته در وصال بدبختی * کندا این ملت صحبت استقبال بدبختی
گورورسونوز هله واختیله هامیدان قاباق قودور قانلیق دؤور انینی،
شاهلیق اصول اداره سینی ساواکین قان - قان دئدیگی زامان شهریار، بو
جسارتلی وطن پرور شاعر نجه رشادتله افشاء ائدیر. طاغوت دؤورونون ،
دولتینی، مجلسینی و قورولوشونو نجه تنقید آتشینه توتور، ساتقین و خیا
- نتکارلارین حقیقی سیما سینی نجه جسارتله آچیب و چیلپاق شکلده نما -
یش ائتدیریر. یالانچی و فرمایشی "مجلس شورای ملی" نین نجه فساد مرکزی
و ملتین ضدینه اولان بیراوجاق اولدو قونوکسگین و قاطعیته بیان ائدیر.

شهریاره گوره اوزان اولکه نین بوتون اداره ائدیجی قوه سی و دستگا هلاری دؤورون حاکم طبقه نماینده لزی و اداره ائدیجی مؤسسه لر عین وضعیتده اولموشلار. بوتون پاشدا دورانلار، بوتون رتبه و مقام صاحب لری اجنبی لرین، وطن دشمن لری نین چرکین، یاراماز، خائنانه و استعمار ی منفور سیاستی نین تابعی، اجراچسی و قویروقو اولموشلار. بودورکی، وطن پرور شاعر حدت له نه رک استهزا ایله یازیر:

در این زمانه تا نبری باراجنبی * کس ای گهر فروش نکوید خرت بچند
آنجا سری سپاروخزف بارکن که خلق * پویندا زپیات که عمو گوهرت بچند
من "شهریار" عشقم و هر دم جعلقی * تاج از سرم براید و گوید سرت بچند
مجلسدن صورنا اجتماعیا تین تعلیم و تربیه سینده، اولکه نینا نکشاف -
یندا گنج نسلین یغتشدیرمه سینده ان اساس و کؤک لو رول معارف عهده -
سینه دیر. معارف گره ک یغثنی یغتمه لری استقلالیت، حریت، وطن پرورلیک،
خلق سقورلیک، امکه محبت، دینه، آئینه فداکارلیق روحو ایله بغویودسون
آنجا ق طاغوت رژیم دؤورونده پروگرام میله بونون عکسینه اولموش -
دور. اجنبی سیاستی، اجنبی احوال و روحیه لی برنامه تطبیق ائدیلیب و طنه
خلقه، اولکه یه یاد بیر انسا نلار تربیه اولوب، اجنبی پرستلیک درسی دبدده.
اولموش دور، بونلاری گؤروب مشاهده ائدن اوزاق گوره ن شهریار، اجنبی لرین
سیاستینه اویقون اولان بومؤسسه نی، قورخما دان، چکینمه دن تنقید آتشی نه
توتور و بونولادا موجود دولتی، شاهلیق اصول اداره سی نین ال آلتی،
ساتقین، اجنبی پرست اولدوقونو نمایش ائتدیرمیش اولور:

فرهنگ ما برای جهالت فزودن است * ما مورزشت بودن وزیبا نمودن است

شاهلیق رژیمینی، دولت اصول اداره سینی، واختین معار -
فینی عمومیتله پهلوی دیکتا تورلوقونو بغویوک شهریار نه جسارت و شها متله
تنقید آتشی نه توتور و اونون مضمونونو، ایچ اوزونو و حقیقی ماهیتنی افشاء
ائدیر، قورخما دان، چکینمه دن حاکم طبقه نین کیم لردن عبارت اولدوقلارینی
نه مقصد گوذوب، هانسی سیاستی اجرا ائتمه لرینی اوزه چیخاردیرکی، اؤز -
لرینی بیر طرفدن خارجی اربا بلارین نوکری، وابسته سی، قویروقو، دیگر طرف -
دن اولکه نین، خلقین و یارادیب، توره دن انسا نلارین مطلق صاحب اختیار -
ری سانیب وطنین و خلقین مقدر ائیله اوینایب اولار و ارقوه لری ایله
خیانت ائتمیش، خلقین مالینا، ناموس و جانینا ال اوزا تمیشلار. آمریکا -

لی وانگلیس آقالارینا خدمت گؤسترسین لر۔ دئییه هئچ بیر آقاقلیقدان وجنا يتدن چکینمه ميش ،خلق دن وخالق دن اوتانما ميشلار . شهریار آتشین طبعی وایتنی قلمی وکسرلی دیلی ایله بوساتقین زمره یه هجوما گئچیب ، بو ردیل ،سفیل دوشگون لره اؤزونون وملتینین اوره ک سؤزلرینی سؤیله – ميش ،اونلارین ملت قارشى سیندا بیرگون جوابده اولوب حق حساب وئر – مه لرینی قاباقجا دان بیلدیر میشدیر .شاعرین "ای وزیر" شعرى بومدعا نین جانلی اؤرنه گی دیر .

بوتون اثرلرینده خلقه سؤیکه نن ،ساده وتمیز وزحمتکش انسا نلارا اینا گن شهریار ،گؤروزسونوز نه قدر اینا ملا،نه قدریقین له ،گفنیش خلق کوتله سینین غلبه سنه اینا نمیش ،ا وگونون سارای ناظری واجنبی نوکری اولان تیمورتاشی افشاء ائتمک له بوگون ده .خلق انقلابین الی ایله هویدا لارین ،نصیری لرین ،خلعتبری لرین وو . . . لرین طالع لری نین نفجه اولاجا قینی اوزاقلاردان گؤروب سؤیله میشدیر .

بلی بؤیوک شخصیتلرین عادی انسا نلاردان فرقلری ائله اوندادیرکی اونلار زمانین گؤزگوسونده گله جگی ،اولاجا غی ،چوخ – چوخ اوزاقلاری گؤروب حادثه لری اولاجا غی کیمی تحلیل ائتمه گه قادر دیرلر .شهریار دابوکیمی اوزاق گؤره ن و آیدین گؤره ن متفکر انسا نلار سیرا سینا دا خلدیروا ونلارین پیرچوخلاریندان فرقی بورا سیندا دیرکی ،اونلار گؤروب مشاهده ائتدیک لرینی گیزله دیب ،سؤیلمه ميش لر ،شهریار ایسه بؤیوک بیرجسارتله حقیقت لری بیان ائدیب ،صحنه لری تصویر ائتمیشدیر .

شهریارین لیریک شعرلرینده ظلمکارلیق ،خیانت ،رذالت ،سفالت و غیر انسانی فعالیت هر نه وارکسگین تنقید اولوندوقوکیمی ،انسا نپرورلیک ،عدالت ،خوب خواهلیق ،وطنپرورلیک ،صداقت وسایره بوکیمی مثبت و مردانه صفئلر وجهت لرده توصیف و تترنم ائدیلمیشدیر .

شهریارا گؤره حقیقی انسا ن آدینی داشیما غا لایق آنجا ق اوآدام دیرکی ،باشقالاری نین قیدینه قالسین ،مظلوملارین الیندن دوتسون ،کؤمک سیزلرین مددکاری اولسون ،انسا نلارین سئوینجی ایله سئوینسین ،الم وکدر – لرئ ایله کدرله نسین .

شهریارا گؤره بودنیادا هر عملین اؤز حسابی و جزاسی واردیر . (یا خشی – یا یا خشی ، پیسه پیس . اودورکی ، انسا نلار دائما "بیرجیرلرینه آنجا ق ،

یا خشلیق ائتمه لی و مهربا نلیق گؤسته ره ملی دیر، بیری دیگرینین الیندن
توتمالی دیر. عاجز و با جار فقسیزلارا قارشی داها مرحمتلی، عدالتلی وانصا
- فلی اولمالی دیر. شهریا را گؤره خیبت و بدعمل و بدخواه آدا ملارین انسا -
نلیق ادعاسی ائتمک، انسان آدینی داشیماق حقلری یوخدور.

وطن دوشونجه لری، صلح و حرب مسئله لری

=====

شهریا را اثرلری نین چوخونو فارس دیلینده یازمیش اولسادا، اونون
یارادجیلیقیندا سغزون اصل معنا سیندا وطنه محبت، ملی دویقولار ترنم
اولونور، او، بو اثرلرینده هئچواخت، آنا یوردوندا و دوغما خلقیندن
اوزا قلاشمیر. شهریا را ایرانی آذربایجان سیز و آذربایجانلی ایرانسیز
بیر آن دابغله دوشونه بیلمیر اونون ذهنی، فکری، دوشونجه سی آمالی آذر -
بایجان داخل اولما قلا ایرانین چیچک له نمه سی، ترقی سی، رفاهی و استقلا -
لیتی دیر. شاعر بو فکرینی دفعه لرا غمزوده نه قدر آیدین و گؤزه ل بیسان
اقتمشیدیر، شاعرین "آذربایجان" غزلی و "به پیشگاه آذربایجان عزیزم"
قصیده سی بومدعا نین گؤزه ل شاهی دیر. منتها شاعر اوز گلایه لرینی ده
اونوتما میشدی .

شهریا رین آنا دیلینده یازدیغی شعرلرینه گلدیکده، دوزدو شاعر اوز
دوغما آنا دیلینده ده بوضون ایلرده بیر چوخلو گؤزه ل، رنگارنگ و دولغو
مضمونلو اثرلر یازمیشدیر، آنجا ق بونلارین ایچه ریسینده یقنه ده بیر -
ینجی و آپاریجی یئری اونون شاه اثری ساییلان "حیدر با یا سلام" پوقماسی
توتور .

"حیدر با یا" داغ آدی دیر. بوداغ آذربایجانین عباس محلیندا یئر -
لر شمشیدیر. اتک لرینده دورنا گؤزلو بولاقلار، یاشیل یا ماچلار، بول محصو
- للو اکینه جک یئرلری، صفالی باغ - باغچالار، یاراشیقلی و خقیرلی،
برکت لی کندلر یئرله شمشیدیر. بو کندلردن : گوللوجه، نارین آباد، با -
شکند، داش آتان، قبجا ق، سرحه، قره چمن، خشکنا ب، قایش قورشا ق وان گؤزه ل
لری و بویوگو شنگیل آوادیر. بو کندین تاریخی ده چوخ قدیم دیر. افسانه یه
گؤره گویا شنگیل شاه آدلی بیر حکمدار بورانی آباد ائتمیشدیر. کندین
ایچه ره سینده ن قیشلاق و قلملی چایلاری آخیر، بوللو سو، مونبیت تورپاغا
و خوش طبیعتنه مالک اولان بو یئرلر اهالی اعتباری ایله چوخ گؤزه ل وسا -
غلام امک سئوهر و نجیب دیرلر. دئمک اولار کی، بوتون حیا طلاردان سوکچیر

اثرترین ها میسی گوزه ل باغ - باغچا لارلا احاطه اولونموشدور. کندین طرفیندا کی یا شیلیقلاری دا نظره آلاندا اوزاقدان باخانا ائله گلیر کی، بویشرلر حیدر با با داغی نین اتکینه دوشنمیش بیر پارچا یا شیل مخمل دیر. باغ شهریار اوزا و شاقلیق دؤورونو بوصفالی وبرکت لی داغی سن یاراشیقلی اتک لرینده، آدلارینی چکدیگیمیز بوگوزه ل کندلرده کئچیریپ شاعر لیک الهامینی اورالردان آلمیشدیر. شاعرین "حیدر با با یا سلام" منظومه سی نین آنادیلینده نظمه چکمه سی نین ده اساس سببی محض اوشا قلیق خاطره لرینی دیریلتمک، دوغما آتا - با با یوردونون گوزه ل منظره لرینی ترسیم ائتمک و او اونودولماز صحنه لرین مثل سیز لوحه لرینی یار اتما - قدان عبارت اولموشدور، بئله کی، اغزوده بوباره ده سؤیله بیر :

"اوزون ایلر بؤیودوغوم یوردومدان اوزاقلاردا یا شادیغیم اوچون اوشا قلیق دؤورانی، کئچمیش خاطره لر، وکند حیاتینین صحنه لری آرزقالا اونودولوب، جانسیز، بویا سیز، دو مانلار آلتیندا گیزله نمیش بیرتا بلویا چوریلمکده ایدی. لیکن رحمت لیک آنامین تهرانا گلمه سی منه یئنیدن جان وشردی، بوتون اوشا قلیق خاطره لریمی جانلاندیردی، سولموش و آرزقالا بویا - لارینی ایتیرمیش خاطره لر منظره و لوحه لرینی تازادان کونول صحیفه سیند جانلاندیریپ، یاغلی بویا لارلا جلالاندیردی. آنامین نوازشری، ماهنیلاری، زمزمه لری و سؤیله دیگی شیرین - شیرین خاطره لر منه الهام و قدرت و اثرده یگی بواشری (حیدر با با یا سلامی) اغز آنادیلیمده نظمه چکیب دنیا لار قدر سؤدیگیم خلقیمه وقوهوم قارداشلاریماتحاف ائدیم *"

شاعر اغزونون حجم اعتباری ایله کیچیک آنجاق مضمونجا بؤیوک اولان بواشرینده، آذربایجانین گئیش حیات تصویرینی، اونون فسونکا رصنه - لرینی، ائل - اوباعادت و عنعنه لرینی، کندیا شایینی، اوشا قلیق دؤورا - نینی شاعرانه بیر طرزده اولدوقجا دوغما و طبیعی تصویر ائده رکن گوزه ل و یاراشیقلی لوحه لر یارادیر. اثرده طبیعت منظره سی، خاطره لرسلسه سی، فرحلی اوشا قلیق گونلری عادی و صمیمی شکلده ترنم ائدلمیشدیر. شاعر دوغما یوردونون گوزه ل لیک لرینی خاطرلایراق، اونون فسونکا رلیغینا هاشینا، تورپاغینا، باغینا، چمنینه، گولونه، چیچه گینه و عادت عنعنه سینه بئله پرستش ائدیر.

* - "حیدر با با سلام" اثری نین مقدمه سی ص ۲۲ - ۲۳ ترجمه مقاله نین مؤلفند - دیر.

منظومه نئی او خودوقدا آذربایجانین تاریخی، کئچمیشی، ایندیسی،
عظمتلی داغلاری، یاشیل چمنلری، دورنا گوزلو بولاقلاری، میوه دولوبا غلاری
محصول دولو تارالاری، زحمت سئوه، ایگید، مرد وطنپرور و ائل سفوه
اولادلاری گلیب گوز ائنونده دایانیر، شهریارین ائزو دئمیشکن طبیعت
جمعیت و خادشه لربیرسینما پرده سی کیمی گوزقا باغیندان کچیر. اثر آشا -
غیداکی بندلرایله باشلاپیر :

حیدریبا با ایلدیریملار شاخاند
سئل لر، سولار شاقیلدا یب آخاند
قیزلار اونا صف باغلیب باخاند

سلام اولسون شوکتوزه، ائلوزه
منعم ده بیر آدیم گل سین دیلوزه

حیدریبا با ککلیک لرین اوچاندا
کؤل دیبیندن دووشان قالخیب قاچاندا
باغچالارین پیچه کله نیب آچاندا

بیزدن ده بیر ممکن اولسایدا اقله
آچیلما یان اوره ک لری شادا اقله

اوزون مدت دوغما یوردوندان اوزاق دوشن، غربتین آغیر صخینتی و
کدرلی حیاتی نی گوره ن شهریار، اغزا و شاقلیق گونلرینی، بعضا "قونشو
کندلره قوناق گئتمه سینی، داش آتیب آغا جلاردان آتما، هئپوا سالماسینی
شیرین بیر حسرتله یادا سالیر، شاعر بوگونلرین اونون خاطرینده سیلینمز
ایز بورا خما سینی اثر بویو، مختلف شکل لرده. ترنما ائدیر :

شنگیل آوا یوردو. عاشیق آلماسی
گاهدان گفدیبا اوردا قوناق قالماسی
داش آتما سی آتما - هئپوا سالماسی

قالیب شیرین یوخو کیمی یادیمدا.

اثر قویوب روحومدا. هر زادیمدا.

شهریار کئچمیشین عزیز و اونودولماز خاطره لرینی اغز تصورونده.
جانلاندیریب، آرزو ائدی رکی، بیرده قایدیب اوشاق اولایدی. وطن باغچا -
لاریندا بیر گول کیمی آچیلیب، صونرا دا سارالیب سولایدی. شاعر عین
حالدا بوتون منظومه بویو آتالار سوز لریندن با جاریقلا استفاده ائتمیشدیر.

قاری ننه گنجه ناغیل دهیینه
کولک قالخیب قاپ - باجانی دهینه
قورد گنجی نین شنگیلی سین یئینه

من قاییدی بیره اوشاق اولایدیم
بیرگول آچیب ، اوندان صوراسولایدیم
دوغرودان دا شهریار بومصراعلاردا ، اوشاقلیق صحنه لرینی ، ائل -
اوبا عادت عنعنه لرینی همده اؤزونون عادی وساده جه انسانلارلا نه
اندازه باغلیلیغینی نمایش ائتدیریر ، بومصراعلار اولدوقجا طبیعی و
صمیمی دیر :

عمه جانین بال - بلله سین یغیردیم
صوندان دوروب اوس دونومو گفیردیم
باغچالاردا تیرینگه نی دهیردیم

آی اؤزومو او ازدیره ن گونلریم
آغاچ مینیب آت گزدرن گونلریم

سحر تئزدن ناخیرچیلار گلهردی *
قویون قوزو دام - باجادان مه لهردی
عمه جانیم کورپه لرین بلهردی

تندیر لرین قووزاناردی توسستوسو
چوره ک لرین گوزه ل ایی ، ایستی سی

حیندر بنا با ، کندین طویون توتاندا *
قیز - گلین لر حنا ، پیلته سنا تاندا
بیگ ، گلینه دامدان آلماندا

منیم ده اوقیزلاریندا گوزوم وار
ماشیق لرین سازلاریندا سوزوم وار

شهریار مختلف یئرلرده . یا شاسادا ، دنیا نین هر بیر نقطه سینده ، اولسا
دا ، او ، معناً بیر آن دا بقله اؤز دوغما وطنیتدن آیریلما میشدیر ، اوجسما
اوزاقلاردا اولسادا روجا آتا یوردوندا یا شامیشدیر :
حیدر با با ، قارلی داغلار آشاندا * گنجه کاروان یولون آزیب چاشاندا
من هاردا سام ، تهراندا یا کاشاندا .

اوزاقلاردا ن گوزوم سچهر اونلاری * خیال کلیب اوتوب کچهر اونلاری

دوغرودان دا "حیدر با یا سلام" منظومه سی هر بیر آذربایجانلی نین
اورهک سؤزلرینی، سئوینجینی و کدرینی ترنم ائدهن بیر ائردیر، هر بیر
وطن اولانی نین اوره کیندن قویان بیر فریا ددیر، بیر دیلک دیر، بیر آرزو-
دور، بوبنده دقت یقتیرهک :

حیدر با گؤیلر بوتون دو مانندی * گونلریمیز بیر- بیریندن یا مانندی
بیر- بیرزدن آ بیرلما بین آ مانندی

یا خشیلیقی الیمیزدن آلیبلار * یا خشی بیزی یا مان گونه سالیبلار
آیریلیق، هجران، پارچالانما و بوکیمی دؤزولمه ز بلالره معروض قالان
بغیوک آذربایجانلی نظره آلان شاعر اوز اورهک آغریلارینی بقله افاده و
بیان ائدیر :

بیرا وچیدیم بوچیرپینان یئلا یلن * باغلاشیدیم داغدان آشان نسل ایلن
آغلاشیدیم اوزاق دوشن اقل ایلن
بیر گؤریدیم آیریلیغی کیم سالدی * اولکه میزده کیم قیریلدی کیم قالدی
بیر چیخیدیم دام قیه نین داشینا * بیر با خفیدیم کچمیشینه یا شینا
بیر گؤرشدیم نه لر گلیب با شینا

من ده اونون قارلاریلان آغلاردیم * قیش دوندوران اورهک لری داغلاردا
قیدا ائتدی کیم، شهریا رصون درجه انسان پرور و صلح سئوه رشا عردیر، او،
گنجه- گوندوز انسانلارین طالعی و سعادتلی اوغروندا دوشونوب، قارس
دیلینده یا زدیغی شعرلرینده شاعرین ظلمکارلارا، غصیکارلارا، محاربه طرفدا
- رلارینا و انسانلارین طالعینه خوربا خانلارا جدی اعتراضلاریندان نمو-
نه لر گؤستر مک، بغیوک هوما نیست شاعریمیز "حیدر با یا سلام" منظومه سینده
یا خود آنا دیلینده نظمه چکدیگی دیگر شعرلرینده ده دونه- دونه بومسئلهیه
دقت یقتیریب محاربه طرفدا رلارینی قامچیلامیش، اونلارا نفرین و لعنت
آتشی یا غدیر میشدی، شاعر صلحو، محبتی، دینج و ساکت یا شامافی، حقیقی انسان
خیر خواه بیر شخص اولماغی بگه نیب تبلیغ و تشویق ائتدیگی کیمی، قان
ایچن لری و ثروت خاطرینه انسانلارین ساکت حیاتی نی پوزا نلاری دا مغالاه
بیر وایچ - اوزلرینی افشاء ائدیر و اونلارا لعنت یا غدیریر :

حیدر با با شیطان بیزی آزدیریب * محبتی اورهک لردن قازدیریب
قارا گونون سرنوشتین یا زدیریب

سالیب خلقی بیر- بیرین جا نینا * با ریشیقی بله شدیریب قانینا
شاعر گئنیش خلق کوتله لرینی سفالته سوق ائتدیره ن، اونلاری فلاکته

اوغرا لدان بيرا ووج آلچاق و خودبين - منفعت پرستلري و ریاکارلاری -
گورورکی، علمین یوکسک نائلیت لریندن سوء استفادہ ائدیب یعنی - یعنی
کوتله وی قیرقین سلاقلاری حاضرلاییر، یئرا وزونده صلحی تهلکه آلتینا آلیر
- لار، شاعربویا راما زلاری، انسان دریسینه بورونموش جانا وارلار آدلاندیر-
یب، اونلار العنت آتشی یاغدیریر و اونلاری حقیقت لری گؤره بیلمه یین کور
- لار آدلاندیریر :

گوزیاشینا باخان اولساقان آخماز * انسان اولان خنجر بئلینه تاخماز
آما حقیف کور توتدوغین بوراخماز

بهشتیمیز جهنم اولماقدادیر * ذیحجه میز محرم اولماقدادیر
بودورکی، شاعربوتون دوشونجه لی انسانلاری هارایا چاغیریر، اونلاری
مخاربه علیهنه سفربرائدیروصلحی وسعدتی قوروماغا چاغیریر .

شهریار بوفکیر لری اغوزا ثر لرینده متما دیا " وچوخ گوجلوبیر شکلده
دوام ائتدیریر، علی الخصوص اونون بوملاحظه لری " صدای خدا " و " پیام دانوب "
" انشتین " و " بهشت و جهنم " ده صون درجه قطعیت له اغوز عکسینی تا پمیش و لور
شهریار محاربه قیزیشدیرا نلارا، خارجی باسغینچیلارا، استعمار و استثمار
سیاستینه و عامل لرینه نفرت، آتش و آلوو یاغدیردیغی کیمی، اؤلکه نین ده
داخلینده کنی اجتماع انگل لرینه ده شدتلی غضب و حدت آتشی یاغدیریب ،
اونلارا کعنت دامغاسی وورموشدور، او، بوتون یارادیجیلیقی بویوه زحمتکش
کوتله لیزین طرفداری اولوب، اونلارین آجینا چاقلی حیاتینا اغوزدرین کدر
وتاثراتینی بیلدیرمیشدیر اونلارین حقوقلاریندان مدافعه ائتمیشدیر .

شاعر " حیدر با با یا سلامین " ایکنجی حصه سینده کندلی لرین، اکینچیلرین
اغوز حلال زحمت و آلمین تری ایله بشریته روزی حاضرلیا نلارین خصوصی
اولاراق قیدلرینه قالیر. اونلارین امک محصوللارینی مختلف آد و حیله لر-
ایله استثمار ائدیب، هر جور مدنی امکان، شرایط و سوادلاناقدان محروم
ائده نلری، اونلارا غیر انسانی تضییق گؤسته رنلری چوخ حدتله دامغالیر یا زیر
کتدی یا زیق چراغ تا پمیر یا ندیرا
گوروم سیزین بر قوز قالسین آندیرا
کیم بو سغوزو اربابلارا قانندیرا

نه دیر آخر بو ملتین گناهی؟!!

دوتسون سیزی گوروم مظلوملار آهی

شهریار تکجه مروتسیز اربا بلار، انصاف سیزملکدارلار دگیل، یازریق کندلی لری مختلف آدلارلا استثمار اقدن، اونلارین وار یوغلارینی مختلف واسطه لرله غارت اقدیب نجه ایلر اونلارین دریسینی سویا نلاری، دیگر طفیلی لری وطمعکار دولت ما مورلارینی، دارگؤز بورژوا نماینده لری، حریص تجارت صاحب لری بوتون کندلی لری قانلارینی سورانلاری، اونلاری احتیاج ایجه ریسینده ساغلیب، ان ضروری وابتدائی لوازمات بییره اون قیمتینه اونلارا ساتیب، اربا بلاردان قالان - قولان مختصر وار یوغلا - رینی چاپیب اللریندن چیخاردانلاری، بوکیمی قارا گروهلاری افشا اقدیر. اونلارا غضب و نفرت آتشی آچیر، اونلارا خطا با یازیر:

هرنه آلیر باها و ثریر قیمتی * اوجوز فقط اکینجی نین زحمتی بیتندن آرتیق بیچه نین اجرتی

کندا و شافی گئدی ریلدا ایشلییه * اوردا بلکه قندی تا پیب دیشلییه بوتون وار لیغیلا کندچی، اکینجی و زحمت آداملارینین طرفداری اولان شهریار نهایت نتیجه یه گلیرکی، محض یوخا ریداسویله دیگیمیز سبب لیره گؤره بوتون انسانلارین گوزه رانینی، اعاشه ما یحتا جلا رینی، یعیب، گئیب گچینیب دزلانما شرایط و امکانشینی یارادانلار اؤزلری همیشه محروم و محتاج اولوب حتی اؤز قاپار الری ایله استحصال ائتدیگی محصوللار - یندان بئله مجروم دورلار، گئجه - گوندوز آرامسیز امک لری نین نتیجه سینده اله گتیرمیش، تاخیل، میوه، یون، پامبیک، ایپک، قند، شکر، ات سود و دیگر بوکیمی نعمت لردن اؤزو و او شافی و عائله سی محروم دور، یاریم - چیلپاقدیر، آیاق یا لیندیر، هر جور تحقیره و ظلمه و فلاکتیه معروض دور. باخ بومشاهده لرحساس و انسان پرور شاعرین نجیب اوره گینی تیتره دیر، شاعری فریاد قوپار ماغا، موجود قورولوشا لعنت لری یا غدیر ماغا و ادا راقدیب، امک و زحمت جبهه سینی بیرله شیب توپلا شیب مبارزه یه قالماغا اؤز طبیعی حقوقلارینی الهه ائتمگه چا غیریر:

کندلی گلین کیمی دنیانی بزهر * اؤز عورتی یا ما ق - یا ما غا دؤزه ر ایکنه بزهر خلقی، اؤزو لوت گزه ر

ایندی ده وار چر شابلاری آلباقدی * او شاقلارین قیچ - پاچاسی چیلپاقدی کندلی لری ن مختلف محرومیت لرله ال به یاخا اولماسی، عادی معالجه و دوا درمان دان بی نصیب اولمالاری، کیچیک بیر خسته لیک قارشیسیندا

هئج بیر حکیم، چاره دزمان وقایقی گورمه مه لری، هله بیئش یا شا چاتما زدن
 کندلی بالالارینین یاریسیندان آرتیقی مختلف خسته لیک لرایله محو اولو
 سیرادان چیخمالاری، بیویوک شاعری دنیا لار بویو کدرلندیریر. مشهور دور
 کی، شاعر ۳۰ ایل یاد ائلی لیر ایچهریسینده یا شادیدقدان صونرا دوغما
 یوردونا، آتا - بابا او جاقینا، اؤز کندلرینه قاییداندا، اولها قلیق
 یولداشی محمد حسن آدلی بیریسینی سوروشور. اونون واختسیز اولوم خبرینی
 شاعر هچا تدیریرلار. بو قارا خبر شهر یاری برک شارسیدیر، اونو فریا دقوپار -
 ماغا مجبور ائدیر:

دئدیم بالام اوممدسن تولوبدو * معلوم اولدو طیفیل بالا اولوبدو
 نه وار، نه وار بورنوندان قان گلیبدو

بیر یئل سیرگورورسن ممدسن یوخ * بو کندده بیر بورون قانین کسن یوخ
 دئدیم دئیین مصیبه نه گلدی * غلام گوردوم آغلار گوزیله گلدی
 دئدی ار - باهالیق دوشدو اولدو

دئدیم یازیق بیزله حاصل بولنلر * بیتمیه نده آغلاریندان اولنلر
 آرتیق بو فاجعلی صحنه لری مشاهده ائده ن، عصریمیزده بول ثروت
 الدهه ائتمک اوغروندا، بیر - دیگری نین حسابینا طفیلی یا شاق اول -
 چون، داهاجوخ، داهاجوخ و داهاجوخ ثروت الدهه ائتمک مقصدی ایله دنیا دا
 هئج بیر جنایت و چرکین، و آلچاق عملردن چکینمه یین لری آج قوردلارا -
 بنزه دن شاعر بشریتی آییلما غا و انسان اولما قا چا غیریر:

بشر دئدی لری واحد بیر بدن * بس نهدن دوشوبدور اوره کلر آیری
 انسان جمعیتی یارانان گوندن * یوللار، طریقتلر، مسلک لر آیری
 یوغوروب یا پاندا خلقتیمیزی * عین گوزده گوروب طبیعت بیزی
 هئج کسی هئج کسردن خلقت سئجمدیب * هئج بیر بالاسینی آنا آتماییب
 سن، ای قیلیج چکینب ناحق قان تئکن * کیمه قالدیریرسان او قلینجی سن؟
 سیرا ئت... قارشیندا کی جان سیرداشین دیر

انساندیر دئمهلی قان قان قارداشیندیر
 نه دیر بو آ زغینلیق، بو قودورغانلیق * او قانلی سنگری سیرا ئت بیر آنلیق
 آتانی قانی دیر آخیر دمبدم * دشمن صاندیغی نین بدن لریندن
 آخی بیزها میمیزی آخین سرداشیق * آتا بیر، آنا بیر دوغما قارداشیق
 شاعر مستملکه هوادا رلارینی، محاربه طرفدارلاریکی ساتیرا آتشینه

توتور، اونلارين نامرد وجودونا غضب و جدت قامچيسي ايله آغير ضربه لر
 ائنديرير، اونلاري اوره گي قارالار و وجداني لگه لير آدلانديرير:
 سيز اي يغرا و زونه اغلوم يايانلار * ظريف دويغولاري تاپدالايانلار .
 سيز اي مستملكه هوا دارلاري * دنيانين "مدني" جانا وارلاري .
 يوردلاري قورد كيمي قامارلايانلار * دنياني مين يگردن حصارلايانلار .
 راكت له ، تانك له ، توپلا تفنك له * جليز بيرديلك له ، داربيرا وره ك له
 بو بؤيوك دنياني تيكه لييه ن لر * اغز انسان آديني لكه لين لر . . .
 اوزده مدح ائدير سيز مدنيستي * آنجاق قارين دردي فكري، نيستي
 داغي تماق، قوپارماق، پارچالاما قدير * سؤزو ايپك ايسه ، ديشي پيجا قدير
 شاعرين فكرينجه بوگؤزه ل و جنه بنزه ر دنيا ميز ، اولدوقجا گغنيش و
 زنگين ، مكممل ، دولتلي وسخا وتلي بير دنيا دير ، بشريتي احاطه ائده ن بو
 طبيعت صون درجه مهربان ، نوازشكار و رنگارنگ وياراشيqli دير . هئچ بير
 محاربه سيز ، هئچ بير قان - قرقين سيز ، اونون الوان و فراوان نعمتي و
 حدود سوز ثروتي هاما چا تار ، هامي نين احتيا جلاريني اغوده يه ر ، عقلي بشر
 - يت محاربه ميداني عوضينه امك جبهه سينه آتيليب ، زحمت ياريشيندا
 (مسابقه سينده) اشراك ائتمه لي دير ؛

بير آنليق ال ساخلا ، دوشوناي انسان * آخينه دن اغترو وورها وورداسان ؟
 نه زنگين يارانميش آنا طبيعت * تورپا قدا سخاوت ، سودا سخاوت
 آلمالي ، آرمودلو بوبا غلار سنين * سعادت قاينا قلى بولاقلار سنين
 گؤردنيا سنينچون نه لرسا خلايير : * داشلار اغزبا غريندا گوهر سا خلايير
 صاغيميز - صولوموز گوموشدور زردير * دنيانين ثروتي - دنيا قدر دير .
 طاماح جيلوونو بيزيغساق اكر * بو ثروت بو نعمت هامي يا يئته ر .
 صورادا شاعر سعادتين اصيل و مستقيم بولونو گؤسته رير ، اودا ديگر
 حقيقي متفكر لر و اصيل بشر خا دم لري كيمي اصيل سعادت ، خوشبخت حياتي ،
 اوغورلو ، شرقلی و مردانه دوران سورمه گي ، اوجاليقي ، افتخاري ، شهرتي ،
 عزتي و بوتون موفقيتلر و غلبه لر ين رمزيني جوشقون امكده وقيزقين
 زحمتده گؤرور . شاعرين فكرينجه دنيا نين بوا وجسوز - بوجا قسيسبول و حدود
 سيز نعمت لر يندن ، فراوان ثروت يندن دوزگون استقامته ، يعني حلال امك
 آلين تری و صدا قتلې زحمتله استفادها ولونسا اوندافقر ، احتياج ، يوخسو -
 للوق اولماز ، اوندابوتون بشریت آغ گونه چيخار ، هامي مسعودا ولار .

بوتون یئر کوره سی اوزونده بیرنفرده محتاج تاپیلماز، بوموقعیت او-
 چون آنجاق محکم عزم، پولاد اراده، جدی و آغیر و شرفلی امگه و زحمتسه
 قاتلاشماق، تمیز وجدان و یوکسک وجدان لا دا و رانماق گره کدیر:
 یالنیز امگ گره ک، حلال بیرامک * زحمت هاله سینه احاطه لنمک
 دان یئر قوشلارلا بیرگه او یانماق * دریا ز چالان چالا شئحده بویونماق
 زمی لر قویونوندا خیالا دالماق * چوره گین عطرینی سنبلدن آلماق
 بیرلش سه دنیا دا میلیارد اوره ک لر * بوتون آرزولار ایئتیشر بش-
 شهریارین صلح و صفا، قارداشلیق و صمیمی یاشا ماق حقیقنده سؤیله -
 دیگی فکر و یوروتدوگی ملاحظه لر چوخ جهتلی، ساراقلی و درین مضمونلو
 دور، عمر بویو صلح، عدالت، وجدان، آزادلیق، حقوق برابرلیگی، تحصیل
 معالجه، امک حقوقوندا دانیشان، برابرلیک، عدالت، صلح و امنیت جارجی
 - سی اولان و آغوز مقدس آرزو و ایسته ک لری اوغروندا آردیجیل چالیشان
 بیر آن دا وقفه و آرمالیک بیلیمه یین شاعرین صلح ایلن حربین مقایسه -
 سی و اونلاردان آلدیقی نتیجه لرده اولدوقجا مضمونلو، معنالی، عبرت آ-
 میز، آغره دیجی و اوریزینال دیر، اونون آشاغیدا کی شعرینه دقت یئتیرک:

بهشت و جهنم

جنت ده سا و اشدی شیطانلا آدم * تانری قودو اوردان اونلاری اودم
 دنیا یا گونده ردی بویورد و باغین: * بوردا جهنم له جنت دیر باهم
 صلح و صفا اولسا دنیا بهشت دیر * قان- قیرغین اولار سا، اولار جهنم
 ایندی کی، بئله دیر ای بشر آیل * ائتمه آغوزالین له عیشینی ماتم
 مگر گورمه دینمی دویوش ایل لری * نجه ده توتوشوب آلیشدی عالم
 اوتوز ایل کئچسه ده او اود- آلودن * هله کس یلمه یب دنیا دن ماتم
 گلین حق نامینه، بشر نامینه * سیخلاشاق، دوستلاشاق، یاشا یا ق باهم
 چالیشاق بودنیا جنته دؤنسون * قالماسین عالمده نه کدر، نه غم
 شاعرین فکرینجه همیشه اولدوغو کیمی بوگون ده، صاباج دا و همیشه
 بشریته صلح و امنیت لازمدیر، قارداش جاسینا یاشا ماق گره کدیر، بونسوز
 بشر اولادی نین طالعی مسعود اولا بیلمز .

آردیجیل صورتده صلحی و امنیتی ترنما ئدیب، حربی و فلاکتی ذم ائدن
 شاعر، بومسئله یه و ارقوه سی ایله دقت یئتیریب اونو گونده لیک، تاخیره
 سالینماز، هامیا بورج و وظیفه اولان بیر مطلبه چئویرمیش، حتی دوستلارینا

یا زدیغی مکتوبلاریندا بئله بومهم و عموم بشری و حیاتی مسئله نین اوزه ریندن
گئچمه میشدیر. باغین شهریار مرحوم محمدراحیمه یا زدیغی جواب مکتوبوندا
بئله بو حقدده نئجه ده گؤزه ل سؤیله میشدی :

انسانلاریق، انسانلیغی خوشلایین * بیرملتیک بیرله شمه گه باشلایین

بو خان - خانلیق حکومتین بوشلایین

بوگون بشرگره ک اولسون بیر ملت * بیر ملته یارارمی یوز حکومت

بو توقسیمات بوندان آرتیق اولونماز * اتم عصری اختلافلار قالانماز

بیر قانون اولماسا دنیا دولانماز

ایندی دنیا یوزده دئسن صاغ - سولدو * موşk اوچون یکی ساغاتلیق یولدو

شهریار داجدی محمد پیغمبر (ص) کیمی بوتون انسانلاری، رنگیندن، جنس

- یندن، موقع و مفکوره سیندن آسیلی اولما یاراق صلحه، باریشیغا، قاردا -

شلیغا چا غیریر. دینج و یاناشی یا شاماغی گونون اساس و اصل مسئله سی

سانیر. بوتون بشریتی خوشبخت و آسوده گؤرمک ایسته ییر. شاعر عمر و یاراد -

یجیلیغی بویو زور ایشله تمه گه، غصبکارلیغا، حربه، قان - قرقینسا و

عدالت سیزلیک لره نفرت بسله میش، صلح و ترقی دشمنلرینتی، ملی ادراکی

کوتله شدیره ن لری، تجا و زکارلیق با یراغی قالدیریب، باشقا اراضی لره

سو خولانلاری، دیگری نین حسابینا یا شایان انگل و طفیلی لری آمانسز جاسینا

دامغالاییب، اولنلارا غضب و نفرت آتشی آچمیشدیر. او خلقی اغوز دین، مذهب

رسم، آئین و آتا - بابا قانون قایدالارینتی قورویوب تطبیق ائتمه گه

چا غیر میشدیر. اونون اخلاقی و تربیه وی شعرلری ایله یاناشی دینی و

منقنبوی شعرلری ده چوخ دور. اغوزده صمیمی، عارفانه و عاشقانه دیر.

بیز عصریمیزین ان بؤیوک ادبی سیمالاریندان بیری اولان استاد

سید محمد حسین شهریارین تفکرا و قیانا سونندان بیرا یکی داملاسی حقینده

اختصارلا ملاحظه سؤیله دیک، اونون فکر عمانینتی ترنم ائتمک اوچون

جلدلرله کتاب یا زما ق گره کدیر.

دوکتور غلامحسین بیگدلی - پروفیسور

تهران - ۱۶/۲/۱۳۶۰

حضرت علی (ع) نین اؤکودلریندن

- ۱ - من أَبْصَرَ زَلَّتْهُ صَفْوَتُهُ عِنْدَهُ زَلَّهُ غَيْرُهُ
- ۱ - اؤز عیبینی گؤرهن، باشقالارینین عیبین کیچیک گؤره ر.
- ۲ - ذَهَابُ الْبَصِيرِ خَيْرٌ مِنْ تَمَّتِ الْعَصِيرَةِ
- ۲ - گؤزون گؤرمزلیگی، کؤنول دویماز لیغیندان یاخشیدیر.
- ۳ - الْخَائِفُ لَا عَيْشَ لَهُ
- ۳ - قورخاق آدامین یا شاییشی اولماز .
- ۴ - أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ كَظَمَ غَيْظَهُ وَحَلَمَ عَنْ قُدْرَةٍ
- ۴ - انسانلارین اوستونو (افضلی) اودورکی، غضبینه غالب کلسین و قدرته ایکن یوموشاق (حلیم) اولسون .
- ۵ - رَبَّ آمَرَ جَوَابَهُ السُّكُوتُ.
- ۵ - بیر یارا سؤزلرین جوابی سکوتدیر.
- ۶ - الْعِلْمُ كَنْزٌ عَظِيمٌ لَا يَغْنِي، الْعَقْلُ ثَوْبٌ جَدِيدٌ لَا يَبْلَى
- ۶ - بیلیم بؤیوک خزینه دیرکی، آرادان گگتمز، عقل یعنی بیر پالتا دیرکی، کهنه لمز .
- ۷ - إِذَا كَمَلَ الْعَقْلُ نَقَمَتِ الشَّهْوَةُ.
- ۷ - عقل انکشاف ائدنده شهوت آزالار .
- ۸ - ظَنُّ الْعَاقِلِ آصَحُّ مِنْ يَقِينِ الْجَاهِلِ .
- ۸ - عقللی آدامین شکی، جاهلین یقینیندن یاخشیدیر.
- ۹ - مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ.
- ۹ - اؤزونو تانیان آلاهیینی تانیر.
- ۱۰ - مَنْ آكْرَمَ نَفْسَهُ أَهَانَتْهُ.
- ۱۰ - اؤزونو بؤیوک گؤرهن کیچیلیر.
- ۱۱ - إِذَا رَأَيْتَ مَظْلُومًا فَاعْنِئْهُ عَلَى الظَّالِمِ
- ۱۱ - مظلومو گؤرونجه ظالیمین علیهنه اونا یاردیم ائت .

۱۲ - كُلُّ شَيْءٍ يَعْزُّ يَنْزُرُ إِلَّا الْعِلْمُ فَإِنَّهُ يَعْزُّ حِينَ يَغْزُرُ.
۱۲ - هر بیرشئی آ ز اولونجا قیمتلنیر، یالنیز بیلک چوخ اولاندا قیمت
تاپار.

۱۳ - الْعِلْمُ لَا يَنْتَهِي

۱۳ - بیلگین صونى یوخدور.

۱۴ - اِكْتَسِبُوا الْعِلْمَ يُكْسِبُكُمْ الْحَيَاةَ.

۱۴ - بیلگ اله گتیر تا حیاتی اله گتیره سن.

۱۵ - أَلْمَالُ يَنْقُصُ بِالنَّفَقَةِ وَالْعِلْمُ يَزْكُو عَلَى الْإِنْفَاقِ.

۱۵ - مال باغیشلاما قلا آزالار، بیلگ باغیشلاما قلا آرتار.

۱۶ - مَنْ كَتَمَ عِلْمًا فَكَانَتْ جَاهِلًا

۱۶ - بیلگیتی گیزله دن بیلگسیزه بنزر.

۱۷ - الْكِبْرُ خِيَانَةٌ.

۱۷ - یالان خیانت دیر.

۱۸ - لَا تُعَدِّتْ بِمَا تَخَافُ تَكْذِيبَةً.

۱۸ - یالان صانیلان سغزو سؤیله مه.

۱۹ - لَا تَسْتَمْغِرَنَّ عَدُوًّا وَإِنْ قَتَعَتْ.

۱۹ - دشمن ضعیف ده اولسا کیچیک صایما.

۲۰ - الْوَاحِدُ مِنَ الْأَعْدَاءِ كَثِيرٌ.

۲۰ - بیر دشمن چوخدیر.

۲۱ - اَعْدَاؤُكَ ثَلَاثَةٌ : عَدُوُّكَ وَعَدُوُّ صَدِيقِكَ وَصَدِيقُ عَدُوِّكَ.

۲۱ - سنین دشمن لرین اوج کیشی دیر : دشمنین ، دوستونون دشمنی
دشمنین دوستو.

ج . ه

*

آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی (۲)

یازان : دوکتور جواد هیفت

۱۹- نجی عصرده آذربایجان فولکلورشنا سلیغی - آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتینا عائد نمونه لرین بیرحصه سی ۱۹- نجی عصرده یازیلان جنک - لرده نقل ائدیلمیشدیر. بونلارین ان اهمیت لیس ۱۸۵۴ ده اهرلی شاعر - عندلیب قره جه داغی طرفیندن یازیلان کتابدیر. بوکتابدا آشاغیداکی خلق ادبیاتی اثرکری واردیر: ۱- فاطمه ایله خسروون حکایه سی ۲ - ابراهیمین حکایه سی ۳ - سلیمان ۴- خاص پولادین حکایه سی ۵- قلندرین حکایه سی ۶ - یوسفین حکایه سی ۷ - عبداللهین حکایه سی. بورادا عینی زماندا " کورا و غلو" و " اصلی و کرم " داستانلاریندان قوشمالار واردیر. ۱۹- نجی عصرده (۱۹۲۸) تاریخیمیزین ان آجی و اونودولما زجاده - سی باش و شرمیش و آذربایجانین شمالی قسمتی آنا وطندن آیریلاراق روس امپراطورلوغونا ضمیمه ائدیلمیش و آراز (ارس) چاپی یوردوموزو ایکیه بؤلوشدور. بو آجی حادثه نین بوراخیغی کدرلی خاطره ایلربوی خا - طرلاردا یا شامیش و یئنی - یئنی ماهنی و نغمه لرین، بایاتی و عاشق شعر - لرینین یارانماسینا سبب اولموشدور. خلقین صمیمی دوغولارینا و اوره گ یا نقیلارینا ترجمان اولان بونغمه لرین موضوعلارینی آیریلیق آجیسی ، هجران و ظلم تشکیل ائتمیشدیر. بوگون ده خلقین آغزیندا و خاطریندا اولان بو آیریلیق ماهنیلاریندان نمونه ایچون ایکیسینی درج ائدیریک :

آراز - آراز، خان آراز * سلطان آراز، خان آراز
گوروم سنی یاناسان * گل دردیمی قان آراز

آرازی آییردیلار * قومینان دیوردولار
من سندن آیریلمه زدییم * ظلمونن آییردیلار

۱۹- نجی عرصده تراز حکومتینین استعمار واستثمار سیاستی شمالی
 آذربایجاندا حاکم اولدوغو حالدا بیرصیرا مدنی و ادبی ایشلرین گؤرو
 - لدوگو دا قید اولونموشدور. بیرطرفدن آذربایجانلی ادیب و عالملر روس
 دیلی و مدنیتی نی اوگره نره ک آروپا مدنیتیه تانیش اولموشلار. بیر
 طرفدن ده آذربایجان و قافقازییا سورگون ائدیلمن قبا قجیل روس اجتما
 - عی فکرنا ینده لری ، دکا بریستلروپوشکین ، لرمنا نتوف و پولنیسکی کیمی
 شاعرلر آذربایجان خلقینین فولکلورو ایله ماراقلانمیش و بیرصیرا فو -
 لکلور نمونه لری یازیب ائوز اثرلرینده اولاردان استفاده ائتمیشلر .

xix عرصده آذربایجان فولکلورونون بوتون نوعلرینه عائد نمونه لر
 آتالار سؤزو ، تا پما جانر ، افسانه لر ، لطیفه لر و نا غیللار و سایرہ توپلانیب
 روس مطبوعا تیندا چاپ ائدیلمیشدیر .

آذربایجان منورلریندن عینعلی سلطانوف آتالار سؤزلری باره سینده
 روسجا ایکی مقاله نشر ائتمیشدیر . مؤلف بومقاله لرینده آذری قادینلاری
 حقنده اولان آتالار سؤزلریندن صحبت آچیر و بیرچوخ نمونه لری تقدیم
 ائدیر . ع . سلطانوف بوتون عمرو بویو آذربایجان خلقینین عادت لری ، قا -
 دین لارین وضعیتنی و معیشتی ایله ماراقلانمیش و یازیلاریندا دابوموضوعا
 خصوصی توجه و دقت یفتیرمیشدیر . ع . سلطانوف آشا غیدا کی آتالار سؤزونو
 نمونه گؤسته ریر و بوندان آذری قادینلارینین حقوقسیز ، گؤله (قول) کیمی
 یا شادیقلارینی گؤستمک ایسته ییر :

قیزایدیم ، سلطان ایدیم ، * نشانلاندیم خان اولدوم ،
 اره گؤتدیم قول اولدوم * آیاقلارا چول اولدوم .
 گئچن عصرین صون ایلرینده باشقا منبعلرده ده آذربایجان آتالار
 سؤزو و دیگر خلق یارادیجیلیغینا راست گلیریک مثلا " ت . د . یئریتسوف
 ۱۸۹۰ ایلینده ۱۱۴ ملا نصرالدین لطیفه سینتی چاپ ائتمیشدیر . ملانصرالد -
 ین باره سینده ناشر زاخاروف بیله قید ائتمیشدیر :

ملانصرالدین تاتار لطیفه لری نین ستویملی قهرمانی دیر . اونون آدی نه
 اینکه تاتار آراسیندا (آذربایجاندا) ، همده باشقا شرق خلقلری ایران ،
 ترکیه ، ارمنی خلقلری آراسیندا دا چوخ یاییلمیشدیر ."

ملا نصرالدین و اونون لطیفه لری هر یئردن چوخ ایران ، آذربایجان ،
 ترکیه ده مشهور دور . تورکیه ده آق شهرده اونون مزاری (نصرالدین خوجا -
نین مزاری) زیارتگاه دیر . وهرایل نئچه گون نصرالدین خوجا فستیوالی

توتولور، تاریخی روایتلره گۆره ملانصرالدین امیرتیمور زمانیندا یا شا
 - میس و اونولا گۆر و شوموش و تیمور طرفیندن تقدیر و حرمت گۆرموشدور .
 ملانصرالدینین تاریخی بیر شخصیت اولماغی نه قدر واقعیتیه او یغون
 اولدوغو و یا خود اونون آدینا سؤیله نن لطیفه لرین نه قدر زینین اونا
 عاید اولدوغو مسئله سی قطع ی شکیلده آیدین اولما ماقلا برابر بولطیفه
 - لرین تورک دیللی خلقلر طرفیندن سؤیلندیگی و بو خلقلرین پارادیج -
 یلیق نمونه لری اولماغیندا شبهه یوخدور، تورک لر آراسیندا مشهور ملا -
 نصرالدین لطیفه لری فارس لارین ملانصرالدین آدینا نقل ائدیله ن لطیفه
 لرین عکسینه اولاراق پارلاق ذکاء و حاضر جوابلیق نمونه لری دیر .
 xix عصر آذربایجان مطبوعاتینی نظردن گئچیرسک ناغیل نمونه لری
 نین دیگر خلق ادبیاتی نوع لریندن داها چوخ توپلانیب نشر ائدیله دیگی
 - نی گۆره ریک، ناغیل خلقلر ایچه ریسینده داها چوخ یاییلان، سئویله ن و
 سؤیله نن نوع اولدوغو ایچون توپلایجیلار دا ایله ک دفعه ناغیل لاری
 شفا هی دیلدن یا زاراق ممکن اولانلاری چاپ ائتمیشلر .
 ایله ک آذربایجان ناغیلی ۱۸۲۵ ده روس دیلینده چاپ ائدیلمیشدیر .
 صنرا "اسمومیک" مجموعه سینده ملک جمشید، شاه رستم، شاه قنبر،
 شاه اسماعیل و باشقا ناغیللار درج ائدیلمیشدیر، بوندان صنرا آ. زاخا -
 روف و آ. کلاشوف و باشقا لاری ناغیل توپلایب نشر ائتمیشلر، نیکولای کاللا
 - شوف گؤیچای کند مکتب نین اینسپکتورو اولموش و آشاغیدا کی ناغیللاری
 توپلامیشدیر: شاه اسماعیل، نوروز، علیخان، سفودا گرا حمد، ملک محمد، یا لانچی
 شاهزاده و سایره .

اصلی و کرم، علیخان و پیریخانم، عاشیق غریب، نوروز و باشقا لاری دا دفعه
 لرله چاپ ائدیلمیشدیر. xix عصر روس مطبوعاتیندا حقنده چوخ یازیلان فو -
 لکلور نمونه سی مشهور "کورا و غلو" داستانی دیر، یودا استان آذربایجانا

گلن مختلف سیاح، عالم و تار یخچیلرین دقتینی جلب ائتمیش دیر، بو آد ملار داستان معین پارچالار چاپ ائتمیشلر و یا اونون باره سینده بحث ائتمیشلر، آذربایجان یازیچی و شاعرلری ده ۱۸۱۸ عرصده خلقین شفاهی ادبیاتی ایله مارقانمیش، یئری گلدیکجه اونلاری توپلامیش و ممکن اولانلارینی اؤز اثرلرینه داخل ائتمیشلر.

نباتی (خان چوبانی)، ذاکر، باکیخانوف، ن. وزیروف، سیدعظیم شیروا - نی یارا دیجیلیغی گؤسته ریرکی، بو صنعتکارلارین حافظه سینده و یا خود آ - شیولرینده کلی مقداردا خلق ادبیاتی اثرلری اولموشدور.

م. ف. آخوندوفون خلق اثرلرینی خصوصیله بایاتیلاری توپلاماسی، ح. زردابی نین، ح. مفتی غایبوفون لیریک شعرلر، آتالار سؤزو و ضرب المثل - لری توپلاییب چاپ ائتمک ایسته دیک لری بیزه معلوم دور. آنجا ق بونلا - رین نشری اوچون امکان اولما میشدیر.

آذربایجاندا مطبوعات نشره باشلادیقدا فولکلور نمونه لری نین نشر - ینه ده مارقان ائتمیشدیر. زردابی نین ۱۸۷۵ ده چیخارماغا باشلادیغی "اکینچی" غزتی آتالار سؤزلری و ماهنیلاری نشر ائتمیش، "کشکول" غزتی ده اؤز صحیفه لرینده خلق ادبیاتینا خصوصی بیر گوشه آ ییر میشدیر. بو گوشه - لر "ده لرین سؤزو" یا خود "لطایف" دلانیردی. ۱۸۱۸ عصرین صونلاریندا م. ح. قمرلنسکی آتالار سؤزو و مثل لردن عبارت بیرکتا بجا دا نشر ائتدیردی. میرزا فتحعلی آخوندوف شعر، رقص، نغمه نی انسانین معنوی غذا سی آدلاندیریر و انسان حیاتی ایچون بونلارین اهمیتیندن دؤنه دا - نیشیر، آنجا ق مرتجع فاناتیک لرانسانلاری بوگؤزه ل معنوی غذا دان محروم ائتمگه چالیشیر، دئیردی.

آخوندوف خلق شعرینی یاخشی بیلیر و چوخ سئویردی او توپلادیغی با یا - تیلاری ارمنی دموکرات یازیچی سی خ. آبوویانا و ثرمیش و بو یازیچی دا - شعرلرین ترجمه سیندن "ارمنستان یارالاری" آدلی مشهور تاریخی روما - نیندا استفاده ائتمیشدیر.

آخوندوف توپلادیغی عاشیق شعرلریندن بیر مقدارینی آ. برژه یه و ثر - میش و مؤلف ترتیب ائتدیگی "مجموعه اشعار شعرای آذربایجان" کتابینا بو شعرلری درج ائتمیشدیر.

حسن بیگ زردابی ده بوتون عمر و بو یو خلق ادبیاتی نمونه لرینی

توپلاما قاشمشغول اولموشدور، بونو ادیب باشقالارینا دا توصیه ائدیردی
زردابی آذربایجاندا اولان بیرچوخ مکتبلرین معلملرینه مکتوب یازیب
خواهش ائله میشدی کی، یا ائل ماهنیلارینی توپلاسلنلار یا خوددا آسان بیر
دیلده علمی، معارفی تبلیغ ائدهن ماهنیلار دوزه لدیب اوشاقلارا اوخو-
تسونلار، حسن زردابی بیرنئچه اییل ظرفینده چوخلی مقداردا ماهنی توپلا-
یا بیلیمیشدی، بوماهنیلارین مضمونو یالنینز بالالاری علمه، تحصیله

ترقیه هوس لنندیرمکدن عبارت ایدی. زردابی نین توپلادیغی بوماهنیلار
۱۹۰۱، ۱۹۰۳، ۱۹۰۹ دا اوچ دفعه چاپ اولموشدور. کتابین اولینده ادیبین
" اکینچی" غزتینده دفعه لرله یازدیغی آشاغیداکی سؤزلرمقدمه کیمی
وئریمیشدیر: "هرکسی چاغیرارام گلمه ییر، گؤسته ریرم گؤرمه ییر، دئیره م
اششیمه ییر." ادیبین خلقی علمه و معارفه چاغیران بوسؤزلری ضرب
المثل حالینا دوشه ره کاوزامان دیلدرده دولاشیردی. بوماهنیلارکتابسی
حقینده ح. زردابی صورالار بئله یازیردی: "ماهنیلاری باکی وغیرشهرلر-
ین مکتبلرینه مفته گؤنده ردیم کی، اوخوسونلار اما بیلزده نوت اولما-
دیغینا گؤره اونلارین هاواسینی گؤنده ره بیلمه دیم. امانه قدر بلیه بلی
دقیه ن اولدوسا بیرشئی حاصل اولمادی. معلم لر حاکم لردن قورخوروق -
دئییب او نغمه لری شاگردلرین یا دلاریندان چیخارما غاسعی ائتدیلر."

بو قیدلر گؤسته ریرکی، زردابی خلق ماهنیلارینین فکری، بدیعی و تبلیغی
تاثیرینه بویوک اهمیت وئریردی. ادیب مقاله لرینین بیرینده یازیردی:
" کئچمیشده اکینچی غزتی چیخاندا اووقتین شاعرلریندن یازیب
توقع ائله میشدیم کی، علم تحصیل ائتمه گین نفع لریندن و بیز مسلما نلارا
اولان ظلملرین باره سینده شعرلریا زیب بیزیم عاشیقلارا خوش صوت ایله
اوخوماغی اوگره تسین لرکی، عاشیقلار اونلاری توپلاردا اوخویوب اها لینی
اویا تما غا سبب اولسونلار، اونلاردا ن بیرجه سید عظیم شیروانی علم تحصیل
اقتمک نفع لریندن بیرنئچه شعریا زمیشدیرکی، اکینچی ده چاپ اولونموشدور
زردابی نین چاغیریشینا سید عظیم شیروانی دن صورنا عباس صحته، صا بسرو
عبداله شائق ده مثبت جواب وئریم چوخلو ماهنیلار یازمیشلار.

زردابییه گؤره ماهنیلار انسانلاری دوشوندوره ن و مشترک آمال او-

غروندا بیرلشدیره ن ان قوتلی واسطه لردن بیریمی دیر. "هرطایفانین
وطندا شلیق و ملتینین کئچمیشده اولان یا مان ویا خشی گونلرینی شرح

اعده ن ماهنیلاری اولورکی بوماه نیلار آغیزدان - آغیزا دوشوب بیرله -
شدیرمگه باعث اولور". حسن بیگ زردابی خلق صنعتی و یارادیجیلیقی و
اونون بدیعی استفتیک و مفکوره وی اهمیت حقیقده چوخ قیمتلی فکرلر
سؤیله میشدیر. بوفکرلرین آذربایجان فولکلورشنا سلیق علمی نین تاریخده
مهم یثری و موقعی واردیر.

گشچن عصرین صون ایلرینده ایران آذربایجانیندا دابعضی مارقلی
ادیب و شاعرلر طرفیندن فولکلور موزون نمونه لری توپلانمیش لکن اونلا-
رین چاپینا امکان اولما میشدیر. بونلاردان ملاحسن ادیب اهری (طوطی)،
ملاصطفی و محمدباقر خلخالیندن آد آپارماق اولار. ملاصطفی یازدیغی تور-
کی - فارسی نصابیندا ۴۰۰ آذربایجان آتالار سؤزی گتیر میشدیر. مرحوم
م. باقر خلخال ده یازدیغی ثعلبیه کتابیندا چوخلی آتالار سؤزی
گتیر میشدیر.

اوگوندن بری فرخ باشینی اوجا توتدی نین قالانی:

تورکجه اوگره تیرم او، اوستاد شهریارین مشهور "حیدر با یا سلام"
آدلی کتابیندان بیرنجه بند منه اوخویوب و فارسجا یا ترجمه آدیب
و صوترا تورکجه سیننی منه اوگره دیب، باشلادی بیریند اوگره شدیگی
شعرلردن منه اوخودی و مندن سوروشدی کی، نجه اوخویورام. انصافاً
یاغشی اوگره نمیشدی و یاغشی دا اوخویوردی.

او منیله خدا حافظ له شنده اوز تشکرینی منه بیلدیریب و
اضافه اشدیکی، سیز بیلیمیر سینیز کی بیزیم عاقله میز بو حادثه دن نه
قدر خوشحال اولوب، اوگوندن بو یانا نا فرخ همیشه باشینی اوجا توتور.

تهران

۱۳۵۰ / ۸ / ۱۲

(آ ز یا شلی کرپیش کسن لر)

اون، اون ایکی یا شلی او شاخ
نخچه دوزسون بوفشارا
بوجورظلمه، درد - غمه
گون چیخاندان گون باتانا
چیگ، پیشمیش، کرپیش داشییار
بالچیق چکر، کرپیش کسه
جومورلاری آ یا خلییار

* * *

دوشهگی قورو توپراخ
یا سدیغی چیگ کرپیش لر
یغدیگینی نه دئییم ؟
بیرتیکه قند، بیرکاسا سو
قورو چورهگی دوغرار
ایچینده تیلیت ائیلر
بو خورهگین آدی نه دیر؟
شربت چورهک ؟ !

* * *

ایستی اولاء، سویوغ اولاء،
بیر تکا کؤینک اگنینه دی،
بیر آغیر یوک چیگینده دی
اوندان آغیر غم یوکو دور
قالانیب دیر، قلبینده دی

* * *

آلنی نی گون یاندیرییدیر
دریسی سویولوب بورنونون

ال لری قابار - قابار
بارماخلاری چاثلیب
اوجلاریندان قان دامار
قانی پالچیق قاتیشار
کرپیش لر، قانا بویاشار
اودا کرپیش لرله، پیشه ر

* * *

آمما دولتی بالاسی
دریسی بیر آ ز جیزیلسا
فیرتانالار قوزانار
قیشقیریقلار قوپار
آی سکینه ! آی رمضان !
باشین باتسین، کور اولاسان
تغز یغتیشین

اوشاغیمی قان آ پاریر !
تلفون ائله دوکتور گلسین
آکول گتیر، مرهم گتیر
"استریل" اولموش "گاز" گتیر
دوکتور گلسین "سیروم" وورسون
اوشاغیم "کوزاز" دوتماسین
الریزه صابین وورون
یارا یا میکروب گشتمه سین
بالاما بیرزاد اولماسین .

* * *

آمما سن ای سفیل
سن ای سرگردان

سن ای قیمت سیز انسان
بیلمه میسن میکروب نه دیر،
بهداشت نه دیر .

ناخوش اولسان دوکتور نه دیر،
درمان نه دیر .

ساغالماغین قالب شانسنا
یاخشی اولسان

ایش صاحابی گینه ساغار
جانویین شیره سین چکه ر

بدنیوین قانین سورار
یاخشی اولما زپان

البته ، اونا بیرآز زحمت اولار
مجبور اولار ماشین مینه

گینه ده کندلره گفده
آیری بیرآنا آنادان

سنین تاییین بیرآیریسین آلیب گله
آلیب گله

* * *

سن گرهک درس اوخویایدین
ایندی مکتبده اولایدین

اوخویوب حاققین قانا ییدین
قانیب حاققیوی آلایدین

* * *

سن داشانمی ؟

سن ده میرسن ؟

بو قدهر غمه دؤزورسن
سن بو غوربت یقرده اولسن
کیم اوتوروب سنه آغلار ؟
کیم سنین گؤزلرین باغلار ؟
کیم سنی اوخشار ؟
کیم سنه یاس توتار ؟
روزنامه ده تسلیت یازار .

* * *

سن قار کیمی ارییه رسن
چونکی سن گلدی - گفده رسن

گلمه گینده بی اثرسن
گفتمه گین ده اونون کیمین

* * *

دئیره م " هدایت " بایرام چاغی دیر
غمدن - غصه دن آز دانیش

گونشدن ، خوشلوقدان دئ
شادلیقدان قوش

آما نغیلیم ؟

اؤزومله ن دگیل

دؤشوم دولوسو درددی

سینه مین قاپی سین آچما سام
قورخورام وولقان قووزانا

البته ، امید بسله مک

قدرت وئرهر هر انسانا

آی قره قوش قورویوبسان نهدن سن ؟
 گوزلرینده سُونوب حیات چراغی ،
 یاخیشیندان دنیا لارچا غم یاغیر ،
 لشین اولوب تور آت انلار یا تاغی .
 سن گویلرین بیروقارلی شاهی ای دین
 پایتختین ، سیل دیریملار ، سره لر .
 قانا دلارین چتیرکیمی آچاندا ،
 کولگه سینده دینجه لردی دره لر .
 ایندی نهدن ایپک خالچا یئرینه .
 قانا دلارین میخلانیب دیر دیوارا ؟
 نغیله ییب سن ، سفیل قانلیلارکیمی
 چکیلیبسن دارا یازیق بیچارا ؟
 یادیندادیر قوزولاری چالاندا ،
 دیرتاغینلا چیخاردار دین گوزونو ؟
 آنلاما ز دین یازیق چوبان یالواریر ،
 دینله مزدین پان دیریجی سوزونو .
 نه گلیب دیر او ، قدرتلی گوزونه ؟
 باخیشلارین ، قلیج کیمی کسردی .

شاهین تیزبال فلکهای دور دست ؟
 خشکیده ای چرا ؟
 درچشمهای پر ز فروغ تو از چه رو ،
 افسرده است شعله تابان زندگی ؟
 دنیای غم نهفته درون نگاه تو .
 نعشت شده است خوابگه عنکبوتها .
 x x x x x
 روزی تو بوده ای ،
 سلطان بی منازع افلاک و اوجها .
 اورنگ پایتخت تو بر بام صخره ها ،
 آسوده میشدند ز گرمای آفتاب -
 اندر پناه سایه بال تو ، دره ها .
 x x x x
 اینک بمن بگو : ز چه کردند میخکوب ،
 چون قالی نفیس بدیوار موزه ات ؟
 برگو چه کرده ای که بمانند قاتلان ،
 مطلوب کرده اند و بدارت کشیده اند
 بیچاره و ، فلک زده و ، زار و ناتوان ؟
 x x x x x
 از یاد برده ای مگر ای مظهرستم ،
 آنروزها که بره نوزاد میش را ،
 از گله میر بودی و می کنیدی اش بقهر ؟
 چشمان بیگناه و پراز مهر و اشک او ،
 بی اعتنا بناله چوپان و مادرش .
 x x x x
 آن چشمهای تیز بلاخیز پس چه شد ؟
 آن چشمها که برق نگاهش چو شعله ای -

گوزلرینی قیجیردانا شکارا ،

تغز میساردی، تیتیره پهردی اسردی

x x x x

یادیندا دیرقانادجالیب اوچارکن

دووشانلاری چالیب گویه چکردین ؟

حیوانلاری باغیرارکن دیده ردین

فرعون کیمی ناحق قانلار توکردین

x x x x

اوولایاندا کورپه ، قوزو جیرانی

آپاراندا ساوالانین باشینا

داشاوره گین آناسینا یانمازدی

باخمازیدین گوزلرینین یاشینا

x x x x

چنگیزلرین فرعونلارین قصرینه

سویله مگرآز قونوبسان ، اوچوبسان

گوره - گوره ظالم لیگین آخرین

سندده اونلار گئدن یولو توتوبسان

x x x x

هر بیر یفرده گیزلنسه پیدی شکارین

مین حیله ایلن آختاراردین تا پارردین

سیغینسایدی آناسینا بیرزمان

آوسونلاییب قینا قینلا قاپاردین .

x x x x

o o o o o o o o

o o o o o o o o

میسوخت جان هرچه شکاری ، بکوه ودشت

تنه ایشان بلرزه زبرق نگاه تو .

جلاد سنگدل .

x x x

ازیاد برده ای مگر ای مظهرستم ،

پرمیکشیدی از کمر صخره ها بدشت

خرگوش را گرفته وفرعون سان ، بقهر

میریختی بچنگ ستم خون ناحقش .

x x x x

ازیاد برده ای مگر ای مظهرستم

دراوج آسمان چوبپرواز میشدی

قهاروار ، پنجه تیز ستمگرت

میکرد پاره جسم ظریف کبوتران

بیمی نداشتی ز خداوند قاهرش .

x x x x

ازیاد برده ای مگر ای مظهرستم

نوزاد آهوان سیه چشم دشت را

رندانه میربودی و از پیش مادرش

میردئی اش بقله پر برف "ساوالان"

براشک چشم مادر نالان وزار او

هرگز نسوخت قلب تو ؟ ای مظهرستم

x x x x

با من بگو که این تونبودی که بارها

بربام قصرهای ستم پیشگان دهر

چنگیزهای وحشی وفرعونهای پست

بنشسته ای و بار دگر پرکشیده ای

نگرفته پند از عاقبت کار ظالمان

راهی که رفته اند ، توهم برگزیده ؛

x x x x

o o o o o o o o

o o o o o o o o

یعنی تاپینتیلار، ومدنی ارشمیزه بیر نظر
.....

بو یوک آذربایجان سرحدلری دیل نفوذو اعتباری ایله شمالدان دریند، جنوبدان موصل، اردبیل و کرکوک، شرقدن تهران و غربدن ترکیه دیر. بوی اراضی ده ۲۵ میلیوندان چوخ انسان آذربایجان تورکو دیلینده دانیشیر و عصرلر بویودا، بودیلده دانیشیب، بدیعی اثرلر و آبدله لری ارا تمیشلار. ساوه شهری ایرانین مرکزینده و تهرانین ۱۲۶ کیلومتر جنوبوندا یشرلشمیشدیر. ایلک باخیشدا انسانا ائله گلیرکه، بورانین اهالی سی چیلخا فارس اولوب فارس محیطی ومدنیاتی داخلینده دیر. حالبوکه ۷۳۰ پارچا کند و قصبه دن عبارت اولان بواراضی ده اساسی دیل آذری تورکوسو اولوب، فارس دیلی آنجاق شهرین اؤزونده آذری دیلی ایله برابر ایشله نیب. بویا خیندا، بیرنجی درجه له، عدلیه و کیلی آقای علی کمالی ایله تانیب اولدوم. بوشخص عین حالدا ادبیات سئوره و یوکسک درجه ده وطن پرور بیر انسان دیر. او، اؤزوده، ساوه کندلریندن اولموش، بیرمدت دیرکه ساوه اطرافیندا یا شامیش، شاعرو یا زیچیلارین اثرلرینی توپلاما قلامشغول ایمیش. اوجمله دن تخمیناً یکی یوزایل بوندان اؤل یا شامیش "تخلیم خان" آدلی قدرتلی، و ایندییه قدهر تانیلما میب بیرشاعرین اثرلرینی توپلانیب، بیر دیوان ترتیب ائدیب تخمیناً اون مین بیته یا خین اولان بودیوانی چاپا حاضر ائتمک فکرینده و عرفه سینده دیر.

تخلیم خان قدرتلی بیرشاعر اولوب آذربایجان دیلی نین ساوه لهجه سینده شعریا زمیشدر. اؤزوده مختلف مضمونلار، رنگا رنگ ژانرلار و گؤزل بیچیم لرده بیر نواتور شاعرکیمی یا زیب، یارا تمیش و دوغروداندا بدیعه لر وجوده گتیرمیشدیر.

آقای علی کمالی بیغجام بیر مقاله ده اؤزونون آختاریشلاری حقیینده وشاعرین ترجمه، حالی باره سینده معین معلومات و عره ره که، اثرلریندن تمونه لر گؤستریمیشدیر. آقای علی کمالی نین اؤزوا ایندییه قده رفارس دیلینده بیرنچه اثرین مؤلفی دیر، آنجاق آنا دیلینده یا زدییخی بو مقاله سی اونون ایلک سیناقی دیر. اؤزوده ساوه اطرافی (ایرانین دوز مرکزی) آذری تورکو دیلی نین محلی لهجه سی نین نشرنمونه سی دیر.

ایستر گؤزل شاعریمیز تخلیم خانین شعرلری، و ایستره تدقیقاتچی عالم

آقای علی کمالی‌ننن نثری آذربایجان دیلی‌نن لهجه‌لرینی اوییره‌نمک - باخیمیندان ساوه لهجه‌سینی اوییره‌نمک اوچون بویوک اهمیتته مالک دیر ، و امینیک دنیا شرقشنا‌سلا‌ری اوچون یئنی بیر حادته ، و دقتینی جلب ائده‌ن . بیر مسئله دیر .

بیز آقای علی کمالی‌یه بونجیب ، وطن‌پرور ، جدی و شرفلی ایشینده موفقیت‌لر دله‌یب ، آرزو ائدیریک یاخین گله‌چکده اوز علمی آختاریش لارینی صونا چا تدیریب ، گوزل شاعریمیز تظلم خانین ادبی ارثینی گنیش خلق کیتله‌لرینی اختیارینا قویسون .

بیز اثر و مقاله‌ننن " ساوه " لهجه‌سینده چاپ اولماسینی مصلحت گوزوروک ، دوکتور غلامحسین بیگدلی پروفیسور

قارابولوددان چیخن آی : " تظلم خان "

بوگونه جنگ تورک لره بیرضله مشتولوق و غریلمه‌یب ، تورک بویوک خوشحال لوقو گیزلته‌بیلمز ، هرزادا گووه‌نماق و افتخار ائله‌ماق یاخچی دگیل ، اما بویور امر دیرکه هر تورک افتخار ائلیه - ائلیه اونون پئشوا - زینه‌گندر ، ادبیاتین دو مانلی و بولودلو گویونده چوخ چوخ ایشیقلی اولدوزلار واروموش که هئجوقت نورلاری یئره یئتیشمه‌یب ، بیز حتما گرک بیلک نه‌مه‌لر باعث اولوب که گئچن ییللرده و عصرلرده ادبیات و فرهنگ گؤکلرینده اولدوزلار گورسنمه‌یه ، اما ایندی ایشیقلی گوزلر گورسون که :

و ، اولدوزلاردا ، گورسه‌نیر .

بو آی ساوه شهری نی " مزلقان " بخشینده " مرغی " آدلی کندی نی گوییندن گورسه‌نیری . بو پارولایان آی ، عشقه گرفتار اولان ، هنرلی و ایش باشاران عارف ، عالم و مبتکر شاعر ، تظلم خان دی .

" ساوا " ، قیزیل خورداسی ، اوچ خام کرپیچ بیشیرن کوره ، اوچ کریزلی یئر و باج آلماق یئری " معنی سینده گلیبه " ساوا " بیر تورانلی پهلوان آدی ایمیش که رستمینن دعوا ائله‌یب و کتابلاردا اونوی آدینی " ساوا شاه " یا زوبلار .

" ساوا " تهرانوی (ننن) ایگیرمی بیر آغا جلقوندا (۱) قبله طرفینده گون -

باتان سمتینده واقع اولوب وچوخ قدیمی شهردی و مغول حمله سینده تالانا کتدیب و خارا ب اولوب و بؤیوک کتابخاناسی که اؤز زمانیندا دنیانون بؤیوک کتابخانالاریننان حساب اولورموش ، اوتا چکیلیب ویانوب ، کوله دؤنوب .

ایندی ساوانوی (نون) بخش بخشی وار : بیریمجی سی حومه ، ایکیمجی سی جعفرآباد ، اوچومجی سی زرند ، دوردومجی سی خرقان ، "قاراقان" بخش ایمجیسی "مزلقان" کی اونا (مزدکان - مزدقان - مزدقان) دا دئییلله آمانوآخرلرده اونا بخش "نوبران" دیلله که مرکزی ده "نوبران" آدلی بیر کنددیر . ساوانوی (نون) تقریباً یئدی یوزایگیری می دو قوز بؤیوکلی - کیچیک لی کندی وار ، شهرین جمعیتی اوتوزایکی مینن کم دگیل و کندلری - نین جمعیتی یوز اون مینن یوخاری دی .

ساره نی اوزاهالی سی و زرند بخشینده ، کهنه زرند و امیرآباد و ما مونیّه کندلری و حومه ده ، نورعلی بیگ ، سوقانلوق ، دینارآباد و چرمک والس - گرد کندلری و قاراقان دادا ، الویر و دیدر کندلری نین مخلوقی مخصوص فارسی لهجه سینده دانوشالار آما تمام او کندلی لرتورکی ده دانوشا بیلله . ساوا مخلوقی دا تورکی نی حالی اولالار و بعضی لری دانوشادا بیلر ، شهرن و بونجه کنددن سغوی ، او ، یئدی یوز کندی (ین) جمعیتی بوتون تورک دیلر ساوانوی (نون) اطرافیندا و مزلقان و زرند و جعفرآباد و بیرآزدا ، قاراقان کندلرینده شاهسونلری بغدادی و آیری ایللرینن ده چوخ واردولار کی تخته قاپو اولاننان سورا کندلی ، اولوب قدیم کندلی لرینن زندگانلوق دا ، کم و پیچ بیر بیرینه شباهت تا پولار .

"مرغی" ، مزلقان (نوبران) بخشینی (نین) کندلریندن بیر سیدی که تعلیم خان بیزیم عزیز قارداش و بؤیوک شاعریمیز او کند اهلی دی ، مرغی لی لر اوز اصل لرینی ترکمن ساییلا ، و دییلله که ازل ازل بخش تورکمن قارداش که اولارین بیر سینی آدی "آسگین" و بیر سینی نیده آدی "سورمان شاه" ایمیش او محلله گلیب و اورانی بگنیب و مرغی کندینی سالوبلار . ایندی بخش بؤیوک طایفا ، او بخش قارداشدا ن توره نیب لر .

تعلیم خان "آسگین" طایفا سیندن دی ، دده سینی آدی تیمورخان و بؤیوک - بابا سینی آدی "قاراخان" ایمیش تعلیم خان نین بیراوغلی غلامحسین بیگ اونی اوغلی کریم بیگ و اونی اوغلی مرادخان ، و مرادخانوی اوغلیدا

میرزا محمود (ترکمن محمود) ایملش که اودا، شاعریمیش (محمودا و غلی حسین) ایندی حسین اوغلانلاری (احمد و حسن آدلی) شهرت لرینی محموددان گوتوروب "محمودی" خطاب اولولار. تغلیم خانین بیرا و غلی دا "شکرالله" ایملش کی اونان نۆره ینلر، جلالی، نوری، زاهد و تغله بی اختیارا عدیبلر. "تغلیم" کلمه سینین بیر معنی سی بقله نظره گلیری که (ثقل دن، یعنی توکدن وزولفدن) گلیمیش اولاً، تغلیم خان اوخویاندا، دوداق دگمه یین شعرلرینین آخیرینده اوزینه " تغلی" تخلص و ثریب .

شاعرین آدی یازولاندا (تغلیم) و اوخوناندا (تیلیم) اوخونور. بو کلمه نین اوستینده که تقریباً تغلیم خاندن قابق او منطقه ده بو آدی هتچکس قویما یوب، گزک چوخ تحقیقات اولونسون و ریشه سی تا پولسون.

مدرک واروموزکی تغلیم خان ۱۲۴۴ هـ - ق به جینگ دیری ایملش آما، او تاریخده ۱۲۵۰ به جینگ دیریلیمه یا اولما غونا مدرک یوخوموز، بو آخر کی تاریخده بیر مدرکیمیز وارکی اونوی آدینی "مرحمت پناه" لفظینن بقله یازوبلار. تغلیم خان اوز شعرلرینده بیر یغرده یاشینی آتموش و بیر یقرده ده بدوقسانا یغتیشماغینه اشاره ائله یوب، تقریباً اونوی دنیا به گلن ییلی ۱۱۵۵ هـ - ق ایملشکه آقا محمدخان قاجاردا بوییلده آنادان اولوب آما بو تاریخ دقیق دگیل. ممکن دی ینگیشن الیمیزه کاغا ذپنارچا گله، تا اورا جینگ کی ممکندی تغلیم خانی آنادان اولان بیلینی دقیق بیلک .

او جورکی "مرغی" ده قوجالار وساوا اطرافینده عاشقلار نقل ائللر، تغلیم خانوی شاعرلیق هواسی ۱۶- ۱۵ یاشوندا باشونا گلیب، مرغی لیر دیبله تغلیم خان حق عاشقی ایملش، گوره ک تغلیم خان اوز حالینه گوره نه مه دقیر:

ای آقار سیزه تعریف ائله ییم	رخصت آلوب عالیشانان گلیرم
آغوزدوات، گوز مرکب، دیل قلم	آتموش پله نردبانان گلیرم
بو جهاندا، عاشقلرین دوستیم	ایچمیشم پیاله عشقی (ین) مستیم
آلموشام مرادیم کمر بستیم	امام رضا غریبانان گلیمیشم
اوتورموشام اوز حالیم آغلارام	در دیله نین جگرینی داغ لارام
گزه رم اولکه نی جمعین باغلارام	معتصم آسمانان گلیمیشم
اولکه میز "عراق" دور، شهریمیز "ساوا"	"مزلقان چائینان" گوتوردومهاوا
عاشقلر در دینه ایله رم دوا	من طبیب هندوستانان گلیمیشم

بیلنلری بیل سینلر من "تخلیم خانام" بیل میینلر بیل سین گوهرم، کانام ساکن "مرغی" ام اصلی تورکمانام گزه - گزه بوجهاننان گل میشم تخلیم خان، بیر آلله تانویان مسلمان و حضرت محمدی (ین) امتی و و خاندان عصمتی (ین) دوستو، وائمه، اثنی عشری شیعه سی و اوزی دشمیشلی "گروه ناجی" دن ای میش، چوخ شعر لر آلله حمدینده و حضرت رسول و ۱۴ معصوم مدحینده دییب، او شعر لر دن بیر سی بودور:

بنده، خدایم، امت رسول	ذاکرم، ذکریم دور منیم بسم الله
شیعه، اثنی عشر، پاک و متقی	دوست خاندانم الحمد لله
یکتالیقین اظهار اعدیب زبانیم	قادر ذوالجلال حی سبحانیم
شهادت دور رکنی من الایمانیم	لادئیونجه آچار اوننی الا الله
کتا بیم قرآن دور، ملتیم خلیل	مذهب جعفری قبلم کعبه، جلیل
دین اسلامیمه بس او دور دلپیل	علی، نبی، محمد طی الله
مظهر العجائب، ساقی کوثر	وکیل کارخانا، صاحب دفتر
احد، عشر ولدان مطهر	عن امام علی ولی الله
خالق المخلوق و حی لایموت	ابتدا، انتها، معبود موجود

تضرع ائت "تخلیم" درگاهه اوز دوت اوخو فتح قریب نصر من الله بغله دیبله کی تخلیم خان عمی سی قیزی "مهری خانوما" اورکدن عاشق اولوب و اونوی آر دینده شیرازه بگدیب، و بیر روایتیه اورادا یغدی ییلر قالوب قاتاق سازلوقونان (دئوه چولی، و آت یه هری قشیرما قینان) اوزونومشغول ائله یوب و مهری خانوموی وصلینه امید باغلا یوب آما عمر ونون آخرینه جنگ و صلت الوثر مییب و بیر عمر صداقتینن شو دیگینی، او دلوعشقینی سینیخ اوره گبنده ساغلا یوب و مهری خانوم کلمه ینجک جان تا پشورما یوب اوزوبئله سؤیلیر:

خورده لیقده یاندوم نار جسرته	یغدیگیم زهر، ایچدیگیم صو، قان اولدی
غربت، الی دوتدی گریبانیمی	عزرائیله تقبلیم جان اولدی
گوئلومون آینه سی دوتدی غباری	بولاشدیم محنته، اولما دیم عساری
ارغوان رنگیمی ائیلهدیم ثاری	پژمرده گول آخر زعفران اولدی
کجیاز اولدی، دوغری پوله گتتمه دی	داد ایله دیم فریادیمه یغتمه دی
اول گوندن دغدیگیمی دوتمه دی	چرخ فلک بیزیمینن یان اولدی
چوخ سزیلار یارالاروم دوزلیدی	ریاشیدور دوران یکی اوزلیدی

درد دلیم، اورہ گیمده۔ گیزلیدی
 گوزوم آغلارمنعم اولوب نم لردہ
 پروانہ سا، ایستر یانا شملردہ
 تئلیم خان ۱۴ معصومین اوصافینده
 بیر ابداعی بحرده (ہربند، اوچ قسمت و ہر
 قسمت بیر آیری بحر) بئلہ بویوروب :

بندهء خدایم ، امت رسـول
 چاکر حیدزم، دوست خاندان
 "توش" اولیدیم کوثر اوستہ
 اولیدیم مست مستانہ
 "جوش" ایلدیم بیرد اشام
 باس قدم گوزوم اوستہ

* * * * *
 "بیرد اشام" درین ده ، حسن حسینین
 جعفر صادقین ، ہم کاظمینین
 "اوپوش" آلم یادشاهم
 تقی ، نقی ، امیدگاہم

یا رب نہ چون دورم من
 بیر سینانمیش دوژم من

* * * * *
 "در" ستودہ یم یا خشی یا ماندن
 بیر عنایت اولسه صاحب زماندن
 "پوشوش" گی ، اولمہ عیبناک
 یا چہارده معصوم پاک

"ہمدوش" اولدوم غمہ من
 طفل کیمی فلک منی

* * * * *
 "غم امدیم" درد لره اولموشام بنده
 یا حضرت الیاس یا خضر زنده
 رنجورم قالموشام محنت اٹوینده
 مشکلده قالموشام قیلیم فراموش

۱ - عتبی = آستانہ . ۲ - پوشوش = گئییم

"فرا موش" قیلمه، سال یاده
بغش گون بوفانی دنیا ده

"سرخوشم" دیوانه من
بیلنم کیمه واریم (۱)

* * * * *

"دیوانه (۲) وارمدیم اولدوم پیریشان لاله، احمر تک جگریم آلقان
گروه ناجی یم آدیم تئلیمخان غم عصیان منده قویم یوبدور هوش

"هوشوم" یوخ مست وحیرانم
تئلیمخان، اصل، تورکمانم

"بوش" اول گناهی سا خلاما
عذر خواهین رسبولدور
منکره بغلی با غلاما
تئلیمخان، دانلا (۳) آغلاما

* * * * *

تئلیمخان بیگ شعرلریننن تقریباً ۴۰۰ قطعه اله گلیب، بو عزیز شاعر، مستزاد،
مخمس، تصنیف، تجنیس، قافییه، غزل، شهر آشوب، مسلسل، بیاتی (دوبیتی) گرایلی
مربع، مسیح، ملمع، شکللرینده و مختلف بحرلرده شعر دئییب، اوزی یوبا بتده
بوجور سؤیلوری :

مئل دریا گوهرینین کانیم هرکیم غواص بحر یسه گل سین
غزلیآتدا، ابیاتدا سر آتم (۴) هرکیم جسرو شط ونه رایسه گل سین
مین بیردوکانیم وار دور بیتیا تده تورکیده، الفاظ ده، حرف ولغته ده
یقدی شهریا زوشم غزلیات ده هرکیمسه کی اهل شهرایسه گل سین
دشت مخمسه، شیر وحشیمیم تجنیسه گول گلاب دوآتشیمیم
شهر آشوب قصرینین چینه کشیمیم (۵) هرکیم کی معمار طحریسه گل سین (۶)
تورکیات دا گوهر وار دور بیرمنم اوزوم کیمی حاضر جواب گورمنم
هر خلاصدان، قالدان چیخن ار، منم هرکیم کی محک ده ریسه گل سین
تئلیم، دریا یامهم دشت وساحل منیمن میدانا گیرسه هر جاهل
اریدیرم مثل زهر هلاهم — هرکیمسه نین ذاتی زهر یسه گل سین

۱ - گندیم ۲ - دولت قاپوسی ۳ - فردای قیامت، روز محشر
۴ - سوپون باشی، یوگورگان و چوخ اولان یثیری، ۵ - چینه = دیوار ۶ - طرح

تقلیمخان سۆزلرینی محتوا و معناسی خدا، قرآن، پیغمبر، ۱۴ معصوم، اصول و فروع، واجبات دین، تاریخ، جغرافیا، نظامی عرفان (حروفی)، عشقی، چاپماجا، وجودنامه، بیوفادنیایا اعتراض و فلک کجرفتارا مربوط دور. بوقدرتلی و مسلط شاعر نچه "نقطه سیز" شعر دئییب کی بیرسینی بیربندی بودور:

لامع دهر دور اسم محمد (ص)	ملک لر سماده سؤل لر درود
درود سؤلر دمادم	دم ملک دم آدم
درود سولر داووده	خدا دلر دمادم
دلده ورد اولور درود	محمدہ دمادم
درگاهه محرم اسرار دور دمادم	سوار اول دل دل امام و دود

شاعریمیزین نچه قطعه ده "پرنقطه" شعری وار؛ مثلا:

فیغبین، زرخین بنفش جنت	بیتینین زینتی نقش چین چینی
------------------------	----------------------------

ایگیری دوقوز حروف شعر لرینن کی شاه مردان علی ابن ابیطالبه راجع دور اوخویون:

"الف" احکام اعددی "ب" بنیادینه	"ت" تمام ایلدی، زهی ای مولا
ارضین سما	به حکم خدا
چرخ معلا	گردش اعلا
اولدی پابرجا	هر امره بنا
عوام و دانا	اعیان و ادنی

"ادنی" دور "ث" ثا... "ج" جمع خلقدن "ح" حرام زاده دور "خ" خلق خطا

بی سروبی پا	رد هراشیا
سگ بی حیا	ضریر و اعما
... بی جا	ابلیسه آشنا
دینه نابینا	شغال صحرا

علیه، اعدا

"اعدا" لر، "د" دانلا، "ذ" ذلیل اولور	"ر" روز "ز" زیان، بی دلیل اولور
"س" سرور دور "ش" شاه، مشتعل اولور	"ص" صابر دور، چونکه آل مصطفی

شاه قل کفی	شفیع عقبا
با صدق و صفا	بی جور و جفا
یار با وفا	شاه مرتضی
فاطمه زهرا	حسن مجتبی

شاه شهیدا

"شہدا" شاہیدور "ض" ضمیری پاک	"ط" ظاہر، "ظ" ظاہر، صاحب اذراک
اولندہ "ع" علی، "غ" غضبناک	وثرردی تیغینہ بیر ساو و جلا
دشمنہ چالا	ابلیسہ دولا
ائده مبتلا	بارنج و بلا
علی اعلا	اول درّ والا
نور وشعلا	اکسیر طلا

گوهریکتا

"گوهریکتا" دور "ف" فردبسی زوال	"ق" قرآن گوئدردی "ک" کان کمال
"ل" لطفہ اغنیا، "م" مثال	"ن" نظرایلہ منہ بیر ینگی دنیا
یا حشر و عقبنا	یا کوه و دریا
یادشت و صحرا	عدم دن پیدا
اولور هویدا	بازارو سودا
مین شور و غوغا	معشوق زیبا

عاشق شیدا،

"شیدا" ی عاشق دور "و" ولی حق	"ه" ہر امرہ قائم وکیل مطلق
"لام الفلا" لاف اولور بیر ربع ورق	"ی" یارب تعلیم "تک" صدہزار گویا
گر اولاجویا	وصفا ولیا
ختم انبیا	تمام ائدہ یا
محالدور آیا	ایلیہ انشا
حرفا شتبا	قصہ بی پا

قولینی معنا

تفلیمخانین بیر شعریندن کی اونی اوخویاندا ، دوداق دوداقاً دگمز، بیربند ارکان جنگاہ ایاق قویانلار کرک دور ہریشتنی آقسادا عاشق دیبر آقسادا آق گیردی آقسادا آغیار سنہ روا دور دیدہ ینن قان آقسادا ایاقینہ داش دگسون یغری، یغری آقسادا سیرانہ چیخندہ استغنا بینن عنانیندہ شاطر کرک آقسادا

اقتخارینن عرض اولونور ، حدود اون بیلدیرکی تفلیمخانین شعرلرینی یقیشدیریب و دوزلداغینا مشغولام و اوزومده ساوہنین قاراقان بخشی تین " بندانیر" ادلی کندیندہ دنیاہ گلپ و اوکندہ ، ساوادا ، و

تهراندا یا شاموشام . بیزیم‌کنندن " مرغی " یه ۶-۵ آغاج یولدو، تورکلوق و تئلیمخانا قونشو اولماق بنده ده احساس مسئولیتی چوخالتیپ و اونوی اشعارینی بیغماقه متعهد ائله یوب .

بیز پوئدیک ، هئچ ، اگر خدادئدیک اولسا ، تئزلیگه تئلیمخان شعرلری چاپ و منتشر اولاجاق .

سوزوموزون آخرینده تئلیمخانین بیر عاشقانه و جناسلی بخش بندلریندن بیر یستینده اوخویاک :

غیظینن قوجاقه " بیرآلمه منی "	طفلین تک آغلارا ایدام افغانده
تکلیف ایله منه " بیرآلمه منی "	طفل دئیوبن ، اگر قوجاقه آل سن
بیماریم عشقی سالوب یوناننان	شیرین دؤنمه بیستونی یوناننان
ساق ایلر صدرینده " بیرآلمه منی "	ساقالمام یوزلقمان گله یوناننان
نشاریمی من جان وتن ایله ییم	ستمیندن ترک وطن ایله ییم
بلکه رقیب دییه " بیرآلمه منی "	آل قوجاقه صدرین وطن ایله ییم
کچلری راست ایلر هر کوتو، رنده	آرام اولی طفلی هر گؤتورنده
سنگ ظلماتم، آل، " بیرآلمه منی "	گؤتورمه یین پئشمان، هر گؤتورنده
" تلیمه " اعدیب سن، فتنه بیر آل سن	گئییننده باشدان باشا بیر آل سن
یتیرور مقصوده " بیرآلمه منی "	کافیدور آغوشه منی بیر آل سن

تئلیمخان واقفین بعضی شعرلرینه نظیره یازیب و خسته قاسمه ارادتیی واریمیش . آقا محمد مسیح مجتهده ، آقانظام قاضی القضاة ، آقا حسنه ، وملا هادی الویرییه که هاموسی اهل علم ایمیشلر ، مدیحه دئییب ، اما سلاطین ومقام صاحب لرینه اعتنائله مه ییب .

علی کمالی

قورخماز

ایکی گون اییدی کی، دوشمان " سوسنگرد " شهرینی محاصره ائتمیشدی شهرین شرق طرفینده قازیلیمیش سنگرده ۲۶ نفر دویوشجو وارا اییدی. بولار گونوللوا ولاراق شهرین بوقسمتیندن دفاع ائدیردی لر. سلاحلاری ضدتانک، مسلسل و اوتوماتیک توفنک لردن عبارت اییدی. بوگون تازا تعین اولو- نموش فرمانده، دویوشچولرله تانیس اولوردو، هارادان گلدیک لرینی سوروشوب و دفاع یئرلرینی تعین ائدیردی. آخیرینجی مسلسلچی یه یانا شادی. او بدنینه آسدیغی حد دیندن آرتیق فیشنک لری یوخلاییردی... و ازاقدن بو دویوشجونو گورهن، اونو بیر قوجا کیشی یه اوخشا داردی، افسر اونا یاخینلاشیب مهربانلیقلا دئدی:

- ستوان نوری!

ساققاللی دویوشجو بیر تانیس قیافه گوردو. گوزلرینه اینا نابیلیمیر - دی... دقتله افسره باخماغا باشلادی. ستوان بونون حرکتیندن دورو- خوب، اودا دویوشجویه باخماغا مجبور اولدو. آنجا ق تانیا بیلمدی. دویوشجو هیجانلا دئدی:

- شیرازلی قارداشیم، بو یوک تانیریم! من کیمی گورورم! دئییه چیغیر - دی... افسر جواب وئردی: - من نوری!

- بلی یاخشی تانیدیم، سیز تهران دانشگاهی نین حقوق شعبه سینی قورتا- ران، خلق وکیلی دوکتور نوری سیز!... اما سیز منی تانیا بیلمه دیز، یادیتیز! سالین بیز بوندان دا قابق بیر جبهه ده اولموشوق، بیر یئرده زنداندا قالمیشیق... تانیا بیلدین؟ عزیز یولداشیم تانیا بیلدین؟ نوری بیر آندا فکرینده انقلابین عرفه سینده کی، مبارزه گونلری گوزونون قارشیسیندا جانلاندی: ۱۳ آبان ۱۳۵۷ - نجی تاریخی بیرگو شرفینه دانشگاه داکتی بیغینجا ق یادینا دوشدو... بلی اونون گوزونون اونونده، پهنوی رژیمین امریله سربازلارین دانشگاهی محاصره ائتمه لری آیدین گوروندو... آرتیق آذربایجانلی دوستو قورخمازی تانیددی. بیردن هراکیسی قوجا قلاشدیلار. نوری هیجانلا دئدی: اوه قهرمان یولداش!

قورخماز! بیرآن ایکی دئیوشجو اغوزلرینی او ئوتدولار، بیر- بیرلرینه یاغینلاشان قلبلر حدیدندن آرتیق دئیونورد... اطرافداکی دئیوشچیلر بو منظره‌نی سئویمله سوزوردولر، نهایت بیر- بیرلریندن آیریلیب و قارلی قیافه‌لرینی نظردن کئچیرتدیله. قورخما زیئله سؤزه باشلادی :

- عزیز شیرازلی قارداشیم! انسان اونو گؤزلی‌ین گله‌جکدن همیشه خبرسیزدیر، بیز اوگون ایران خلقلرینین داخلی غدار دوشمانی قار- شیسیندا چیرپیشیردیق! ایندی ایسه خارجی دوشمانلا ووروشوروق .

یادیمدا دیر همیشه دئییردین " حیات مبارزه‌دیر" بلی دوغرو دور. لکن بو مبارزه‌لرین مختلف فورمالاری وار. بودا بیری دیر! وطنیمیز و زحمتکیش خلقیمیزین قارشیسیندا اولان تاریخی وظیفه‌میزی یئرینه ییشتیرمه‌لی‌یک.

- قورخماز! قورخماز، اگر اوگون دانشگاهدا، اغوزونو منیم اوستومه آتماسفیدین دوشمان گولله‌سی بئینمی داغیدا جاق اییدی... سن منی اغولو- مدن قورتاردین! اغوزون یارالاندین... سنین او فداکارلیقینی هئچ وقت اونودا بیلمرم، قورخماز سؤزو عوض ائتمک اوچون دئدی: دوستوم بونه سؤزدور! ائشیتدیگیمیزه گوره ایگیت‌طیاره‌چی لریمیز دوشمانین گؤزونون اودونو آلمیشدیر! ...

- بلی دوغرو دور، آنجاق آییق اولمالی‌ییق، هله سؤیله گؤزوم نجه اولوبکی، بوجبه‌یه دوشموسوز؟

- من محاربه باشلانان گوندن فعله یولداشلاریملا اهواز جبهه‌سینده ووروشوردوق ۱۵ گون اولار بورایا گلمیشیک... نوری گولومسیه‌رک دئدی

- همیشه جبهه‌نین قاباغیندا، قورخماز جدی حالدا: سؤز لریمیز عملیمیز له بیر اولمالیدیر... یوخ دوستوم؟ نوری سفوینجله دئدی: - دوغرودا احسن قارداش! اما من ده افسر وظیفه‌اولدوغوم اوچون گؤنولل- اولاراق اغوزمو سنادا معرفی ائتدیم، بیرآی اولار جبهه‌گلمیشم. ایکی گوندور بوشهرده‌یم... بوگون سیزین دسته‌یه گلدیم .

عزیز دوستوم چالیشمالی‌ییق بوتون مبارز دئیوشچولریمیزین گوجو ایله دوشمانی شهره گیرمگه قویمییاق .

- البته، بیزون فیشن‌گیمیزه قدر دوشمان قارشیسیندا دورا جا ییق

- نوری باشیلا اونون سؤز لرینی تصدیق ائده‌رک، اورادان اوزاقلاشدی با- شقا دئیوشچولرین یانینا گفدیبل لازیمی تاپشیر یقلاری وئردی .

قورخماز اغزيرينده دايانيب بيرآن گوزليريني يومور، سانكى بونونلا گوزلري نين آجيسيني آماق ايسته ييردى... گونش صون شعاسيني مبارزشهرين اوزه ريندن چمكده ايدى. دغوشچولر تعين اولموش يغرلرده دوروب اللرى ماشانين اوزه رينده ايدى. هرآن امر گوزله ييردىلر... گوندوز قارانليقا گفتمده دوشمان طرفيندن راكتله داغيلميش و يا... نيميش ائولرين شعله لري اطرافى ايشيقلانديريردى. ۲۶ نفر دن ۶ نفرى كئشيك چكىردى. اونلارين بيرى قورخماز اوبيريسى نوري ايدى. هر كس اغزيرينده دورموشدو. شهرده ايسه فعاليت گورونوردو. گجه اولماسينا باخما يارق داغيلميش ائولرين ايچه ريسيندن يارالى و ائللىرى ديشار... يا چيخاريب، اورادان اوزا قلاشديرديلار. بوقيزغين حركت سحر آچيلانسا قدر دوام ائديردى.

سهره ياخين دان اولدوزو پارلاييردى، قورخماز جبيندن بير پاكنت چيخارتدى اونو نظر ينندن كئچيرمك ايسته دي. نورونون اونا طرف گلديگيني گوروب پاكنتي جيبينه قويدو. نوري اونا ياخينلاشيب دئدى:

— اونه دير عزيز دوستوم .

قورخماز گولومسيه رك دئدى: اوشاقلارين آناسينا نامه يازميشديم قارار ايدى بوگون مكتوبلاري توپلايان گلسين، بيلميرم اونا نه اولدو كي، گليب چيخمادى... آرزوم يودور، بو مكتوب اونا چاتسين (نه ايسه دئمك ايسته ييردى بيردن سوزونو كسدى) نوري بونو آنلادى ومهربانجاسينا دئدى:

— نييه سوزونو كسدين؟ اورهك سوزونو مندن گيزله ديرسن؟

— بو نه سوزدور دوستوم، دوغروسو من جبهه يه، گلنده، بالاجا قيزيم آلتى آيليق ايدى، ايندى ۹ آيى اولار. حركتيمدن اوچ گون قاباق اونلارين شكيلليريني چكميشديم، اغزومله گتيرميشديم.

— چوق گوزه ل دئ؟ گهوروم قيزينين آدينى نه قويدون؟

— نه قويسايديم ياخشى اولاردى؟

— منجه مرضيه، بلى او قهرمان آذربايجان قيزى نين آدينى!

قورخماز آه چكىدى دئدى: — فكرلر بير اولدوغو كيمي بعضا "سليقه لرده بير اولور. دوغرو دئدين آدى مرضيه اولدو... او سوزونو قورتارما ميشد دوشمان تانكلارى نين گورولتولو سلسرى اطرافى تيترتدى... دوشمان

سحره یاخین حمله یه کئچمیشدی... نوری تئز اوندان آیریلیب نگهبان
 یئرینده دایاندی... بویونداکی دوربین له قارشیا باغدی... تانک
 لار بولارا طرف گلیردی... دؤیوشچولره امر ائتدی: ۵ نفر سولدان ۵ نفر
 ساغدان، دئدیگیم زمان تانکلارا آتش آچمالی سیز! حرکت ائدین!
 اون نفر سنگردن چیخیب سورونه- سورونه تانکلارا طرف حرکت ائتمگه
 باشلادیلار. گولله سلسری ائشیتدیگده باشلارینی آشاغاسالیب حرکت سیز
 قالیردیلار. آت کئچمدن گینه تانکلارا طرف حرکت لرینه ادامه وئردیلر.
 تانکلار چوخ یاخین گلمیشدیلر. دوشمان سربازلاری اونلارین آردینجا آتش
 آچماغا باشلادیلار... هله بوزمان نوری دؤیوشچولره امر ائتدی درست نشا نا
 آلیب آتش آچین... اون نفر (الله اکبر) دئیهرک بیردن آیاغا قالخیب
 اونلارین یاخینلیقلاریندا اولان تانکلارین چرخلری آراسینا بیر آندا
 ضد تانک بومبالارین قدرتله چالیدیلار. همین آندا سنگرده حاضر اولان دؤ-
 یوشچولر مسلسل له تانکین اوزه ریننده و اطرافینده اولان دوشمانا آراسی
 کسيلمه دن آتش آچدیلار. بو دؤیوش ۱۵ دقیقه چکدی. تانکلار یئرلرینده
 فیرلانیب حرکت سیز قالیدیلار. اون نفردن ایکیسی شهید اولدو. دوشمان
 گئری اوتورماغا مجبور اولدو... نوری دؤیوشچولره سنگره گئتمک لرینه
 امر ائتدی. قورخمازلا بیرلیکده دوشمانین آخیرینجی قاچان سربازلاری-
 نی گؤزدن کئچیردیلر. اولار شهردن چیخمیشدیلار. نوری تاسفله اؤلولری
 گؤزدن کئچیردیکن صورنا هیجانلا دئدی: - قورخماز! حادثه نین منجه
 وجوده گلمه جکینی بيلمه دیگیمیز کیمی... ایسته مدن گنج (جوان) لرین
 آرزولارینی اوره ک لرینده قویوروق. بونه ایشدیر؟ بونه جئاتدیر؟

- نه ائتمک... دونیا وجوده گلندن ایندییه قدر، گوجلور آغالیق
 ائتمک اوچون، چوخلارینی آرزولارینی اوره ک لرینده قویموشلار. بو
 امپریالیست دنیا سنین قانونودور.

نوری اؤزونو ساخایا بيلمه دی، چیغیرمیش حالدا: - بو چرکین قا-
 نونو عوض ائتمک لازم دیر.

- هدفیمیزین صونو بودور. لکن نه قدر دونیادا ثروتمندلر حکمرانلیق
 ائدیر، بودهشتلی حادثه اولاجاق دیر.

(نوری الیه باشینی توتوب نه ایسه فکیرله شدی) قورخماز اونو
 آزاد بوراخیب اؤز فیشینک لرینی یوخلادی اؤز- اؤزونه "فیشنگن ده

بیر شئی قالمادی " دئییب ، اودا سوسدو... نهایت بیرده اؤلورلی نظر دن کئچیریب قورخمازا دئونه رک دئدی :- ایندی یاخشی باشا دوشوره م " دنیا زحمتکشلری و مستضعفلری بیرله شین " سؤزلری نین معناسی نه قدر بیویوک دور... هرا یکیسی ناراحات اولاراق سنگره قایتدیلار. یولداشلاری سنگرده اولان یارالی و اؤلورلی آپارمیشدیلار... دوشمان اؤلورینی ده آپارماغا باشلاپیردیلار... هر طرفی سکوت بوروموشدو... لکن شهرین اوزگه نقطه لریندن گولله سسلری ائشیدیلیردی... دوشمان شهرین هر نقطه سینی راکتله داغیدیردی، حتی مدرسه لری ده گناه سیزبالاجا اوشاقلاراساختما- نلارین ایچه زیسینده باشلارینا تئوکولن داش- توپراغین آلتیندا قالیب بیر چیچهک کیمی آچیلما دان سولدولار. شهرین آلولاری سمالره قالخیمیش لکن بونا باخما یاراق اهالی مبارز قوه لرله بیرلیکده. دوغما یوردلار- یندان جانانه دفاع ائدیردیلر... بیر ساعت بو حادته دن کئچدی، نوری قا- لان یولداشلارینا :

- عزیز دوستلاریم ! بو دئیوش چوخ مقدس دیر. وطنیمیزی دوشماندان قوروماق هر بیر شرفلی انسان وظیفه سی دیر. (بیر آن فکره گئتدی صونرا) دونن سیزله تانیش اولدوغوم زمان ، آیدین اولدوکی بیزلرهما میمیز ایرانین زحمتکش اولادلاری بیق ، اوزاقدان بورا گلیمشیک . من شیرازدان سیزلر اصفهان دان ، آبادان دان ، لرستان دان و آذربایجان دان ... بییزی بورا گتیرن وطن سئوگیسی و بیویوک حقیقیمیزه اولان ایمان نیمیز دیر... من سیزدن خواهش ائدیزم... (اونون سؤزو قورتارما میشدی دوشمانین اوزاق ووران توپ گولله لری سنگرین چوخ یئرینی خراب ائتدی) نوری قیشقیردی: اؤزونوزو سنگردن دیشاری آتین ، دئیوشچولر تئز اورادان چیخیب تازا دوزه لمیش آرخاداکی سنگرده یئرله شدیلر. دوشمان بولاری محاصره یه آلماغا چالیشیردی. مبارزلر بیر اصلان کیمی دوشمانین سایی نین چوخ اولماسینا باخما یاراق اولاری قاباغا گلمه گه قویما ییردیلار. دوشمان هر دقیقه محاصره نی تنگ له شدیریردی. نوری اوجا سسله : اؤزونوزو محاصره دن قورتارین ! بیز قورخمازایله سیزی گؤزله ییریک . تئز اولون ! آتیشا - آتیشا گئری دئونون ، بیزده سیؤه چاتاریق ۵ نفر دن باشقا دئیوشچولر اؤزلرینی محاصره دن کنارا چکه بیلدیلر. بیر نئچه سی یارا- لاندی. قورخماز نوری ایله چیگین - چیگینه وئره رک دوشمانین قارشى-

سیندا دایانیب بعضا "اولاری گفیری اوتورماغا مجبور اقدیردیلر .

– نوری گولله ن قورتارما ییب ؟

– یوخ . آنجا ایسته بیرمه سن اغوزونو بورادان قورتارسان ، باخا ویول هله آچیق دیور . من سنی گوزله بیرم ، تفض اول اوزاقلاش !

– یوخ دوستوم . سن گفتسن داها آرتیق نتیجه آلماق اولار .

– من امر اقدیرمه !

– دوغرو دور امر ، مزدیر . لکن شرایط نظره آلینمالیدیر . یولداشلار سنی

گوزله بیرلر . سن یاشا مالیشان . ایره لیده اولان دوشمانا آتش آچدیلار .

بوزمان نوری یارالاندی . قورخماز نغز اغوزونو اونون قارشیسیندا سنگر

و غریب قاباغا گلله ن لره آتش آچیردی . محاصره تنگ له شیردی . قورخمازین

فیشنکی قورتار میشدی . الین اوزا دیب بعلیندن توپانچانی چیخارتدی .

اورادا آلتی گولله وارایدی . ۲۰ نفر دن آرتیق اولاری اورتالیغا آلمیش

دیلار .

" دیری توتون گولله آتما یین ! " دوشمان افسری امر اقدیدی .

قورخماز نوری نین قاباغیندا یغره سرینل میشدی ، هرایکی سی صول ال

لرینی بیر – بیرینه اوزاتدیلار ، قانلی ال لر بیرله شدی ، شیرازلی ، تبر –

یزلی . . . بونلارین قلب لریندن آخان قانلار سوسنگردین توپراغینی سوا –

ردی ، بوبیرله شمشیران خلقلری وزحمتکشلری نین پاک قانلاری ایدی .

نوری ضعیف سسله دئدی : – یولداش قورخماز ، خوشحالم کی ، صون نفس –

یمده . سنین له یم . . . بوزمان دوشمان طرفیندن بیر قیشقیردی : تسلیم

اولون . قورخماز نوری یه باخدی ، او گولومسه دی ، صول الینی نوری دان ،

آییرما ییب یغریندن قالخیب اوتور دو ، اولاری اورتالیغا آلمیش دوشمان

لاری نظر دن کئچیرتدی . گوزلرینی توتماغا حرکت ائدن قانی توپانچا

اولان الیه سیلدی . دوشمان قورخمازین تسلیم اولماسینی تصوراقدیب

اوتا دقتله باخیردیلار . . . افسر قهرمانین قیافه سینده پولاتدان محکم

اولان اراده نی جانلی اولراق گوردو . هله بوزمان قورخماز چیغیردی :

" احمق لر ! بیزیم ائللین تاریخینده تسلیم کلمه سی یازیلما ییب ! "

ماشانی چکدی آخیرینجی فیشنکی هدفه دگمه دی . . . اغوزونو زورلا ساغلاما –

غا چالیشدی . او ، باشیندان برک یارالان میشدی . قان گوزلرینی توتدو .

آرتیق او هر یغری قیرمیزی گوروردو . صانکی جببه یولداشلاری نین الینده

قیرمیزی ظفر با یراقلاری حرکتده آیدی. قهرمان بو دو یغودان جانلاندی یولداشی نین الینی وار قوه سی ایله شیخیب قیملداندی : " مبارزه میز دوام ائده جک ... " گوزلرینی قورتارما دان پارلاق گوزلرینی همیشه لیک یومدو ... بو منظره قازشی سیندا دوشمانین فرماندهی جوان افسر حیرتده قال میشدی. او، ایرانلی لارین حقینده چوخ شفیلا ائشیت میشدی. ایندی جانلی اولاراق بو قهرمانلارین قارشیسیندا آیدی ... او، بغدادا بیر دمیرچی اوغلو آیدی. آتاسی نین جنگه اولان نفرتی یادینا دوشدو ... ننه ائده جگینی بیل میردی قوشوندا اولان جاسوسلاردان خبری وار آیدی. " اوز اوزونه، بو نه دیر؟ بو دئیوش نه اوچون؟ بیز کیمیک بوتلار کیم دیر؟ الینی باشینا قویوب سیزیلدای، بو نه دهشتلی حادثه !

گوزو سربازین بیرینه ساتاشدی، وقورخما زین باشینی نشان آلیر - دی. افسر قیشقیردی " ال ساخلا کناردا دور ! " سرباز کناردا چکیلدی اوزو یا واش قهرمانین یاشینا اوتوردو ... ایله اونون گوزلرینی سیلدی، هله بوزمان قارا پارلاق گوزلر اونا گولوردو ... افسر اوزونو زورلا ساخلادی. قورخما زین الیندن توپانچانی آماغا چالیشدی موفق اولای بیل مده دی. قورخما زین بارماقلاری توپانچانی محکم ساخلامیشدی. افسر ایکی سربازا اشاره ائتدی نوری نی یغردن گوتوردولر. او، هله ساغ آیدی.

جوان اونا یا خینلاشیب سوروشدو : بو کیم آیدی، هارالی آیدی؟
 نوری زورلا گوزلرینی آچدی، ضعیف سسله دئدی: " ایرانلی، آدی قور -
 خما آیدی. " افسر چیغیردی : بونو بیلیرم. هانکی شهردن دئیرم .
 - اودلار یوردوندان ! سربازلار اونو یئره قویدولار، وهوشدن گئتدی.
 افسر فارسی بیلن سربازی چاغیردی . - او، نه دئدی ؟
 - قربان دئدی : " اودلار یوردوندان " . - اوهارا دور ؟
 - قربان، آذربایجان، آذربایجان سغوزونو ائشیدن نوری جانلاندی.
 گوزلرینی آچدی، یولداشی قورخما زا باخدی، صانکی او اوچوبدان اولدو -
 زونون یانینا گئتمیشدی. اودا گوزلرینی یومدو بیر پارلاق اولدوز کیمی
 سما لارا چیخدی ... یئر اوزوندا اولان بو حادثیه تماشا ائدن خلقلر
 قهرمانلارینا یا خینلاشیردی .

او گوندن بری فرخ باشینی اوجا توتدی

کریم معلم کلاسا داخل اولدی، شاگردلر اونون احترامینه آياغا قالخدیلار، کریم معلم اؤز شاگردلرین چوخ ایستهردی، اونون کلا سیندا ۶۰ نفره یاخین مازندرانلی، کرمانلی، گیلک، اراکلی و آذربایجانلی ایرانین مختلف خلق لرینین اوشاقلاریندان شاگردی وارایدی، بپرگون اوندان اول، شاگردلردن بیری اؤز همکلاس لارینین بیرسی نین الیندن کریم معلمه شکایت ائتدی، شکایت ائدن شاگردین فامیلیا - سی "نی باقالی" ایدی، او، شماللی ایدی، همکلاسی اونا تحقیر و تمسخر ایله "کله ما هیخور" دئیمیشدی، کریم معلم اؤز شاگردلرین باشا سالماق اوجون کی، سیز هامی نیز ایرانلی و بیر- بیرزه قارداش سیزو گره کمز بیر- بیریزی تمسخر و تحقیر ائده سیز، اوشاقلارا صبح بخیر دئییب اونلاردان احوال پرس اولاندان صونرا قابق نیمکته اگله شن شاگرده خطابا "دئدی :

آقای "توانا" سن بیلین کی، سنین فامیلیا وین معناسی نه دیر؟ شاگرد جواب وئردی بلی، توانا یعنی باشا راجا قلی . معلم دئدی : "چوخ یاخشی"، صونرا اونون یانیندا اگله شن شاگرد - دن سوروشدی :

آقای مسن آبادی بیلدیک کی، توانا یا شاراجا قلی معناسینادی پس مسن آبادی نین معناسی نه دیر؟ شاگرد اولده جواب وئره بیلمه دی، ذوروخساندی .

کریم معلم سوروشدی : سیز هارالی سیز؟ او، جواب وئردی - من اؤزوم تهراندا آنادان اولموشام اما آتا- آنا م اراکین مسن آباد کن دیندیر، بیز هرایل یای تعطیلاتیندا عائله میزایلن دسته جمعی اؤز کن دیمیزه گئده ریک .

معلم دئدی : "سیزین ده فامیلیا ز اؤز دوغولدو عور یئره نسبت وئریلیب" . اوندان صونرا دالی نیمکته اگله شن "نی باقالی" دن سو- روشدی : "سن ده بیلین کی، نی باقالی نه معناسینه دیر؟ او، جواب وئردی بیز شمال اهلیندن ایک و "نی باقالی" شمالدا

بیر یقرین آدی دیر. معلم دئدی: " سنین فامیلیان دا مسن آباد کیمی
بیر یقره نسبت وئرلیلیب". بوترتیب ایله معلم بیرنچه شاگردین فا-
میلیاسینی خبر آلیب، لازم اولان توضیحاتی اولارین معنا سنین باره
سینده وئردی. تانوبت " فرخه " یعتیشدی .

معلم فرخ دن خبر آلدی سنین فامیلیان نه دیرونه معنا سینده دیر؟
فرخ باشینی آشاغی سالیب اونون معصومانه قیافه سینده حقارت احسا
اولونان کیمی دئدی:

" منیم فامیلیام " ترک " دیر، اما بیز تورک دگیلیک، بلکه فارسیق .

کریم معلم سوروشدی سن بیلیرسن کی، تورک نه معنا سینده دی ؟

فرخ دئدی: بخیر من بیلیمیرم، منیم فامیلیام تورک اولدیغی اوچون
بعضی اوشاقلار منی مسخره ائدیبلر، منه " ترک خ... " دئیرلر .

معلم دئدی: " سنین فامیلیان چوخ گؤزل معنا داشییر. ایندی من
سنه اونون معنا سینی ایضاح ائده جگم و گوره چکسن کی، نه گؤزل معنا
- سی وار .

فرخ باشینی قووزادی و معلمین محبتلی گؤزلرینه باخدی.

کریم معلم اوزین اوشاقلارا طرف توتوب سوروشدی: سعدی نغجه

شاعر دیر؟

هامی جواب وئردی: سعدی ایرانین بؤیوک شاعری دیر و او، بؤیوک

صنعتکار و سؤز اوستاسی دیر .

- حافظ نغجه ؟

- او، دا ایرانین مشهور غزل شاعری دیر .

معلم بو سوال - جوابدان صونرا دئدی: " عزیزاوشاقلار سیز بیلیر

سیزکی، بیرماهر مهندس ایسته سه بیر ساختمان تیکه، سعی ائده ر، اوسا -

ختمانین بنا سیندا ان یاخشی مصالحی ایشه آپار سین، سعدی، حافظ ورودکی

کیمی سؤز اوستالاری و صنعتکارلاری دا، ایستیر شعر دئسین و صنعت

یاراتسین ائله بیر سؤز (لغت) لر اؤز شعرینده ایشه آپاراجاق کی او

شعره بدیعیی بیر گؤزه للیک وئرسین . بو، سؤز اوستالاری نین و صنعتکارلار

ین ایشه آپاردیغی لغت لردن ، او لغت لرین گؤزل معنا و مفهومی

اولدوغونو آنلاماق اولار. ایندی گنجهک مطلبه :

بؤیوک سؤز اوستاسی سعدی " ترک " کلمه سینی بیرنچه یقرده اؤز شعر

— لرینده ایشله دیب، مثال اولاراق بیرنجه بیتینی سیزه اوخویورام
تا سیز "ترک" کلمه‌سی‌نین شاعرانه معناسینی سعدی‌نین دیلیندن اؤگره
نه سیز. سعدی دئییر:

نگفتمت که بترکان نظر مکن سعدی * چوترک ترک نگفتی تحملت باید
(سعدی، سنه دشمه‌دیم کی، بوگوزه لره باخما، اگر سن بو گوزه لری
ترک ائتمه سن گرهک دؤزومون اولسون)
ویا خود :

سعدی زپرده عاشق چه نوش می‌گوید * ترک من پرده براندا زکه هندوی توام
بوشعرده، سعدی، اغز گوزه ل معشوقه‌سین "ترک" سؤزیله خطاب
اقدیب دئییر:

(ای منیم گوزه لیم وزوندن نقابی گوتورکی، من سنین قولونام)
بوخاریدا دئدیگیمیز ایکی بیتدن سئوای سعدی آیری — آیری شعر—
لرینده ده "تورک" کلمه‌سین گوزه ل معناسینا ایشله دیب ویا حافظ
شیرازی بویوک غزل شاعری بیریندره دئییر:
اگر آن ترک شیرازی بدست آرد دل مارا
بخال هندویش بخشم سمرقند و بخارارا .

ویا آیری بیریندره :

خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی ذهیم ...
" ترک شیرازی"، " ترک سمرقندی"، "ویا "ترک ختا" ... زیباروی شیرازی
زیباروی سمرقندی و زیباروی ختا دشمکدیر، بیرانسانی کی، اونون هئج
بیرنقص و عیبی اولمایا، اونون قد و قامتی موزون و اندامی گوزه ل و
یاراشیقلی اولا اونا تورک دئییرلر. بو، "تورک" سؤزونون شاعرانه
معناسی دیراما بوکلمه‌نین اصلده معناسی " قوتلی" دیر.
بو سؤز لری آئشیدن " فرخ " باشینی اوجا توتدی. تحقیرحسی اوندان
غرورا تبدیل اولدی .

صونرا معلم شاگردلرینه ایضاح ائتدی کی، دیل لرین و رنگ لرین
(نژادلارین) اختلافی آلاه تعالی نین نشانه لریندن و آیت لریندن دیر
نجه کی : قران کریمده روم سوره‌سی‌نین ۲۲— نجی آیه‌سینده بویوروب :
" و من اياته خلق السموات والارض و اختلاف السننکم
والوانکم ان فی ذالک لایات للعالمین . "

(و آلاهورن قدرت نشانه لریندن دور، گوی لری و پیری یاراتماق و سیز-
ین دیل لرین و رنگ لرین مختلفا اولماقی، حقیقتده بوندا بیلیجی
(عالم) شخصلر اوچون نشانه لر وار.)

و هئج کس گره کمه ز کی، دیل و رنگ جهتینه بیری - بیری سینی
تحقیر و تمسخر ائله سین، وطنیمیزین دشمنلری ایران خلق لری نین
آراسیندا بو نفاق توخوملارینی بیر خاص هدف اوچون سپیلر. اودورکی
بغیوک شاعریمیز استاد شهریار " ایا تهرانیا ... " شعرینده تمام
ایران خلق لرین بیرلیگه دعوت ائدیپ و ایران خلق لرینی دیل و لهجه
فرقیندن اؤتورو تمسخر ائده نلری باشا سالاراق دئییرکی بو اختلافلاری
سالماقدان و شووی نیستیک دن ال چکین بو اختلافلارین منفعتین فقط
وطنیمیزین دوشمانلاری آپارا بیلر.

بو ائنده محسن دانیشماقا اجازه آلیب و بئله سؤزه باشلادی:
بیز آذربایجانلییق، تهراندا آنادان اولموشوق اما آنادیلیمیزی
یاغشی اؤگره نمیشیک، بیزیم بغیوک آنامیز حتی بیرکلمه ده فارسی
باشارماز. اونون آذربایجان دا بیر بغیوک میوه باغی وار یای فصل-
ینده مدرسلر تعطیل اولان کیمی بیزی باغا دعوت ائده ر. بیز یایی-
ایستی گونلرینی بغیوک آنام گیلین کندلرینده کی، میشو داغی نین
گوللی و چیچک لی اتگینده یغرله شیب و چوخ خوش آب و هوا بیر یغردیر،
گفچیردریک، او، بیزی چوخ ایسته ر. اما خالام قیزی فرزانه نی و اوغلی
فریدونی هئج گوره بیلمه ز چونکی بغیوک آنام تهرانا قوناق گلنده
اونلار باشلارلار اوسیلن فارسجا دانیشماغا و او چوخ ناراحت اولار،
خالاما گیلغی لهر و دئیهرکی، سنین اوشاقلارین بس نییه تورکی بیلیمیر
من کی، اونلارین دیلینی باشا دوشمیرم.

معلم دئدی: عزیز اوشاقلار دئیبلرکی، هرکس بیر دیل بیلسه بیر
آدامدیر، ایکی دیل بیلسه ایکی آدامدیر، اوچ دیل بیلسه اوچ آدامدیر.
چوخ آداملار وارکی، بیرنئچه دیلی اؤز آنادیللری کیمی اؤگرنیب و دا
- نیشیرلار. سیز چالیشین اول اؤز آنادیلیزی و اوندان صورابیرنئچه
دیل اؤگره نه سیز.

وارطان هوسپیان آیاغا قالخیب اجازه آلاندا نونورا دئدی: منیم
آتا و آنام تبریز ارمنی لریندیر. آتام مکانیک دیر و آنام خانه دار.

من تهراندا آنادان اولموشام. آتا- آنام اول بیزه اؤز آنادیلیمیزی (ارمنی دیلینی) و صونرا تورکجه و فارسجا اؤگره دیب من بو دیل لار ایله سلیس و روان دانیشا بیلهرم، مندن بؤیوک باجیم انگلیسجه ده یاخشی اؤگره نیب .

معلم دئدی : آفرین سنه و سنین آنلاقلی و دوشونن آتا- آنا واکلی، سنه بویاشدا اوج دیلی یاخشی اؤگره دیب لر .

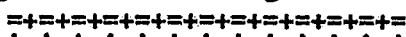
اولده هرکس گرهک اؤز آنادیلینی یاخشی بیلسین واوندان صونرا دؤور برینده یا شایان خلق لرین دیلینی اؤگره نسین عالمردن دوکتور چارلز وایت نئچه ایل تحقیقندن صونرا بونتیجه یه یئتیشدی کی، انسانلا - رین شخصیتلری نین تکوینینده اول مرحله ده اؤز آنادیل لرینی اؤگره نمک چوخ مؤثر دیر .

چالیشین بوندان صونرا دیل و لهجه جهتینه بیری - بیریزی مسخره ائتمه یین و هئج کسه ده تحقیر گؤزیلن باخما یین .

بیرنئچه گون صونرا ،بیرگون مدرسه مدیری کریم معلمی دفتره چاغیر ^{یب} دئدی : بیرخانیم قیز سیزی گورمک ایسته ییر .

کریم معلم دفتره گئتدی و اوزین معرفچیلیق ائله دی . جوان قیز آیاغا قالخیب محبتله اونون الینی سیخدی و دئدی : من فرخون باجیسی و تهران دانشگاهی نین طلبه لرینده نم ، گلمیشم سیزدن تشکر ائدیم . بیزیم فامیلیا میز " ترک " دیر . نئچه دفعه لر بیز بوفکره دو - شمشدیک کی ، فامیلیا میزی دگیشهک ، بیز ایندی تورکون معنا سینی بیلندن صونرا هم اؤز تصمیمیزدن منصرف اولموشوق ، هم ده جیربئله فامیلیا میز اولدوغونا افتخار ائدیریک . کلاسدا گئدن صحبتی فرخ گلیب بیزه نقل ائله دی . او گوندن بری من دانشگاهین کتابخانا سیندا " سعدی نین کلیاتین " ، " حافظین دیوانین " ، " مولوی نین مثنوی سین " و بیرنئجه شاعرین شعر دیوانلارین بورج آلیب ائویمیزه گتیرمیشم و بو کتابلاردا " تورک " کلمه سینه راست گلدیکیم شعرلری بیر یئره بیغیب وداها دا بیغماق دایام . نئچه ایل درس اوخویاندان صونرا ایندی من بو نکته یه پئی آپارمیشام بؤیوک سؤز اوستالاری و بؤیوک صنعتکار لار سعدی ، حافظ ، رودکی و مولوی کیمی شاعرلر تورک کلمه سین گؤزه ل معنا سینا ایشله دیب لر . من ایندی دانشجو دوستوم " سولماز " دان

ايستكلى يالار صحيفهسى

عزيز بالالار! سيزه سۇبلىه جگيميز ناغىلين آدى " گۆزەل لەندىرەمك" دىر .

بىزى واريدى، بىرى يوخىدى تانرىدان باشقا ھىچ كىم يوخىدى .
اصلان آدىندا بىر ياخشى ، حرمتلى معلم واريدى ، جعفر آدىندا بىر
شىطان اوغىلان .

جعفر نىقل ائدىر :

اصلان معلم ، بىزىم بۇيوك مدرسە مىزىن حياطيندە اولان باغچادا
اۋز اليايله بىر ياسمن آغاچى اكمىشىدى . ھرگون باغچادا اولان آغا -
جلارا باش چكىب ، اما اۋزى اكدىكى ياسمن آغاچىنى چوخ دقتلە بئجە -
ربردى . اصلان معلمىن دقتى نتيجه سيندە بو آغاچ گول آچىپ ائله
گۆزەل لەنمىشىدى كى ، ھر كس مدرسە حياطينە گىرنەدە ھرشئىدن قاباق
نئچە لحظە بوياسمن آغاچىنا تماشا ائلەردى . بىرگون كلاسدا اولدوز
منە دئدى : - جعفر بىلىرسن ياسمىن اوستە بىر بولبول يووا قوروب .
نە قدر گۆزەل دىر ! من بو سۇزى ائشىدىب لحظە لرى صا بىر دىم كى ،
زنگىمىز چالينسىن ، زنگ سى گلەر - گلەمز تئز سىچرا دىم باغچايا
گۆردوم ياسمن اوستە كى چۆر - چۆپ ، خىردا قوش توكى بىريانى دا ائله
بىل پالچىخان قورولموش يووا ائله گۆزەل دىركى وصفە صىغمايان ،
من تئزجە دىرماشىب چىخدىم آغاچىن تىكجە بۇيوك بوداغىنا من اليمى
يووا يا اوزاداركن برک پىرىلتىلا بولبول يووادان چىخىب ، قاچدى ،
ومن تعادلىمى الدن وئرىب قاچىندىم ، بو حالدا بوداق دىبىندىن سىنب
من ، يووا بوداغلا قارىشىق سىرلىدىك يئره . يووا دارما داغىن اولدى ، بو
حالدا اوشاخلار باشىما يىغىشىب ، اصلان معلم دە گلدى . من چوخ قور -
خوردوم . اصلان معلم منە ، سىنمىش بوداق و داغىلمىش يووا يا باخىب
فىكرە كئتىدى ، گۆزلىرى ايشىلداى ، نئچە دامجى ياش يئره تۆكولدى . من
قورخو و اوتانچ اىچىندە اىتمىشدىم . منە بىر سۇز دئمەدى ، نئچە گون
كئچدى ، گۆروردوم اصلان معلم منە آچىقلى وسويوق بىر وضعده باخىردى .

منی چا غیریب، درس سوروشدی من درسه جواب وثرمک بیثرینه گوزوم معلمین
 گوزونه دوشوب، اختیارسیز آغلادیم، بو آغلانماغیم ائله دیگیم ایشدن
 نئجه اوتانیب، شرمنده اولدوغومو گؤسته بیری، اصلان معلم منیم
 حالیمی گزروب، منه اوتور! - دئدی، آیری شاگردن درس سوروشدو،
 درس ساعاتی قورتاراندا معلم منی چا غیریب، بیئرلیکده صنیف (کلاس)
 دان حیاطه چیخدیق گوزوم بودا غلاری قیریلیمیش یا سمنین سینیق کؤتو-
 گونه دوشدی، اصلان معلم دئدی:
 اوغلوم بیز دنیانی قورما غا گلیمیشیک، داغیتما غا بوخ، اونو
 گزه ل له ندیرمک وظیفه سینده بیگ! ...

*** **

بو صا بییمیزین شعری

قار

آغ اورتوک وار چؤللرده ،
 بوز باغلابیب گؤللرده ،
 قوشلار اوچور آرا بیر ،
 یاخشی باخین قارا، بیر!
 گوتش چیخسا صونراسیز
 آغ اورتوگو گورمیز سیز . (زهرا . ولیزاده)

بودا بالا لارین اوچ تاپما جاسی

قاندی وار اوچما غا ،	۲ - اوچان بیر قوش گره کدیر ،
ایگنه سی وار سانجا غا ،	ایشی بوتون کلک دیر ،
شویر ایشی، زحمتی ،	دگیرمانا جان وثره ،
هر یئرده وار حرمتی،	خیرمانا دا گزه کدیر .

(۱ - ۶۳۱ - ۱) (۱ - ۶۳۱ - ۱)

۳ - یاتاندا یومرو یاتار ،	۳ - یاتاندا یومرو یاتار ،
اتین درمان تک ساتار ،	اتین درمان تک ساتار ،
هرکس ایسته سه توتسون ،	هرکس ایسته سه توتسون ،
تیکانی الینه باتار .	تیکانی الینه باتار .

(۱ - ۶۳۱ - ۱)

گورپه بالالاری اوخشا مالاری

گۆگده کی قوشلار بو بالاما قوربان ،
یاغان یاغیشلار بو بالاما قوربان ،
کیشنهین آتلار بو بالاما قوربان ،
صونسوز آروادلاریو بالاما قوربان ،
حیاطده ایتلر بو بالاما قوربان ،
بئشهده قورتلار بو بالاما قوربان ...

*** **

آی آلاه ، اوج . دنه وئر ،
اوج دنه وئر مه ، بئش دنه وئر ،
حسرتینی چکمیشلرده وئر ،
تزه گلین گلمیشلره وئر ،
آلی - گولو صولموشلارا وئر .

*** **

بسله ملر

قیزیل گول بوتام ، لایلی ،
عطرینه باتام ، لایلی ،
بالام عرصهیه گله ،
تویونو توتام ، لایلی .

۲

باشینا من دولاننام ،
من دونوم ، من دولاننام ،
سنی آلاه ساغلاسنین ،
سایه نده من دولاننام .

۳

۱- بالامان ، بیر دنه سن ، ۳ من اولسم سنه قوربان ،
۲- صدفسن ، دور دنه سن ، ۴ سن اولمه ، بیر دنه سن .

آذربایجان خلق شاعری رسول ابراهیم اوغورضا یوفون (رسول رضا) وفاتی

آلدیغیمیز خبره گؤره شمالی آذربایجانین ان گؤرکملی شاعرلریندن بیری اولان، آلوللو، وطن پرور شاعر و بییرچوخ اثرلرین مؤلفی و مترجمی اولان رسول رضا ۱۹۸۱ - نجی ایلین آوریل آیینین ۱- ده ۷۱ یاشیندا وفات ائتمیشدیر .

شاعر ۱۹۱۵ - نجی ایلده آذربایجانین تاریخی و گؤزه ل یئرلریندن بیری اولان "گوی چای" دا آنادان اولموش ابتدائی و اورتا تحصیلیتی آذربایجاندا و عالی تحصیلینی ایسه مسکو شهرینده آلمیشدیر .

رسول رضا عالی تحصیلینی بیتیردیکدن، صونرا باکی یا گلیمیش، اورادا مطبوعات ایشینده چالیشماق باشلامیشدیر، آنجا ق هله مکتب لی لیک دؤورونون گؤزه ل طبع و استعدادا مالک اولان شاعر ۱۹۳۲ - نجی ایلدن باشلیا - راق او زونون شعرکتا بچالارینی و مجموعه لرینی نشر ائتمیشدیر . بئله کی، ایکینجی جهان محاربه سینده ن ق باقی ایلرده اونون "قانا دلار" "پیونرین مکتوبو"، "خیار" و دیگر شعر مجموعه لری نوراخیلمیشدیر .

محاربه ایلرینده رسول رضا دا جبهه یه یوللانندی، حربی مخبر و وظیفه سینده دؤیوشون اون سیرالاریندا اشتراک ائدی ب بو اولوم - دیری - م چارپیشما سیندا اشتراک ائده ن فداکار انسانلارین دؤیوش لیاقت لرینی، قهرمان لیکلارینی ترنم و تصویر ائده ن شعرلر و اثرلری یازدی، قولدور فاشیست تجا و زکارلارینا قارشلی قلمی سونگویه چئویردی . بودؤورون محصولو اولان " وفا " پییه سی، " اولمز قهرمانلار"، " وطن"، " بختیار"، " غضب و محبت " "انتقام، انتقام" و "ضابط بایرامین گونده لیگیندن" کتابلارینی آد آپارماق اولار .

رسول رضا محاربه ایلرینده ایران آذربایجانینا دا سفر بر اولوب حربی ایشلری ایله بیر سیرا ادبی اثرلرده یار اتمیشدیر . . . رسول رضانین ادبی شهرتینی داها دا هر طرفه یایان اونون " لنین " منظومه سی اولموشدور . شاعر لنین سیماسینی اولدوقجا مکمل، اولدوقجا شاعرانه و هر طرفلی رسم ائدی ب، اونون شخصیتینی ترنم ائتمگه نایل اولموب شدو و بواثره گؤره تلطیف اولونوب وطن مکافاتلی آلمانغا لایق گؤرونموشدو .

"لنین. "پوئما سی و بیری نچه باشقا آدلارینی چکدیگیمیز آشاغیدا کی اثر
- لر شاعرین محاربه ایل لریندن صوراک کی دؤورون محصولو و نموشدور
او جمله دن :

"گونشین صوراغیندا "، " کؤنول سس لری "، " پنجره مه دوشن ایشیق "،
"دویغولار، دوشونجه لر"، "دؤزوم"، "وقت واریکن " و باشقالاری .

رسول رضا عین حالدا بدیعی ترجمه ساحه سینده ده بؤیوک ایش گؤرمو-
شدور. او. ، داھی نظامی نین "خسرو و شیرین " منظومه سین، روس کلاسیک لر
- ینده ن پوشکینین " گراف نولکی"، " پولاتا و"، " لرمونتوفون " دئمون "
و "ماسکارا" اثرلرینی تام بدیعی موفقیتله آنا دیلیمیزه چؤیرمیشدر .

رسول رضا " سربست " شعرین جدی طرفدارلاریندان بیر اولاراق بو
ساحه ده گؤزهل شعرلرین مؤلفی کیمی تانیلاراق، شمالی آذربایجاندا بو
یئنی شعر مکتبب نین جارچی سی، حامی سی و آپاریجی سی اولموشدور .

رسول رضا بیرسیاسی و اجتماعی خادیم کیمی ده پارلامیش ، او هم آذربای-
جان ، هم ده شورالار اتقاقی نین یازیچیلار جمعیتی نین اداره هئیتی نین
فعال عضوی اولماقلا یاناشی ، هم ده شوروی صلح مدافعه کمیته سینین ری-
ست هئیتینه سئچیلیمیش ، بیرمدت آذربایجان ساوت آنسیکلوپدیاسی نین
باش رداکتورو تعین ائدیلمیشدیر و سایره .

بیز بو آغیر ایتگینی بوتون آذربایجانلیلارا ، مرحومون عائله
عضولرینه محترم شاعره میز نگار خانم رفیع بیک لیه ، اوغلو حقیقی
لیاقتلی وارثی آنارا و اونون قلم یولداشلارینا درین حزن و صونسوز
کدرله باش ساغلیغی و ثریب ، امینیک کی ، شاعرین آدی اثرلری یله بیرگه
و ابدی پاشیا جاقدیر .

" وارلیق " مجله سینین تحریریه هیئتی "

رسول رضا

چوخ گنج تا پدیم من سنی

لکن چوخ تکز ایتیردیم .

*

خوش بیر تصادفله قارشیمایا چیخدین

سوزونله گوزومدن
گونلومه آخدین

شعرینین سحرینه قلبیمی وئردیم

بو بولاق

آخا جاق - آخا جاق

دئدیم .

اقله بیل

بیرسی بیزه گوز ووردو

او بولاق قورودو

وساعات دوردو . . .

قیزیل گول باغچاسی تارومار اولدو

دردیگیم چیچهک لر الیمده سولدو .

حقیف ! سنی صون واختلاردا تا پمیشدیم . . . *

بیلیرسن کی ها چانندان دیر

باغلی قالمیش پنجره م

قا پالی ایدی ! فق لریم

یان - یغوره م

سچه ممیردیم باشیم اوزره

سنتین کیمی اولدو زلارین ایشیغین

گورمز - گوزلر، نه جور دادار گوندوزلرین ایشیغین ؟

یوخدو ایدین

یوخدو امکان

سیزین

اثرلریا رادان

الینیزی صیخماغا .

بیرآن دا اولسا یول آلیب
شعری نیزی باغچا سینی تماشا یا چیخماغا
بیر بویلاتیب
بوییر تایدان - اوییر تایا باخماغا ...

*
ایندی بو قارا خبرله
بو آغیر کدرله

اثلیمیز یاسلی دیر
دیلیمیز یاسلی دیر .
هله شوکور قارداشلار
بوگون بئله اتهک - اتهک
باغچامیزا زینت وئرهن گوللر وار
دسته - دسته خوش سسلی بولبوللر وار
یاشاسینلار ، صاغ اولسونلار ، هئی یازسینلار ، یارادسینلار ...
اوجمله دن :

رستم ، ساهر ، ساری وللی ،

شهریار

واها بزاده بختیار ...

بپرده گرهک

بونلارین قدرین بیلهک !

بونلارا قیمت وئرهک !

لیغت لر

قاپالی = باغلی - اورتولو ؛ یان - یغوره = اطراف ،
باشیم - اوزره = باشیمین اوستونده ، گورمز گوز = کور گوز ،
ایذین = اذن - اجازه ، شوکور = شکر - حمد ،

قره قوش - شاهین در سوزده نین فالانی :

این تیره روزی ات که بدان گشته ای دچار
اینرا بدان : نتیجه اعمال زشت تـ
نا بود تا شود تن خشکیده ات بد
در آتشیکه خویش بپا کرده ای بسوز

بوپیس گونه دوشمه گیوین سبی
اؤز ونده دیر ، بونویا خشی قان گیلن
چورودوکجه بو قوروموش بدنین ،
یاندیردیغین اوددا دوشوب یان گیلن

زنده یاد سیدحسینخان عدالت در تاریخ میهنمان فداکاریهای زیادی کرده و یک عمر در راه کسب آزادی و ترقی جامعه ایرانی جانفشانی نموده ولی گمنام مانده است. او جزو افراد معدودی بود که پیشکسوت نشر افکار جدید و مترقی در سالهای قبل از نهضت مشروطه بودند. وی از جمله مجاهدین روشنفکری بود که در تکوین جنبش مشروطیت نقش بزرگی را ایفاء کرد. شادروا سیدحسینخان عدالت با انتشار روزنامه‌های مثل عدالت، آنا دیلی، الحدید صحبت، خبر و... خدمات شایان توجهی برای روشن شدن افکار عامه نموده و در افشای چهره پلید استبداد داخلی و سیمای کریه استعمار خارجی گام‌های مؤثری برداشته است بطوری که وی یکی از پیشقراولان تاریخ مطبوعات آذربایجان بشمار می‌آید. علاوه بر این شادروان عدالت از جمله انقلابیون آگاه و مبارزی بود که همیشه در راه ستم‌زدایی، کارهای پر مسئولیت و خطیری به وی محول می‌شد و آن زنده یاد نیز ما موریتها پیش را به نحو احسن انجام میداد. در باره وی در کتاب "از صبا تا نیما" چنین نوشته شده است: "این مرد روشنفکر، که بعدها به واسطه نشر روزنامه عدالت به این نام معروف شد در حدود سال ۱۳۱۴ ه.ق از روسیه به تبریز بازگشت و در جوانی به روسیه رفت و جندی پیش عموزاده خود میرزا جعفرخان کنسول ایران در حاجی‌طرخان ماند و بعد به پترسبورگ رفت و در آنجا زبان روسی آموخت و با تمدن اروپایی آشنا شد و در پترسبورگ نزدیک به دو سال مصاحب و انیس سیدجمال الدین افغانی بود و نفس سید تاثیر عجیبی در وی کرد.

سیدحسینخان چون به تبریز آمد با سید محمد شبستری که بعدها معروف به ابوالضیاء شد ملاقات کرد و با او رفیق و مانوس گشت و این دو بعداً سیدحسن تقی‌زاده و میرزا محمد علیخان تربیت را پیدا کرده‌هسته مرکز مروجین افکار جدید را تشکیل دادند *

از جمله ما موریت‌های خطیری که در اوج نهضت و زمانی که تبریز از زهر چهار طرف توسط قوای استبداد محاصره شده بود به وی بحرا شده ریاست اداره معارف آذربایجان بوده است. برای اینکه به اهمیت ما موریت و نقش وی

* یحیی‌آرین پور - از صبا تا نیما (تهران - انتشارات کتابهای جیبی - ۱۳۵۴)
جلد ۱ ص ۲۴۷

بیشتر آگاه شویم لازمست در این زمینه توضیحی بدهیم. بعد از اینکه عین‌الدوله برای سرکوبی مبارزان آذربایجان بعنوان فرمانفرمای این خطه از سوی محمدعلیشاه روسوفیل بسوی تبریز روانه شد، آزادیخواهان آذربایجان از جمله انجمن ایالتی بعد از اینکه وی را بعنوان والی نپذیرفته و در نتیجه به تبریز راه ندادند و انجمن ایالتی آذربایجان که بعد از به توپ بسته شدن مجلس خود را نایب پارلمان ایران قلمداد کرده و تمام آزادیخواهان مبارزین را رهبری می‌کرد خود اقدام به انتخاب والی کرد و اجلال‌الملک را که یکی از آزادیخواهان نامدار بود به نایب‌الایلی برگزید و برآی اینک هم اداره امور کلا در دست مردم قرار گیرد و هم اصلاحات اساسی در کلیه شعبه اجتماعی - سیاسی و فرهنگی انجام پذیرد، انجمن تصمیم گرفت که از میان انقلابیون آگاه و با صلاحیت رؤسائی برای کلیه ادارات انتخاب و رسته کارها را در دست خود گیرد لذا افرادی که صاحب صلاحیت و انقلابی بودند - ند توسط انجمن در اس ادارات قرار گرفتند که از جمله مرحوم ضیاء العلماء به ریاست دادگستری، قاسم خان امیر تومان شهردار تبریز و سرپرست تلگرافخانه، رفیع الدوله رئیس مالیه، سید محسن دیبا (سالار مؤید) به ریاست شهربانی، کمسیون جنگ زیر نظر سردار ملی و سالار ملی، شادروان سید حسینخان عدالت نیز به ریاست اداره معارف آذربایجان برگزیده شدند.

زنده یا سید حسینخان عدالت علاوه بر اینکه در زمینه‌های فرهنگی و مطبوعاتی شبانه روز تلاش می‌کرد در اوج جنگهای تبریزیکی از سردستان مجاهدین بود و در این جنگ شرکت فعال داشت بطوری که در تمام تصمیم‌گیریها و گفتگوهای سیاسی یکی از مهره‌های اصلی بود. در این زمینه در کتاب "قیام آذربایجان و ستارخان" چنین می‌خوانیم:

"عین الدوله پس از آنکه وارد اردبیل شد هیئتی مرکب از وکیل‌الرعیایا و صارم السلطنه و یک نفر دیگری به تبریز فرستاد که اینان مقدمات کار را به ترتیبی که مقتضی بدانند فراهم آورند بطوریکه دیگر کسی از فرمان وی سرپیچی نکند هیئت مزبور گویا در ۱۵ رجب وارد تبریز شدند و با سران مشروطه گفتگوهایی کردند و به ستارخان نیز خبر دادند که ما می‌خواهیم با شما دیدار کنیم بهتر است که چند نفر از اشخاص صالح را نیز اطلاع دهید که حضور داشته باشند. روز ۱۶ رجب اعضای هیئت به انجمن حقیقت آمدند که عده ۴۰۰ از سران قوم حضور داشتند. بعد از اینکه سخنانی رد و بدل شد مرحوم میرزا سید

حسینخان عدالت گفت که شاهزاده عین الدوله از چه تاریخی برای فرمانفرمائی آذربایجان منصوب شده اند؟ گفتند تقریباً یک ماه است که ایشان از طرف اعلیحضرت به ایالت آذربایجان معین شده اند. عدالت گفت در عرض این یک ماه که مشارالیه والی آذربایجان شده اند این قتل و غارت بی پایان که از شجاع نظام و پسر رحیمخان روی داده برطبق امر شاهزاده بوده است یا نه؟ گفتند شاهزاده ابداً چنین امری صادر نکرده و ایشان خود سرانه به این کارها اقدام کرده اند. گفت پس اصولاً بآید شاهزاده این اشخاص را که بدون اجازه ایشان بچنین اقدامهای خودسرانه مبادرت ورزیده اند مورد مواخذه و تنبیه قرار داده و اموال غارت شده را از آنان پس گرفته و به صاحبان تسلیم کنند و اعلیحضرت همایونی هم فرمان گشایش مجلس را صادر کنند، آن وقت تمام کارها در محور خود قرار خواهد یافت...

مرحوم میرخیزی در این کتاب دردنباله مطالب چنین ادامه می دهد :

" پس از ورود عین الدوله بصلاحدید شاه دروان ثقت الاسلام ۱۰ نفر از سران آزادیخواهان انتخاب شدند که با شخص عین الدوله گفتگوئی بکنند، بعد از تشکیل جلسه مرحوم میرزا سید حسین خان عدالت که یکی از منتخبین بمواظهار داشت اگر مقصود از شرفیابیی، خوش آمدگویی و تملق است خوبیت ندارد و اگر غرض بیان حقیقت و عرض خواسته های ملت است مقرر دارید بدون رنگ و ریا در نهایت بساطت و سادگی حقیقت امر گفته شود. عین الدوله گفت دو چیز ایراد را خراب کرده است، تملق و غرض ورزی. سید حسینخان عدالت اظهار داشت اهالی دواستدعا دارند، عمومی و خصوصی. عمومی تشکیل دارالشورا و اجرای قوانین مشروطه است و مطالب دیگر در جزه مسائل خصوصی است. عین الدوله در جواب اظهار داشت راجع به مسئله عمومی اعلیحضرت بموجب دستخط همایونی مقرر فرموده اند که بعد از سه ماه از تاریخ انفصال مجلس انتخاب جدید بعمل خواهد آمد و در خصوص مسائل خصوصی مقصود از آمدن من رفع ظلم و اصلاح جنگ خانگی است .

سید حسینخان عدالت گفت این همه توپ و تفنگ که شب و روز از مجلسه دوه چی انداخته می شود و این همه قتل و غارت که می کنند به امر کیست؟ عین الدوله پاسخ داد من از این اقدامهای مامورین دولت خبر ندارم و اگر این وضع شهر را می دانستم یک ساعت زودتر وارد اینجا می شدم. آنگاه راجع به وکلا قدری صحبت کردند که باستثنای عده معدودی مابقی همه رشوه خوار بودند و

جواب سخت شنیدند، به این معنی که اگر قصوری از بعضی وکلا روی داده علتش اینست که دولت قاچاق ریه هزگز در آن صدد. برنیا مده که در مملکت، مردان لایق و دانشمند قدم به عرصه وجود گذارند و از گشایش مدارس علمی و فنی جلو - گیری کردند تا کارها اینجا رسید. و در این باب از طرفین مذاکراتی بعمل آمد و تقریباً بیانات و استدالات مرحوم عدالت مورد تصدیق واقع گردید*
 شاه دروان سیدحسینخان عدالت همیشه در مذاکرات سیاسی جزو پیشقرا - ولان و طرف اصلی بوده و با آگاهی و بینش انقلابی خود این ما موریت هارا بصورت یک دیپلمات ورزیده و یک گفتگوگر ماهر بشفقت نهضت انجام می داد است. در این زمینه در کتاب "قیام شیخ محمدخیا بانی" نیز چنین نوشته شده است: "تاریخ نشان می دهد که آزادخواهان با وجودی که پی به ماهیت عین الدوله برده بودند بنا بر مصلحت، رشته گفتگو را با او نمی بریدند، تا اینکه انجمن ایالتی از گرایش عین الدوله به مشروطه نومید و بر آن شد که رشته را به یکبارگی ببرد و در همین زمینه نوشتن نامه ای از زبان توده آغاز گردید. این نامه تا روز پنجشنبه آماده شد و روز آدینه ۱۹ شهریور ۱۲۸۸ برابر با ۱۴ شعبان ۱۳۲۶ که روز جنگ با سپاه ماکو می بود و شهر تبریز در گرفتاری سختی دچار بود چهار تن از سردستان که شیخ محمدخیا بانی، میرزا محمدتقی طباطبائی، سیدحسینخان عدالت و میرزا حسین واعظ می بودند آن را برداشته همراه نماینده سیاسی انگلیس آهنگ باغ صاحب دیوان کردند و در هنگامی که جنگ در شهر با سختی پیش می رفت آنان در آنجا به گفتگو پرداختند و چون از گفتگو نومید شدند پیکار خونین بسختی دوام یافت و سرانجام به پیروزی آزادخواهان و شکست عین الدوله پایان پذیرفت**"

علاوه بر خود سیدحسین خان برادران و افراد خانواده وی نیز با جان و دل در راه آزادی تلاش می کردند و همه شان در به ثمر رسیدن نهضت مشروطیت نقش مهمی بازی کرده اند. در این باره نیز در کتاب "دومبارز جنبش مشروطه" چنین می خوانیم:

"گفتنی است که مشروطه خواهان تبریز با چشم باز هر سویی را می پایدند و تا آنجائی که مقدورشان بود از رویدادهای پشت پرده هم آگاهی به دست می آوردند چنانکه پروفیسور مینورسکی ایران شناس روسی لاصل کمبریج نشین که

* - اسماعیل امیرخیزی - قیام آذربایجان و ستارخان. چاپ دوم ص ۱۷۷-۱۶۸

** علی آذری - قیام شیخ محمدخیا بانی (انتشارات صغیرلیشاه) چاپ ۴ ص ۱۲

در زمان جنگهای تبریز کارمند کنسولگری روسیه تزاری در تبریز بود چند سال قبل به عبدالعلی کارنگ گفته بود: " من در کنسولگری روس بودم، محل کار مادر نعمت آباد بود. در بحبوحه کار متوجه شدیم که هر دستورسری و رمزی که از مرکز حکومت تزاری به ما می‌رسد مشروطه خواهان آن را نقش بر آب می‌کنند مثل اینکه علم‌غیب دارند یا هر چه به ما می‌رسد بنا نهادن نیز ابلاغ می‌شود این مشکل همیشه مران را راحت می‌کرد و به حل آن موفق نمی‌شدیم ما موریتین هم ما شدیم سالها گذشت روزی در استان نبول با آقای تقی‌راسته آیین مسئله را در میان گذاشتم خندیدند و گفتند سید حسین خان عدالت، کارمند دفتر ما مورم زکنسول - گری روس برادر آزادیخواهی داشت بنام سید حسن خان عدالت، مشروطه خواهان بوسیله او از نیات و دستورات حکومت روس تزاری مطلع می‌شدند و علاج واقعه را قبل از وقوع می‌کردند. این تبریزی‌ها چقدر زیرکند. (نشریه کتابخانه ملی تبریز، شماره ۱۰، تیرماه ۱۳۴۵ ص ۱۰۰) *

در باره اشادروان سید حسین خان عدالت در کتاب تاریخ جراید و مجلات ایران نیز چنین اظهار نظر شده است :

" وی از طرفداران جدی آزادی زنان بود و چون مدتی در روسیه زندگی کرده بود پس از بازگشت به ایران می‌خواست زنان کشور را و نیز مانند زنان اروپائی آزاد و بی حجاب زندگی کنند. و از این جهت در روزنامه‌هایی که در آغاز مشروطیت در تبریز منتشر می‌گردسختی از آزادی زنان به میان آورد و این بود که با همه خدماتی که به پیشرفت مشروطه کرده بود خود مشروطه خواهان به آزار او پرداخته و وی را از تبریز اخراج کردند و وی به تهران گریخت و در آن جا نیز از عقاید خود در طرفداری از مدارس دخترانه دست برداشت و چندین سال هم مدیر و معلم مدارس تهران بود، در او آخر عمر مانند سایر پاکدستان وطن، بدون ثروت و مال، در خدمت وزارت فرهنگ عمر خود را بسر می‌برد.

از تالیفات نامبرده کتابی است بنام " خواب و خیال " که در آن از مشروطیت و تمدن و ترقی و مظالم استبداد و ریاکاری‌ها و عوام‌فریبی‌ها را که مصنف در خواب دیده برشته تحریر در آورده است کتاب یاد شده در ۷۸ صفحه خشتی چاپ شده است. * * . "

روانشناسان و یادش گرامی باد

* - رحیم رئیس نیا - عبدالحسین ناهید - دومبار مشروطه (تهران انتشارات آگاه - ۱۳۵۵) پا ورقی ص ۱۱۹
 ** - محمد صدرهاشمی - تاریخ جراید و مجلات ایران (اصفهان ۱۳۲۸) - ج ۱، ص ۲۸۲

توجه

۱- آذربایجان ادبیات تاریخی نین ۲۰-نجی عصر فصلینی یازماقلا مشغول اولدو- غوموز اوچون بو عصرده کی جنوبی آذربایجان شاعر و یازیچیلارین ترجمه‌ی حال و اثرلرینه احتیاجیمیز واردیر. بوتون شاعر و یازیچی و آذری ادبیاتیله ماراقلانان همشهریلر ییمزدن بو باره‌ده بیزه یاردیمچی اولمالارینی و اؤز ترجمه‌ی حال و اثرلریندن نمونه لرله برابر تانیدیلاری دیگر شاعر لریمیزین ده ترجمه‌ی حال و اثرلریندن نمونه لر کؤندرمه لرینی خواهش ائدیریک «وارلیق»

۲- خواستاران اشراک می توانند مبلغ آبونمان سالیانه (۸۰۰ ریال) را از نزدیکترین شعبه هریک از بانکها بحساب شماره ۲۱۶۳ بانک ملی ایران (شعبه داریوش خیابان بهار) واریز نمایند و رسید آنرا بضمیمه نشانی خود بآدرس مجله (خیابان مصدق-کوچه بیدی- شماره ۱۷-تهران) ارسال فرمایند.

۳- شماره‌های گذشته مجله وارلیق را می‌توانید از دفتر مجله و یا کتابفروشی‌های مقابل دانشگاه تهران تهیه نمایند.

۴- جلد اول تاریخ ادبیات آذربایجان از قرن ۱۳ تا آخر قرن ۱۹ میلادی تحت عنوان «آذربایجان ادبیات تاریخینه بیرباخیش» از چاپ خارج شد همشهریه‌های علاقمند میتوانند از انتشارات فرزانه و یا سایر کتابفروشی‌های مقابل دانشگاه خریداری و یا با پرداخت ۳۰۰ ریال توسط آدرس بانکی مجله و ارسال رسید آن بدفتر مجله یکجلد از این کتاب را تهیه نمایند.

۵- مجموعه ده شماره سالیانه مجله در یکجلد منتشر شد علاقمندان میتوانند هرچه زودتر قبل از اتمام آن از دفتر مجله و یا انتشارات فرزانه و دیگر کتابفروشی‌های روبروی دانشگاه تهیه نمایند.

گولوش

قدیم سوئیر، جسمه گلیر جان گولوشوندن
 نور باده سی هر بیر داماریمدان اولو جاری
 تیقاچی باخیب، کؤنلومو آتشلره یاخما
 نازلی گولوشون. عالمسی حیرتده قویویدیر
 جانی آتارام، ال چکرم بیر باشا، باشدان
 باش ایسته سن آل، سال بئله بیر خیر ایشی باشدان
 لقمان دا منیم دردیمه درمان ائده بیلمز
 یارماق دیله بیر، تیر نکاهون، دل زاری
 بیگانه آلیر کام، او آهو باخیشیندان
 محروم ائلمه یوخسولو سوزگون باخیشیندان
 واردیر یثری درس اوگره نه، تعلیم آلا الیت
 آزدیر دین آترسا بالاسی، ملتسی یولدان
 صنعان کیمی مین زاهد پاکیزه و دیندار
 بو نکته نین اسرارینه واقف دگی زاهد
 بیر خاطره دیر بو غزلیم، خاطره یازمیش

* قوزیرقان = مضایقه (قوزیرقانمان = مضایقه اتمک). ** مان = عیب.

 وارلیق

مجله ماهانه فرهنگی، ادبی و هنری

(به زبانهای فارسی و ترکی آذری)

تحت نظر هیئت تحریریه

صاحب امتیاز و مدیر: دکتر جواد هیئت

محل اداره: تهران، خیابان مصدق، کوچه بیدی شماره ۱۷

۶۳۵۱۱۷ }
 ۷۶۱۸۳۶ } تلفن

چاپ کاویان - میدان بهارستان

قیمت ۷۰ ریال